

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İÇ DENETİM
FAALİYETLERİNİN UYGULAMALI OLARAK
İNCELENMESİ**

**Hazırlayan:
Filiz YÜKSEL**

**Danışman :
Yrd. Doç. Dr. Nilgün KAYALI**

Manisa, 2011

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İÇ DENETİM
FAALİYETLERİNİN UYGULAMALI OLARAK
İNCELENMESİ**

**Hazırlayan:
Filiz YÜKSEL**

**Danışman :
Yrd. Doç. Dr. Nilgün KAYALI**

Manisa, 2011

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	418305
Yazar Adı / Soyadı	Filiz YÜKSEL
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim Faaliyetlerinin Uygulamalı Olarak İncelenmesi
Tezin Tercümesi	As a Practical Analysis Of The Internal Audit Activities In Turkish Banking Sector
Konu Başlıkları	İşletme
Üniversite	Celal Bayar Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	İşletme Bölümü
Anabilim Dalı	İşletme Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Muhasebe Finansman Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	155
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Nilgün KAYALI
Dizin Terimleri	Bankacılık sektörü=Banking sector İç denetim sistemi=Internal control system
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a. Yukarıda başlığı yazılı olan tezin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimize ilgili fikri mülkiyet haklarımız saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

29.11.2011

İmza:.....

ÖZET

Banka, kısa ve orta vadeli fon transferine aracılık ederek tasarrufların yatırıma dönüşmesine sağlayan, bireylere yaşamlarını kolaylaştırıcı hizmetler sunan kurumdur. Özellikle sermaye piyasası geliştirmekte olan ülkelerde, kısa vadeli fon transferi para piyasası vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Para piyasasının en önemli kurumu ticari bankalardır. Fon transferine aracılık ederek, atıl fonların yatırıma dönüşmesini sağlayan ticari bankaların makro ekonomiye katkıları büyüktür. Ekonomik gelişme ve istikrarı sağlamada bir araç olarak görülen ticari bankalarda iç denetim faaliyetleri oldukça önem arz etmektedir. Geçmişte bankacılık sektöründe yaşanan problemlerin birçoğunun yetersiz iç kontrol sistemlerinden kaynaklandığı görülmüştür. Yetersiz iç kontrol sistemleri, bankaların finansal kayıplara uğramalarına ve itibar kaybetmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle bankalarda iç denetim faaliyetlerine önem verilmektedir. Ayrıca son yıllarda artan uluslar arası ilişkiler, uluslar arası finansal piyasalardan fon temin edilebilmesi, otomasyon ve bilgi teknolojilerinde gözlenen gelişmeler sonucunda bankaların karşı karşıya kaldıkları risklerin artması, bankacılık faaliyetlerinin denetimine verilen önem artmıştır.

1974 yılında BIS(Bank for International Settlements-Uluslar arası Ödemeler Bankası) bünyesinde faaliyet gösteren Basel Bankacılık Denetim Komitesi oluşturulmuştur. Komite, bankacılık denetimiyle ilgili konuların açıklanması ve dünya genelinde bankacılık denetiminin kolaylaştırılması amacıyla tavsiye niteliğinde uzlaşlar yayımlamaktadır. Ülkemizde de 2000 ve 2001 krizlerinin ardından ticari bankaların iç denetim faaliyetleri ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Ülkemizde faaliyet gösteren ticari bankalar, Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik hükümlerini ve bu yönetmeliğin temel alınmasıyla hazırlanan tebliğleri esas alarak kendi iç denetim faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. İç denetim faaliyetleri kapsamında faaliyetlerin icrasına yönelik işlemlerin kontrolü, iletişim kanallarının ve bilgi sistemlerinin kontrolü, finansal raporlama sistemine ilişkin kontroller, uyum kontrollerinin yerine getirilme derecesi incelenir.

Bu çalışmada, organize para piyasasının en önemli kurumu olan bankalarda iç denetimin temel ilkeleri, iç denetimin temel unsurları, iç denetim faaliyetleri ve iç denetime konu olan temel kontrol alanları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda ticari bir bankanın iç denetim faaliyetleri uygulamalı olarak incelenmeye alışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İ Denetim, Bankacılık, Bankalarda İ Denetim

ABSTRACT

Bank, the saving in short and medium-term investment to turn into an intermediary that provides funds transfer, the lives of individuals providing services to facilitate the institution. Especially capital market in developing countries, carried out by means of short-term Money market funds transfer. Commercial banks the most important institution of the currency market. By mediating the transfer of funds, invest idle funds of commercial banks in which the conversion is significant for the macro economy. Seen as a means of ensuring economic development and stability of the internal audit activities of commercial banks is very important. In the past, many of the problems in the banking sector was due to inadequate internal control systems. Inadequate internal control systems, bank, financial losses and discredit causes. For this reason, attention is paid to the activities of internal audit in banks. Also increasing in recent years, international relations, easy to obtain funds in international financial markets, as a result of developments in automation and information Technologies to increase the risks faced by banks, given to the importance of banking activities has increased.

In 1974 (Bank for International Settlements – International Payments Bank) operating under the Basel Committee on Banking Supervision established. Committee, explained the issues related to banking supervision of and publishes advisory agreement in order to facilitate banking supervision worldwide. 2000 and 2001 crises in our country, then made arrangements with commercial banks internal audit activities. Commercial banks operating in our country, the provisions of the Regulation on Internal Systems of Banks and based on papers prepared on the basis of receipt of this regulation carries its own internal audit activities. Activities under the control of actions to execute the internal audit activities, the channels of communication and information systems control, controls related to financial reporting system, examined the degree of fulfillment of compliance controls.

In this study, the most important institution of organized money market in commercial banks, the basic principles of internal audit, the basic elements of internal audit, internal audit and internal audit activities focused on areas that are subject to the

basic control. In this context, a bank operating in Turkey in practice is to evaluate the internal audit activities.

Keywords: Internal Audit, Banking, Internal Audit in Banks

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “ Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim Faaliyetlerinin Uygulamalı Olarak İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

15/11/2011

Filiz YÜKSEL

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 11.11.2011 tarih ve 21/11 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Yüksek Lisans Programı öğrencisi Filiz YÜKSEL'in "Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim Faaliyetlerinin Uygulamalı Olarak İncelenmesi" Konulu tezi incelenmiş ve aday 15.11.2011 tarihinde saat 10:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra...⁶⁰ dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	<u>OY BİRLİĞİ</u>	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	<u>OY ÇOKLUĞU</u>	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN

Yrd.Doç.Dr. Nilgün KAYALI

(Danışman)

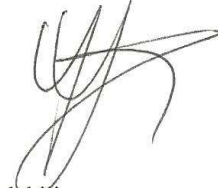

ÜYE

ÜYE

Doç.Dr. Ayşe N. YERELİ

Yrd.Doç.Dr. Yasemin YEĞİNBOY

Evet Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

ÖNSÖZ

Finansal piyasaların gelişmişlik derecesi, ekonomik kalkınma açısından oldukça önemlidir. Finansal piyasalarda işlem hacminin artması ile birlikte tasarruflar yatırıma dönüşecektir. Tasarrufların yatırıma dönüşmesi durumunda ise reel piyasalar hareketlilik kazanacaktır. Reel piyasaların hareketlilik kazanması durumunda, hem tasarruf sahibi hem de yatırımcı karlı çıkacağı için ülkelerin gelişmişlik düzeyi artacaktır. Finansal piyasalardaki işlem hacminin artması için tasarruf sahiplerinin ve yatırımcıların finansal piyasalara güven duyması gerekmektedir. Sermaye piyasasının gelişmekte olduğu ülkemizde, para piyasasının en önemli kurumu olan bankaların kuruluşunu ve faaliyetlerini düzenleyen BDDK'ya önemli görevler düşmektedir. Bankaların güven ve istikrar içinde çalışmasını sağlayarak, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak amacıyla her türlü bankacılık faaliyetleri BDDK'nın gözetim ve denetimine tabidir. BDDK; bankaların iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin kurulması ve işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenleyerek, bankaların iç denetim sistemlerine verdiği önemi ortaya koymuştur. Globalleşme ile birlikte, bankaların karşı karşıya kaldıkları risklerin arttığı düşünülürse, iç denetim sistemlerinin kurulması ve etkin bir şekilde işlemleriyle birlikte, mevcut ve ya olası riskler önceden tespit edilip gerekli önlemler alınacaktır. Sonuç itibariyle iç denetim sistemlerinin varlığı ile tasarruf sahibi, yatırımcı ve banka varlıkları korunmuş olacak, ülke ekonomisi açısından da olumlu gelişmeler yaşanacaktır.

Türk bankacılık sektöründe iç denetim faaliyetlerinin uygulamalı olarak incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, bilgisi, görüş ve önerileriyle bana yol gösteren, her konuda bana destek olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Nilgün KAYALI'ya ve diğer tüm bölüm hocalarıma teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca her türlü destek ve fedakarlıklarından ötürü sevgili Annem Şengül ÇELİK'e ve Kardeşim Funda YÜKSEL'e de sevgilerimi sunmak isterim.

Filiz YÜKSEL

İÇİNDEKİLER

YÖK DÖKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ GİRİŞ FORMU	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
YEMİN METNİ	viii
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	ix
ÖNSÖZ	x
İÇİNDEKİLER	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
TABLolar LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM İÇ DENETİM KAVRAMI

1.1. İç Denetim Kavramı	6
1.2. İç Denetim Unsurları	8
1.2.1. Özerklik	9
1.2.2. İşlem Sınırı	10
1.2.3. Bilginin Yapısı	10
1.2.4. Risklerin Belirlenmesi	11
1.3. İç Denetimin Amacı ve Uygulanma Nedenleri	12
1.3.1. Sorumluluk Ve Hesap Verebilme	13
1.3.2. Temsil Teorisi	14
1.3.3. Yönetim Danışmanlığı	15
1.3.4. Tasarruf İhtiyacı	16
1.3.5. Hata ve ya Hileye Karşı Korunma İhtiyacı	17
1.4. İç Denetimin Fonksiyonları	18
1.4.1. Güvence Sağlama	19

1.4.2. Danışmanlık	20
1.5. İç Denetim Standartları	22
1.5.1. Etik Kurallar	25
1.5.2. Nitelik Standartları	25
1.5.2.1. Amaç, Yetki ve Sorumluluklar(1000).....	26
1.5.2.2. Bağımsızlık ve Objektiflik(1100)	26
1.5.2.3. Yeterlilik ve Azamî Meslekî Özen ve Dikkat(1200)	27
1.5.2.4. Kalite Güvence ve Geliştirme Programı(1300).....	29
1.5.3. Performans Standartları.....	30
1.5.3.1. İç Denetim Faaliyetinin Yönetimi(2000).....	31
1.5.3.2. İşin Niteliği(2100).....	31
1.5.3.3. Görev Planlaması(2200).....	32
1.5.3.4. Görevin Yapılması(2300).....	34
1.5.3.5. Sonuçların Raporlanması(2400).....	34
1.5.4. Uygulama Standartları	36
1.6. İç Kontrol, İç Denetim Ve Dış Denetim İlişkisi	37

İKİNCİ BÖLÜM

BANKALARDA İÇ DENETİM SİSTEMİ

2.1. Banka Tanımı	42
2.2. Türkiye’de Bankacılığın Tarihi Gelişimi	45
2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Bankacılığın Tarihi Gelişimi	46
2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Bankacılığın Tarihi Gelişimi	47
2.2.2.1. Ulusal Bankalar Dönemi (1923–1932)	48
2.2.2.2. Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem(1932–1944) ..	49
2.2.2.3. Özel Bankaların Geliştiği Dönem(1945–1959)	50
2.2.2.4. Planlı Dönem (1960 – 1980).....	51
2.2.2.5. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi(1980–1994)	51
2.2.2.6. 1994 Krizi ve Bankacılık Sektörüne Etkileri	52
2.2.2.7. 2000 Sonrası Bankacılık Sektörü	53

2.3. Bankaların Organizasyon Yapısı.....	55
2.3.1. Bankanın Üst Yönetim Organları	57
2.3.1.1. Genel Kurul.....	57
2.3.1.2. Yönetim Kurulu	57
2.3.2. Genel Müdürlük Organizasyonu	60
2.3.3. Bölge Müdürlüğü Organizasyonu	61
2.3.4. Şube Organizasyonları	61
2.4. Bankanın Faaliyet Konuları	62
2.4.1. Kaynak Sağlama İşlemleri (Fon Sağlama).....	63
2.4.2. Kredi İşlemleri(Fon Kullanma).....	65
2.4.3. Mali İşlemler (Kaydi Para Yaratma).....	66
2.4.4. Hizmet İşlemleri.....	67
2.4.4.1. Müşteri Adına Menkul Kıymet Alım-Satımı	68
2.4.4.2. Para Nakil İşlemleri.....	68
2.4.4.3. Emanet Kabulü Ve Kasa Kiralama	69
2.4.4.4. Teminat Mektubu İşlemleri.....	70
2.4.4.5. Elektronik Bankacılık Ürünleri.....	71
2.5. Bankacılık Sektöründe İç Denetim Sistemi	72
2.5.1. Bankacılık Sektöründe İç Denetim Sisteminin Amacı ve Kapsamı.....	74
2.5.2. Bankacılık Sektöründe İç Denetimin Temel İlkeleri	75
2.5.2.1. Süreklilik.....	77
2.5.2.2. Bağımsızlık	77
2.5.2.3. Denetim Tüzüğü.....	78
2.5.2.4. Tarafsızlık	78
2.5.2.5. Mesleki Yeterlilik.....	79
2.5.2.6. Faaliyetin Kapsamı	79
2.5.2.7. Bankaların İç Sermaye Değerlendirme Usulü.....	80
2.5.3. Bankacılık Sektöründe İç Denetim Faaliyetleri Ve Çalışma Esasları.....	80
2.5.3.1. İç Denetim Faaliyetleri Ve Riske Dayalı Denetim	81
2.5.3.2. İç Denetim Planı.....	82
2.5.3.3. İç Denetim Çalışma Programları.....	83
2.5.3.4. Örneklem Metot Ve Teknikleri	83

2.5.4. İç Denetim Raporları.....	84
2.5.5. İç Denetim Biriminin Yönetimi	85
2.5.6. Gözetim Otoritesinin İç Denetim Birimi ve Dış Denetçiyle İlişkisi	86
2.5.7. İç Denetimin Dış Kaynaktan Temini	88
2.6. Bankacılık Sisteminde Etkin İç Denetimin Temel Unsurları:.....	88
2.6.1. Banka Yönetiminin Gözetimdeki Rolü ve Kurum İçi Denetim Kültürü	90
2.6.2. Risk Tespiti ve Değerlendirme	92
2.6.3. Denetim İşleri Ve Görev Dağılımı.....	93
2.6.4. Bilgi ve İletişim.....	94
2.6.5. İzleme Faaliyetleri ve Hataların Düzeltilmesi	95
2.7. İç Denetime Konu Olan Kontrol Alanları.....	96
2.7.1. Raporlamaya İlişkin Kontroller	98
2.7.2. Mevzuata Uygunluğun Sağlanmasına İlişkin Kontroller.....	99
2.7.3. Karşılık Ayrılmasına İlişkin Kontroller	99
2.7.4. Faaliyetlerin Planlanması ve Yürütülmesine İlişkin Kontroller	99
2.7.5. Muhasebe Bilgi Sistemi ve Yönetim Bilgi Sistemine İlişkin Kontroller....	100
2.7.6. Temel Faaliyet Alanlarının Özel Kontrolleri	101
2.7.6.1. Kredilendirme Faaliyetleri	101
2.7.6.2. Alım-Satım Faaliyetleri.....	102
2.7.6.3. Aktif/Pasif Yönetimi Ve Likitide Yönetimi Faaliyetleri	103
2.7.7. Elektronik Bankacılık Ve İnternet Faaliyetlerine İlişkin Kontroller	104
2.7.8. Otomasyon /Bilgi-İşlem Ortamlarının (Bilgi Sistemlerinin) Kontrolleri ...	105
2.7.9. Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Yönelik Kontroller.....	105
2.8. Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik' e Göre İç Denetime Konu Olan Kontrol Alanları	107
2.8.1 Faaliyetlerin İcrasına Yönelik İşlemlerin Kontrolü	107
2.8.2. İletişim Kanallarının ve Bilgi Sistemlerinin Kontrolü.....	108
2.8.3. Finansal Raporlama Sistemine İlişkin Kontroller	109
2.8.4. Uyum Kontrolleri.....	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BİR BANKANIN İÇ DENETİM FAALİYETLERİNİN
UYGULAMALI OLARAK İNCELENMESİ

3.1. A Bank Hakkında Genel Bilgiler	111
3.2. A Bank Organizasyon Yapısı.....	112
3.3. Denetim Komitesinin Kurulması Ve İşleyişi	115
3.4. Denetim Komitesi'nin Görevleri.....	116
3.5. İç Denetim Faaliyetleri.....	118
3.6. Bankanın İç Denetim Faaliyetlerinin Uygulamalı Olarak İncelenmesi	119
SONUÇ	144
KAYNAKLAR	149

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:İç Denetimin Kapsamı.....	8
Şekil 2:İç Denetimin Unsurları.....	9
Şekil 3:İç Denetim, İç Kontrol Ve Dış Denetim İlişkisi.....	40
Şekil 4:Üst Yönetim Organizasyon Şeması.....	112
Şekil 5:Genel Müdürlük Organizasyon Şeması.....	114
Şekil 6:Şube Organizasyon Şeması.....	115

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1:Nitelik Standartları.....	30
Tablo 2:Performans Standartları.....	36
Tablo 3:Seçilmiş Bilanço Kalemlerine Göre Haziran 2011 İtibariyle Bankaların Aktif/Pasif Gelişimi.....	55
Tablo 4:Banka Servisleri ve Servislerde Yürütülen Denetim Konuları.....	97
Tablo 5: Sayım Ve Mutabakatlara İlişkin Denetim Raporu.....	140
Tablo 6:Kasa Sayım Tutanağı.....	143

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ATM	:Automated Teller Machine, Otomatik Vezne Makinesi
BDDK	:Bankacılık Dzenleme Ve Denetleme Kurulu
BIS	:Bank for International Settlements(Uluslar arası Ödemeler Bankası)
ECIIA	:European Confederation Of Institutes Of Internal Auditing(Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu)
EFT	:Elektronik Fon Transferi
EMKT	:Elektronik Menkul Kıymetler Transferi
GKGMİ	:Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
IIA	:The Institute Of Internal Audit(İç Denetçiler Enstitüsü)
IMF	:International Monetary Fund(Uluslar arası Para Fonu)
MASAK	:Mali Suçları Araştırma Kurulu
OECD	:Organisation for Economic Co-operation and Development(Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	:Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	:Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TİDE	:Türkiye İç Denetim Enstitüsü
TTK	:Türk Ticaret Kanunu
TÜRMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
VUK	:Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

İç denetim, bir işletmenin faaliyetlerini geliştirmek ve faaliyetlerine değer katmak amacıyla tasarlanmış, bağımsız ve tarafsız bir güvence ve danışmanlık hizmetidir. İç denetimde, işletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğini, personelin yasal düzenlemelere ve yönetmeliklere uygunluğunu, finansal tabloların doğruluk ve güvenilirliğinin sağlanması için, işletme faaliyetleri ve personel tarafından yapılan işlemlerin denetlenmesi söz konusudur. İç denetim, işletmenin gelecekte karşılaşılabileceği risklerin tespiti ve gerekli önlemlerin alınabilmesi için iç denetçi tarafından bağımsız olarak yürütülen faaliyetler bütünüdür. İşletme yönetimine bağlı olarak çalışan, faaliyetlerini bağımsız olarak yürüten iç denetçi, denetim faaliyetleri sonucunda ulaştığı görüşü, tespit ettiği hata, hile ve ya riskleri, düzenlediği rapor ile yönetim kuruluna sunar. Hata ve ya hilenin düzeltilmesine, risklerin önlenmesine yönelik olarak yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunur. Bu şekilde güvence ve danışmanlık hizmetlerini yerine getirmiş olur.

Son yıllarda giderek önem kazanan iç denetim faaliyetlerinin standarda bağlanması gereği hissedilmiştir. İç denetim faaliyetlerini uluslar arası alanda bir standarda bağlamak isteyen IIA(The Institute Of Internal Audit-İç Denetçiler Enstitüsü), ilk olarak 1978 yılında hazırladığı iç denetim standartlarını yayımlamıştır. İç denetim standartları, değişen koşullar, risk yönetimi, kontrol ve kurumsallık kavramlarının da standarda dahil edilmek istenmesi nedeniyle 2002 yılında revizyona tabi tutulmuştur. Günümüzde, uluslar arası alanda geçerli olan iç denetim standartları Nitelik Standartları, Performans standartları ve Uygulama Standartları olmak üzere 3 kısımda incelenmektedir. Standartlardan önce iç denetimin tanımını yapın IIA, ayrıca iç denetim uygulamalarında dikkat edilmesi gereken etik kodların neler olduğunu da açıklamıştır.

İç denetim faaliyetleri, finansal piyasaların önemli bir kurumu olan bankalar için de önemli fonksiyondur. Banka, kısa vadeli fon transferine aracılık ederek tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlayan, kaydi para yaratan, bireylere yaşamlarını kolaylaştırıcı hizmetler sunan, tasarrufların ülke ekonomisine katkıda bulunacak şekilde kullanılmasını sağlayan kurumdur.

Özellikle sermaye piyasası gelişmekte olan ülkelerde, kısa vadeli fon transferi para piyasası vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Para piyasasının en önemli kurumu bankalardır. Fon transferine aracılık ederek, atıl fonların yatırıma dönüşmesini sağlayan ticari bankaların makro ekonomiye katkıları büyüktür. Ekonomik gelişme ve istikrarı sağlamada bir araç olarak görülen ticari bankalarda iç denetim faaliyetleri oldukça önem arz etmektedir. Geçmişte bankacılık sektöründe yaşanan problemlerin birçoğunun yetersiz iç kontrol sistemlerinden kaynaklandığı görülmüştür. Yetersiz iç kontrol sistemleri, bankaların finansal kayıplara uğramalarına ve itibar kaybetmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle bankalarda iç denetim faaliyetlerine önem verilmektedir. Ayrıca son yıllarda artan uluslar arası ilişkiler, uluslar arası finansal piyasalardan fon temin edilebilmesi, otomasyon ve bilgi teknolojilerinde gözlenen gelişmeler sonucunda bankaların karşı karşıya kaldıkları risklerin artması nedeniyle iç denetim faaliyetlerine verilen önem artmıştır.

1974 yılında BIS(Bank for International Settlements-Uluslar arası Ödemeler Bankası) bünyesinde faaliyet gösteren Basel Bankacılık Denetim Komitesi oluşturulmuştur. Komite, bankacılık denetimiyle ilgili konuların açıklanması ve dünya genelinde bankacılık denetiminin kolaylaştırılması amacıyla faaliyet göstermekte ve tavsiye niteliğinde uzlaşlar yayımlamaktadır.

Türkiye’de bankacılığın tarihsel gelişimi incelendiğinde, cumhuriyetin ilk yıllarında tarım ve sanayinin gelişmesine destek olmak adına devlet tarafından bankaların kurulduğu görülmektedir. Serbestleşme ve dışa açılma döneminde, yerli ve yabancı sermayeli bankalar açılmış, küçük ve orta ölçekli banka sayısında artış gözlenmiştir. Bu dönemde 1990’lı yıllarda Türkiye’de ve dünyada yaşanan, finansal nedenlere dayalı ekonomik krizler, bankacılık sektörünü de olumsuz etkilemiştir. 1994 krizi ile bankacılık sektörü büyük kayıplar vermiştir. Bu dönemde bankacılık sektöründe düzenleyici ve denetleyici kurum, Hazine Müsteşarlığı ve TCMB’dir. Yaşanan kriz sonrasında, bankacılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesinden, tek bir düzenleyici ve denetleyici kurumun sorumlu olması gerektiği kararına varılmıştır.

18.06.1999 tarihinde kabul edilen 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile BDDK’nın kurulmasına karar verilmiştir. 2000 yılında faaliyete başlayan BDDK, Türk bankacılık sektöründe iç denetime ilişkin yasal düzenlemeleri, uluslar arası alanda faaliyet gösteren

birlikler ve kuruluşlar tarafından benimsenen prensiplere uyumlu hale getirmek için çalışmaktadır.

BDDK, bu kapsamda, ilk olarak 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na dayanarak Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik'i hazırlamıştır. Söz konusu yönetmelik, 08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 4389 sayılı Bankacılık Kanunu, 19.10.2005 tarihinde kabul edilen, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile yürürlükten kalkmıştır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümleri esas alınarak, şu anda uygulamada olan 1 Kasım 2006 tarihli 26333 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik yürürlüğe konmuştur. Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte, bankaların iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim sistemleri ve bunların işleyişine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Bu yönetmelikte iç sistemlerin kurulması ve üst yönetim sorumluluğu, denetim komitesi üyelerinde bulunması gereken özellikler ve üyelerin yetki ve sorumlulukları, iç kontrol sistemi, iç kontrol faaliyetleri kapsamındaki kontroller, iç denetimin amacı ve kapsamı, müfettişlerin nitelikleri ve yetkileri, iç denetimin yapılmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Bu çalışmada, para piyasasının en önemli kurumu olan bankalarda iç denetimin temel ilkeleri, iç denetimin temel unsurları, iç denetim faaliyetleri ve iç denetime konu olan temel kontrol alanları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda ticari bir bankanın iç denetim faaliyetleri uygulamalı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde, iç denetimin unsurları, amacı ve uygulanma nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır. İç denetim biriminin, iç denetim faaliyetleri sonucu yönetime sağladığı güvence ve danışmanlık hizmetleri, iç denetim fonksiyonları bölümünde açıklanmıştır. Bununla birlikte IIA tarafından hazırlanan ve uluslar arası alanda kabul edilmiş olan iç denetim standartlarına yer verilmiştir. İç denetim faaliyetlerinde uyulması gereken etik kurallar, nitelik standartları, performans standartları ile iç denetim faaliyetlerinde iç denetçiye yol gösteren uygulama standartları hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, öncelikle Türkiye'de bankacılığın tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Bankaların organizasyon yapıları genel itibarıyla açıklandıktan sonra bankaların kaynak sağlama, kaynak kullandırma faaliyetleri ile hizmet işlemlerine

ilişkin teorik bilgiler yer almaktadır. Bankalarda iç denetim sistemi, iç denetimin temel ilkeleri, iç denetimin temel unsurları, iç denetime konu olan kontrol alanları, bu konularda yapılmış yasal düzenlemeler de dikkate alınarak ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Son bölümde ise Türkiye’de faaliyet gösteren bir bankanın iç denetim faaliyetleri uygulamalı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda söz konusu bankanın organizasyon yapısı, denetim komitesinin kurulması ve işleyişi, denetim komitesinin görevleri ve iç denetim faaliyetleri incelenmiştir. Ayrıca iç denetim faaliyetlerinin uygulamalı olarak incelenebilmesi adına örnek iç denetim raporuna yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İÇ DENETİM KAVRAMI

Denetim, bir işin olması gerektiği gibi yapılıp yapılmadığının kontrolüdür. Denetim, iş bitimindeki gözden geçirme gibi statik bir yapı olmayıp, iş yapılırken her bir aşamada hataları ortaya çıkaran ve onların giderilmesini sağlayan geri beslemeli(feed-back) dinamik bir süreçtir (Toprak ve Demir, 2001, s.10). Amerikan Muhasebeciler Birliği Temel Denetim Kavramları Komitesi'nin raporuna göre Denetim; ekonomik faaliyet ve olaylarla ilgili beyan edilen bilgilerin önceden oluşturulmuş kriterlere uygunluk derecesini belirlemek için bu ekonomik faaliyet ve olaylara ilişkin bilgilerle ilgili delillerin objektif olarak elde edilmesi, değerlendirilmesi ve sonuçların bu bilgilerle ilgilenen taraflara iletilmesini sağlayan sistematik bir süreçtir (Yılancı, 2006, s.4).

Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen bilgiler ışığında verilen ekonomik kararlar toplumun büyük bir kısmını ilgilendirmektedir. Ancak işletmeyle ilgili olan ve ya olmayan kişiler istedikleri anda işletmeyle ilgili bilgiye ulaşamamaktadırlar. Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen bilginin doğruluğunun ve güvenilirliğinin sağlanması ve sonuçların işletme içi ve dışındaki bilgi kullanıcılarına iletilmesi denetim faaliyeti ile olur. Denetim uzmanları, bu doğruluğu ve güvenilirliği tespit etmek için çeşitli teknikleri kullanıp testler yaparak ulaştığı sonuçları bilgi kullanıcılarına iletir.

Denetim faaliyetleri, yapılan denetimin amacına göre, Finansal Tablolar Denetimi, Uygunluk Denetimi ve Faaliyet Denetimi olmak üzere 3 kısımda incelenir. Denetimi yapan denetçinin konumuna göre denetim faaliyetleri ise, Bağımsız Denetçi ve Dış Denetim, İç Denetçi ve İç Denetim, Kamu Denetçisi ve Kamusal Denetim olmak üzere 3 grupta incelenmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde iç denetim kavramı, iç denetimin temel unsurları, amacı ve uygulanma nedenleri belirtilecektir. Ayrıca uluslar arası alanda kabul görmüş olan ve iç denetim uygulamalarına yol gösteren Uluslar arası İç Denetim Standartları'na yer verilecektir. Daha sonra, iç kontrol, iç denetim ve dış denetim arasındaki ilişki incelenecektir.

1.1. İç Denetim Kavramı

İşletmenin ücretli elemanı tarafından işletme yönetimi adına yapılan, uygunluk ve faaliyet denetiminin yapıldığı, personelin yaptığı işlerin yasal düzenlemeler uygunluğu ile işletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğinin tespit edilmeye çalışıldığı denetim türü İç Denetim olarak tanımlanır.

Muhasebe denetiminin bir türü olan iç denetim, İç Denetçiler Enstitüsü tarafından bir işletmenin faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacıyla tasarlanmış bağımsız ve tarafsız bir güvence ve danışmanlık faaliyeti olarak tanımlanmaktadır(theia.org). İç denetçiler, risk yönetimi ile kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım geliştirerek, kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olurlar (Okur, 2010, s.576).

Tanımda yer alan “güvence” ve “danışma” ifadeleri günümüz iç denetiminin genişleyen uygulamalarını yansıtmaktadır. Tanım değerlendirme fonksiyonunu dışlamamakta daha geniş olarak ele almaktadır. İç denetçilerin geleneksel değerlerini zedelemeksizin danışma ve tavsiyelerde bulunma türünden faaliyetler aracılığıyla ek değer yaratabileceği kabul edilmektedir. Tanım ayrıca iç denetim kapsamı içinde kontrollere yer vermekte ve son zamanlarda gündemde olan ”risk yönetimi” ve “yönetimle iletişim” kavramlarını içermektedir. Böylece iç denetimin, denetim kurulunun ve üst yönetimin önemli bir kaynağı olduğu kabul edilmekte ve bu konularla ilgili sorumlulukların paylaşıldığı görülmektedir (Uyar, s.2).

Daha detaylı bir tanımlamaya göre iç denetim, işletme faaliyetlerinin kuruluş amaçları doğrultusunda verimlilik ve rekabet gücünü arttıracak biçimde yönlendirilmesini, işletme varlıklarının rasyonel olarak yönetilmesini, yatırım ve yönetim danışmanlığını, işletmede hata ve hilelerin önlenmesini sağlamaya yönelik ve yönetime bağlı olarak yürüttüğü faaliyet yönünden bağımsız denetçiler tarafından yürütülen denetimdir(Yılancı, 2006, s.6).

ECIIA(Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu)’ya göre iç denetim, “bir kurumun bütün faaliyetlerini geliştirmek, kurum faaliyetlerine değer katmak için geliştirilmiş olan nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyetidir. Bir kurumun risk yönetim sistemi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini arttırmak için sistemli ve

disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına yardımcı olan bir unsurdur.”
(www.eciia.eu/certifications).

İç denetim, bir şirkette kurmay görevi üstlenmiş firma çalışanlarınca sonuçları sadece firma içi raporlanmak amacıyla yapılan bir denetimdir. Bu denetimde mali nitelikteki faaliyetler ile mali nitelikte olmayan faaliyetler gözden geçirilir, değerlendirmesi yapılır ve sonuçları işletme yönetimine rapor edilir (Kurnaz ve Çetinoğlu, 2010, s.18). İç denetim ile işletme içinde gerçekleştirilen her türlü faaliyetin etkinlik ve verimliliğinin, işletme yönetimine bağlı olarak çalışan, ancak çalışmalarını bağımsız olarak yürüten bir birim tarafından, önceden belirlenen kriterlere uygunluğun belirlenmesi söz konusudur. İşletme personeli tarafından yapılan işlemlerin, tutulan kayıtların yasal düzenlemelere uygunluğu araştırılır. Bunun yanında her bir işletme bölümünde gerçekleştirilen faaliyetlerin etkinliğinin ve verimliliğinin tespit edilmesine çalışılır. Elde edilen bulgular işletme yönetimine raporlanır. İç denetçi, işletme faaliyetleri, kontrol ve yönetim süreçleri ile ilgili işletme yönetimine bilgi verir. Bunun yanında denetim faaliyeti ile elde ettiği bulgular doğrultusunda işletme yönetimine tavsiyelerde bulunur. İşletme yönetimi bu raporlar doğrultusunda karar vereceği için, iç denetim yönetim danışmanlığı, yönetim kontrol aracı olarak da adlandırılır.

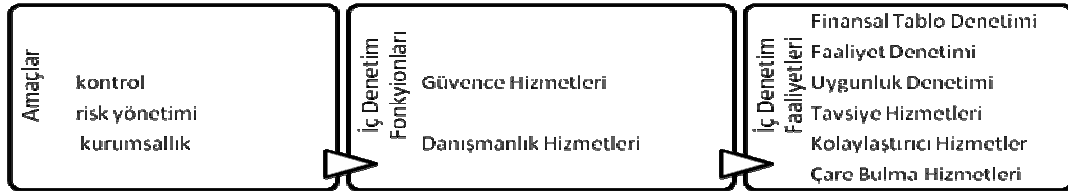
İç Denetçiler Enstitüsünün 1957 tarihli iç denetim tanımında iç denetim muhasebe ve finans faaliyetlerinin gözden geçirilmesi olarak tanımlanmış, 1971 yılında ise iç denetim faaliyetinin kapsamı genişletilerek işletme faaliyetlerinin gözden geçirilmesi de iç denetim faaliyetleri kapsamında değerlendirilmiştir. İç Denetim, günümüzde, işletme faaliyetlerinin ve ya personelin yaptığı işlerin belirlenmesi ve raporlanması olarak algılanmamaktadır. Günümüzde iç denetim, işletme faaliyetlerinin geliştirilmesi ve işletmede katma değer yaratılmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla işletme faaliyetlerinin, sistemlerinin oluşturulması aşamasında da emek veren, bu faaliyet ve sistemlerin etkin çalışmasını denetleyen faaliyetler bütünüdür.

İç denetimin, günümüzdeki anlamına aşağıda belirtilen aşamalardan geçerek ulaştığı görülmektedir.

1. Kurum içinde iç işlemlerin çek edilmesi süreci
2. İşlem bazlı sürekli denetim anlayışı
3. İstatistik yöntemler kullanarak denetim
4. Olasılık esasına dayalı bir yaklaşımla denetim

5. Anlık belirli noktaların çek edilmesine yönelik denetim,
6. Risk analizine dayalı denetim
7. Sistem tabanlı yaklaşımla denetim
8. İdari işlemlerin de denetim kapsamına dahil edilmesi
9. Yönetim denetimi
10. Risk odaklı denetim (Sezal, 2006,s.42)

Risk Odaklı Denetim anlayışı günümüzde iç denetim faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Risk Denetimi, işletme amaçlarına ulaşmayı engelleyici iç ve dış tehditlerin belirlenmesi ve bu tehditler karşısında zarar görmemek adına yönetim faaliyetlerinde değişiklik yapılması, meydana gelebilecek risklere karşı gerekli önlemlerin alınmasına yönelik çalışmadır. Bu amaçla işletme faaliyetleri iyi bilinmeli, teknolojik imkânlardan yararlanılmalı ve denetimde süreklilik sağlanmalıdır. Bu şekilde gerçekleştirilen iç denetim faaliyetleri ile iç denetçiler proaktif bir yaklaşım sergileyerek organizasyonun iş süreci kalitesine, güvenilirliğine, duyarlılığına ve maliyet etkinliğinin iyileştirilmesine daha fazla katkıda bulunabilirler(Uyar, s.3).

Şekil 1: İç Denetimin Kapsamı

1.2. İç Denetim Unsurları

İç Denetim, işletmeye hizmet etmek üzere işletmenin faaliyetlerini incelemek ve değerlemek amacıyla işletme içerisinde oluşturulmuş bağımsız bir değerlendirme fonksiyonudur. İç denetim organizasyon içindeki bireylerin sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olmak amacıyla onlara incelediği faaliyetlerle ilgili bilgiler ile yapılan analizler ve değerlendirmelerin sonuçlarını sunar, tavsiye ve önerilerde bulunur. İç denetimin amacı makul bir maliyetle kontrolün etkinliğini artırmayı da içine alır (Elitaş ve Özdemir, 2006, s.146). Mali raporların, personelin, etkinlik ve verimliliğin, yönetim usullerinin işletmede kullanılan bilgi sistemlerinin

denetlendiği iç denetim, birtakım unsurlardan oluşur. Bunlar, Özerklik, İşlem Sınırı, Bilginin Yapısı, Risklerin belirlenmesi olarak sıralanabilir.

Bu unsurların yanı sıra, mevzuata, işletme içi usul ve kurallara uygunluk, kaynakların kullanım şekli, işletme amaçlarına ulaşma derecesinin ölçülmesi de iç denetim unsurları olarak sayılmaktadır.

Şekil 2: İç Denetimin Unsurları

1.2.1. Özerklik

İç denetçiler, işlerini serbest ve objektif bir şekilde yapabildiklerinde bağımsız sayılır. Bağımsızlık, iç denetçilerin tarafsız ve önyargısız bir şekilde hüküm verebilmelerini mümkün kılar; bu, görevlerin usulüne uygun yapılması için şarttır. Bu hedefe, kurum içi statü ve objektiflikle ulaşılır. İç denetim faaliyeti, iç denetim kapsamının tayin edilmesi, iç denetim işlerinin yapılması ve sonuçların raporlanması konularında her türlü müdahaleden uzar ve serbest olmalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları, Uygulama Önerileri, 1100-1).

Denetlenene müşteri olarak yaklaşılması, sorunların belirlenmesi ve organizasyona değer katan iyileştirmelerin tavsiye edilmesi yoluyla risklerin yönetimi bakımından çalışma birimlerine yardımcı olmaktadır. İç denetçi denetlenen birimi iş ortağı olarak görmelidir. Bu birimler bağımsızlığa ve tarafsızlığa ilişkin mesleki standartları zedelemeyen denetlenenle iş ortaklığı türünden ilişkiler kurabilirler (Demirbaş, 2005, s.175). İç denetim faaliyetlerinin yerine getirilmesinde iç denetim standartlarına uygun davranılmalıdır. Bununla birlikte özerklik, iç denetim faaliyetlerini yerine getirecek olan iç denetçinin konusunda uzman olmasını, görevini yerine getirirken objektif davranmasını ifade eder. İç denetçi, herhangi bir kişi ve ya kurumun çıkarlarını gözetmemeli, görevini yerine getirirken tarafsız olmalıdır.

1.2.2. İşlem Sınırı

İç denetçi, denetim faaliyeti sonucunda objektif bir görüş oluşturabilmek için, işletmede gerçekleşen her türlü faaliyete ilişkin bilgi sahibi olmalıdır. Sahip olduğu bilgiler yani kanıtlar doğrultusunda objektif bir görüş oluşturur. Bu nedenle iç denetçi, denetim faaliyetleri sırasında kısıtlanmamalıdır.

Bu kavram, tüm finansal ve finansal olmayan işlemlere, tüm çalışanlara, ürünlere, kayıtlara ve imkânlara sınırsız olarak ulaşmanın mümkün olması gerektiğini ifade etmektedir(Aslan, 2003, s.7). İç denetçi, işletme yönetimine bağlı olarak yaptığı denetim çalışmaları sırasında bağımsız davranmalı, işletme yönetimi tarafından çalışmaları kısıtlanmamalıdır.

İç denetçinin denetim faaliyetleri sırasında kısıtlamaya maruz kalması durumunda iç denetim amaçlarına tam olarak ulaşılamaz. İç denetçi, işletme faaliyetlerinde meydana gelen hata ve ya hileleri ortaya çıkaramaz, bu hata ve ya hilelerin önlenmesine yönelik önerilerde bulunamaz. Diğer bir ifadeyle denetim faaliyetlerinin sırasında kısıtlanan iç denetçi çalışmalarını tam olarak yerine getiremeyeceği için güvence ve danışmanlık hizmetlerini de tam olarak yerine getiremez.

1.2.3. Bilginin Yapısı

İşletmenin iç ve ya dış çevresinde yer alan bilgi kullanıcıları, karar almada işletme bilgilerini kullanırlar. İç denetçi, denetim faaliyeti için yeterli, güvenilir, ilgili, faydalı bilgileri kullanmalıdır. Doğru, geçerli ve uygun bilgiye, ihtiyaç duyduğu zaman ulaşabilmelidir.

İç kontrol açısından yeterli bir işletmede yönetim kademelerine ulaşan bilgi şu niteliklere sahip olmalıdır: Gereklilik, zamanlılık, geçerlilik, doğruluk, ulaşılabilirlik (Çömlekçi, Çömlekçi, Yılcı, Erdoğan, Önce, Kardeş Selimoğlu, Kaya, 2004, s.65). İç kontrolün etkinliğini belirleyerek bu konuda yönetime güvence ve danışmanlık hizmeti vermek amacıyla olan iç denetim faaliyetlerini gereği gibi yerine getirebilmek için bilginin, bu özellikleri taşıması gerekmektedir.

1.2.4. Risklerin Belirlenmesi

İşletme amaçlarına ulaşılmasını engelleyecek durumlar Risk olarak ifade edilir. İç denetim faaliyeti, aşağıdaki hususları dikkate alarak, kurumun yönetim, kontrol, faaliyet ve bilgi sistemlerinin maruz kaldığı riskleri değerlendirmelidir.

1. Mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliği ve bütünlüğü
2. Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği
3. Varlıkların korunması
4. Kanun, düzenleme ve sözleşmelere uyum (Kanun, düzenleme ve sözleşmelere uyum (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları, 2110.A2)

İç denetçi, gerek risk değerlemesi yaparken gerekse denetim kaynağını kullanırken ve nihayetinde denetim faaliyetini icra ederken yolsuzluk ihtimallerini hesaba katmalı, yani muhtemel yolsuzlukları ölçülecek bir risk olarak görmeli ve denetim planına dahil etmeli ve yolsuzluk emarelerine rastladığında durumu başta üst yönetim ve varsa denetim komitesine gerektiğinde ise doğrudan ilgili kazai mercilere intikal ettirmelidir(Başpınar, 2005, s.27). İşletme amaçlarına ulaşmaya engel olabilecek mevcut ve ya potansiyel tehditlerin varlığı araştırılmalı, elde edilen bulgular üst yönetime ve ya denetim komitesine iletilmelidir.

Bu dört unsur yanında iç denetim faaliyeti, kanunlara, işletme politikalarına, yönetmelik, tüzüklere uygun davranılıp davranılmadığını da tespit etmelidir. Diğer taraftan işletme politikaları, kanun, tüzük ve yönetmeliklerinin yerinde ve geçerli olup olmadığının belirlenmesi de iç denetim faaliyeti kapsamındadır. İç denetim faaliyeti, işletme varlıkları ve kaynaklarının etkin ve verimli kullanılıp kullanılmadığını kontrol etmelidir. İşletme faaliyetleri sonucunda işletme amaçlarına ulaşma derecesini belirlemek, amaca ulaşmaya engel olan eksiklik ve ya yanlışları belirleyip rapor etmek de iç denetim faaliyetlerinin unsurudur.

1.3. İç Denetimin Amacı ve Uygulanma Nedenleri

İç denetim esas itibariyle, kurulu iç kontrol sisteminin amaçladığı gibi çalışıp çalışmadığını inceleyen ve bu yönde üst yönetime rapor veren bir birimdir. Amacı, üst yönetim kararlarının bir yansıması olan yönetmelik ve yazılı emirlere ne derece uyulduğunu tespit ve varsa olumsuz gelişmeleri rapor etmektir. Böylece üst yönetimde objektif ve tarafsız bilgilerin sayesinde gerekli önlemleri alma imkanına kavuşur (Demirbaş, 2005, s.177).

İç denetimin amacı, kuruluşun sorumluluklarını etkin olarak yerine getirmesinde, kuruluş personeline yardımcı olmaktır. İç denetimin yardımcı olduğu personel arasında kuruluş yönetiminde olanlar ve yönetim kurulu üyeleri bulunmaktadır. İç denetim, kuruluşun mensuplarını incelenen faaliyetlere ilişkin analizler, değerlendirmeler, görüşler, tavsiyeler ve bilgilerle donatmak suretiyle onlara yardımcı olur. En uygun maliyetlerle etkili bir kontrolün özendirilmesi de iç denetimin amaçları arasında sayılabilir (Özeren, 2000, s.1).

İç denetimin amacı, gözden geçirilen faaliyetlerle ilgili nesnel analizler, değerlendirmeler, tavsiyeler ve yorumlar yaparak yönetimin tüm üyelerine, sorumluluklarını etkili bir biçimde yerine getirmekte yardımcı olmaktır. İç denetim bir yönetsel kontroldür, diğer kontrollerin etkinliğini ölçer ve değerlendirir (Biçer, 2006, s.57).

İç denetçi, iç denetim faaliyetleri sonucunda işletme faaliyetlerinin işletmede mevcut sistemlerin, işletme çalışanlarının belirlenen politikalara uygun davranıp davranmadığının incelenmesi gibi konularda elde ettiği bilgileri işletme yönetimine iç denetim raporu ile sunar. İç denetim faaliyetlerinde, sadece işletme yönetimi ve ya ortakların değil, işletmeyle ilgili tüm kişi ve ya kurumların çıkarları gözetilir.

İşletmenin tek bir fonksiyonu ile değil, üretim, pazarlama, yönetim, muhasebe, finans gibi her türlü işletme fonksiyonuna ilişkin bilgileri toplayarak yaptığı analizler sonucu elde ettiği sonuçları, değerlendirme, tavsiye ve ya yorum olarak işletme yönetimine rapor etmek iç denetimin amacıdır.

İşletme yönetimi, işletmeyle ilgili çıkar gruplarına sunulan, işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçlarının doğruluğundan birinci derecede sorumludur. Bu konuda işletme yönetimine yardımcı olan iç denetçidir. İç denetçi, iç denetim faaliyeti ile iç kontrol sisteminin etkinlik ve verimliliği ile ilgili bilgiler, diğer bir ifadeyle

kanıtlar toplar. Elde ettiği bilgiler çerçevesinde işletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliği, yasa ve diğer düzenlemelere uygunluk, finansal bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği konusunda bir görüş oluşturarak yönetime rapor sunar. Bu çerçevede iç denetim faaliyetlerinin amacını 3 başlık altında toplamak mümkündür.

1. İşletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğini sağlamak
2. Personelin, ilgili yasalara ve düzenlemelere uygun davranmasını sağlamak
3. İşletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkındaki bilginin doğru bir şekilde ve zamanında hazırlanarak ilgili kişi ve ya kurumlara iletilmesini sağlamak

1.3.1. Sorumluluk Ve Hesap Verebilme

İşletme yönetimi, planlama, örgütleme, yöneltme ve denetleme faaliyetlerinden oluşan işletme fonksiyonudur. Küçük işletmelerde tüm işletme işlevlerinin tek bir yönetici tarafından yerine getirilebilmesi mümkündür. Oysaki işletme büyük bir işletme ise, tüm işletme işlevlerinin tek bir yönetici tarafından yerine getirilmesi hem yönetici açısından hem de işletme açısından zorluklar yaratabilecektir. Bu nedenle işletme yöneticileri, sahip oldukları yetki ve sorumlulukların bir kısmını çalışanlarına devrederler. Böyle bir durumda yetki ve sorumluluk devredilen çalışanın, kendine emanet edilen varlık ve kaynaklarını ne derecede etkin kullandığını, görevini ne derecede yerine getirdiğinin belirlenebilmesi gerekir. Çünkü yönetici ile kendisine yetki ve sorumluluk devredilen çalışan, yönetici ile yönetim kurulu arasında, kişisel çıkarların ön planda tutulması nedeniyle, çıkar çatışması olabilmektedir. Bu çıkar çatışması sonucunda da, işletme açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecek etik dışı davranışlar ortaya çıkabilecektir. Örneğin astlar yani çalışanlar tarafından hazırlanan raporların gerçeği yansıtmaması, hata ve ya hile barındırması söz konusu olabilecektir. Bu nedenle işletme faaliyetlerinin, uygulanan yöntem, usul, politikaların etkinlik ve verimliliğinin belirlenmesi için iç denetim faaliyeti yapılır.

İç denetçiler bilgi toplama, problemleri tanımlama ve analiz etme konularındaki mesleki yeterlikleri nedeniyle belirtilen işlemleri yöneticilere vekaleten yaparlar. Bununla birlikte söz konusu değerlendirme görevi, ölçme, onaylama ve tavsiyelerle sınırlıdır. İç denetçilerin yönetimin yerine geçerek çalışanların görevlerini

tanımlamamaları gereklidir. Aksi halde sahip olmaları gereken en temel özellik olan nesnellığı kaybederler (Kurnaz, Çetinoğlu, 2010, s.26-27). Ayrıca yönetim kurulu üyeleri, çoğu zaman üst yönetimin kararları ya da teklifleri hakkında değerlendirme yapabilecek bilgidен yoksundurlar. Yönetim kurulu üyelerinin gerek ortaklara gerekse kamuya karşı sorumlulukları dikkate alındığında, işletmenin faaliyetleri hakkında elde edecekleri nesnel ve güvenilir bilgiler ışığında üst yönetimin kararları ya da tekliflerini değerlendirebilmeleri gereklidir. İşte bu aşamada iç denetçiler gerekli incelemeleri yapar, bilgileri bir araya getirir ve sonuçta hazırladıkları raporlar ile yönetim kurulunun nesnel ve güvenilir bilgi alma ihtiyacını karşılarlar (Sezal, 2006, s.44).

İç denetim faaliyetleri sadece yönetim kurulu ile çalışanlar arasındaki bilgi alışverişinin doğruluğu konusunda bilgi vermez. Diğer bir ifadeyle sadece, çalışanların yaptığı faaliyetler ile işletmenin faaliyet sonuçları ile ilgili bir rapor hazırlayıp yönetim kuruluna sunmaz. Yönetim kurulu üyelerinin, girişimcilik ve kaynak dağıtıcılık rollerini yerine getirebilmeleri için ihtiyaç duyduğu bilgiler vardır. Bu açıdan bakıldığında iç denetim faaliyetleri, yönetim kurulu üyelerine, ortaklara ve ya işletmeyle ilgili kişi ve ya kurumlara karşı sorumluluklarını doğru bir biçimde yerine getirebilmesi için ihtiyaç duyduğu bilgileri de sağlar.

1.3.2. Temsil Teorisi

İşletmelerin büyümesi ve kurumsallaşması sonucunda yönetim anlayışında da değişiklikler olmuştur. Klasik yönetim anlayışından modern yönetim anlayışına geçilmesiyle profesyonel yöneticilik kavramı önem kazanmıştır. Önceleri, girişimci aynı zamanda yönetici olarak da faaliyet gösterirken, işletme faaliyetlerinin çeşitlenmesi işletmenin kurumsallaşması ile birlikte profesyonel yöneticilik anlayışı benimsenmiştir. İşletme varlık ve kaynaklarının yönetimi profesyonel yöneticilere bırakılmıştır.

İşletme sahip ve ya sahipleri ile yönetici arasında gerçekleşen bu yetki devri, vekalet sözleşmesi olarak adlandırılır. İç denetime olan talebi belirleyen etkenlerden birisi de vekalet kurumudur. Yöneticiler, görevleri karşılığında uzun vadede daha fazla ücret alma temel güdüsüyle hareket eden ve bu yüzden çoğu zaman işletme sahiplerinininkiyle çatışabilecek kişisel amaç ve hedefleri bulunan kişilerdir (Alptürk, 2008, s.30). İşletme sahip ve ya sahipleri, yöneticilere emanet edilen işletme varlık ve kaynaklarının etkin ve verimli kullanılıp kullanılmadığı, faaliyetlerin gereği gibi yerine

getirilip getirilmediği konusunda bilgi sahibi olmak ister. İşletme sahip ve ya sahiplerinin bilgi isteği, yapılan iç denetim faaliyeti ile yerine getirilir.

Bağımsız ve nesnel bir biçimde gerçekleştirilen ve tatmin edici sonuçlar veren denetimler, yöneticilerin taşıdıkları sorumlulukları yerine getirdikleri hususunda işletme sahiplerini daha kolay ikna etmelerini sağlar. Bu kapsamda iç denetçiler finansal ve finansal olmayan işlem ve olayları konu alan denetimler ile işletme sahibi ve yöneticiler arasındaki potansiyel çıkar çatışmasını önler (Akarkarasu, 2000, s.12). Yöneticilerin vekalet sözleşmesi ile kendilerine devredilen sorumlulukları yerine getirme derecesi, iç denetim faaliyetleri ile objektif bir şekilde ortaya konur. İşletme sahip ve ya sahipleri ile yöneticiler arasındaki ilişkiler etik kurallar çerçevesinde devam eder, işletme varlık ve kaynaklarının güvenliği sağlanmış olur.

1.3.3. Yönetim Danışmanlığı

İç denetçi yeterli mesleki eğitim ve deneyime sahip olmalıdır. İşletmede gerçekleşen faaliyetlerle ilgili bilgi sahibi olan, yeterli mesleki eğitim ve deneyim kazanmış olan iç denetçi, işletme faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilen finansal ve ya finansal olmayan hata ve ya hileleri belirleyebilmektedir. Hata ve ya hilelerin ortaya çıkarılmasının yanında, risk kontrolüne yardımcı olmak da iç denetim faaliyetleri kapsamındadır. İç denetçi, tespit edilen hata ve ya hilelerin, gelecekte ortaya çıkmaması için yöneticilere danışmanlık hizmeti sunmakta, gerekirse eğitim hizmeti vermektedir.

İç denetçilerin belirtilen nitelikte bir faaliyet yerine getirebilmeleri için planlama, organizasyon, yönetim ve kontrol konularında bilgi sahibi olmaları ve olayları profesyonel bir yönetici gözüyle değerlendirebilmeleri gerekmektedir. Bu niteliklere sahip iç denetçiler, yönetim merkezli denetçi olarak adlandırılmaktadır (Kurnaz, Çetinoğlu, 2010, s.28). İç denetim, kurumun kültürüne ve kaynaklarına uygun bir şekilde ve tarzda iç denetçiler çalıştıran her kurumda, katma değer sağlar. İç denetim faaliyetlerinin tanımında da saklı olan bu katma değer düşüncesi, yönetişim, risk ve kontrol alanlarında getirdiği sistemli ve disiplinli yaklaşımla kuruma değer katacak biçimde tasarlanmış güvence ve danışmanlık faaliyetlerini de içine alır (Uluslararası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Uygulama Önerisi 1000.C1). Güvence ve danışmanlık hizmetleri, iç denetçi tarafından işletme yönetimine verilen hizmetlerdir.

İç denetim, bir kurumun amaç ve hedeflerine ulaşmasına dönük olarak kuruma değer katmaya çalışır. Bu amaçla kurumun amaçlarına yönelik yeni hedefler belirlemesinde ve geliştirmesinde yardımcı olur. İç denetçiler yönetimin dışında ve yönetim fonksiyon ve işlem sürecinden ayrı olarak kurum üst yönetimine danışmanlık yapmak amacıyla, düzenlediği raporlarda iyileştirici ve geliştirici önerilere yer verir (tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/icerikdetaydh224.pdf, Kaya, s.3). İşletme yönetimi, işletmenin temel amaçlarına ulaşabilmek, işletme faaliyetlerini iyileştirip geliştirmek için iç denetim raporunda yer alan önerileri dikkate alır.

1.3.4. Tasarruf İhtiyacı

Globalleşen dünyada işletmeler rekabet gücünü arttırabilmek, faaliyetlerini sürdürebilmek, pazar payını arttırabilmek ve büyümek için karlarını arttırmak amacından ziyade maliyetlerini düşürme ve kontrol altında tutma amacını ön planda tutmaktadırlar.

İşletmeler ekonomik ve sosyal amaçlarına ulaşabilmek için malın satış fiyatını arttırlarsa, rekabet güçlerini kaybederler. Bu nedenle satış fiyatını arttırmak yerine, kaliteden ödün vermeden maliyetleri kontrol altına almak gerekmektedir. Maliyetlerin kontrol altında tutulması, tasarruf edilebilmesi de iç denetim faaliyetleri ile mümkün olabilmektedir.

Profesyonel olarak yürütülen denetimler sonucunda belirlenen eksikliklerin düzeltilmesi sonucunda işletmeler maddi açıdan da büyük tasarruflar sağlamakta ve kazançlar elde etmektedirler. Maddi kayıpların ortaya çıkarılması ve düzeltilmesi bazen iç denetim biriminin yıllık maliyetini karşılayacak nitelikte dahi olabilmektedir (Gönen ve Çelik, 2005, s.42). İç denetim faaliyetleri sonucunda tespit edilen hata ve ya hileler için düzenleyici önlemlerin alınması durumunda işletmeler maddi açıdan büyük tasarruflar sağlayacaktır. Maliyetlerin kontrol altında tutulması ve tasarruf edilmesi durumunda ise işletme rakiplerine göre avantajlı olacak ve ekonomik hayatta büyüyerek faaliyetlerini sürdürmeye devam edecektir.

1.3.5. Hata ve ya Hileye Karşı Korunma İhtiyacı

Hata ve ya hile kavramları, GKGMİ' ne uygun olmayan muhasebe hesap ve kayıt yöntemleri şeklinde ortaya çıkar. Yapılan muhasebe düzensizliklerinin hata mı yoksa hile mi olduğunu birbirinden ayırmak kasıt unsurunun ortaya çıkarılmasına bağlı olduğundan bu ayırımın yapılması her zaman kolay değildir. Örneğin: sabit kıymetlere geçirilmesi gereken bir makinenin genel yönetim giderleri hesabına kaydedilmesi muhasebe prensiplerinin bilinmemesinden ve ya dikkatsizlikten kaynaklanıyorsa, bunun bir muhasebe hatası olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ancak, giderlerin yüksek gösterilerek karı azaltmak amacı ile genel yönetim giderlerine kaydedilmişse ve ya karı azaltmak amacıyla yapılan başka hataların varlığı durumunda, yapılan işlemde kasıt unsurunun olduğu kabul edilerek muhasebe hilesinden söz edilebilir (Aslan, 2003, s.10).

Muhasebe ilke ve kurallarına uygun olmayan düzensizlikler, hata ve ya hile olarak adlandırılır. Gerçekleştirilen bir eylemin hata ve ya hile olarak adlandırılabilmesi için eylemin yapılış amacına bakılmalıdır. Eylemin gerçekleştirilmesinde dikkatsizlik söz konusu ise yapılan yanlış Hata olarak nitelendirilir. Ancak eylemin gerçekleşmesinde kasıt var ise, diğer bir ifadeyle yapılan yanlış kasten yapılmışsa bu Hile olarak nitelendirilmektedir.

İşletme yönetimi tarafından verilen karar, çeşitli karar seçeneklerine dayalı olarak verilir. Verilen bir karar, sadece işletmeyi ilgilendirmemekte işletmeyle ilgili çeşitli çıkar gruplarını ve onların kararlarını da etkilemektedir. İşletmede meydana gelen hata ve ya hileli işlem, işletme ile ilgili çıkar gruplarının aleyhine sonuçlar doğurabilir. Diğer taraftan işletme çalışanları ve ya yöneticiler nedeniyle ortaya çıkan hata ve ya hileli işlemler, işletme sahip ve ya sahipleri için de olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında gerek işletme sahip ve ya sahipleri gerekse işletme ile ilgili çıkar grupları hata ve ya hileli işlemlere karşı korunma ihtiyacı içindedir.

Günümüzde, özellikle halka açık şirketlerde küçük pay sahiplerinin kar payı alma gibi ortaklık haklarını tehdit eden en büyük tehlike işletmelerde meydana gelen hileli işlem ve eylemlerdir. Bu hileli işlemlerin en tipik örneği halka açık şirketlerde, büyük pay sahibi aile ya da kişilerin sahip oldukları diğer şirketlerde, küçük pay sahiplerinin ve işletmenin zararına olarak, işletme karının örtülü olarak aktarılmasına yönelik yaptıkları işlemlerdir. Bununla birlikte, giderek kompleks hale gelen finansal

araçlar ve finansal kararlara bağı olarak, şirket dışından kişilerin yapmış oldukları incelemeler ile bu tür usulsüzlükleri ve hileli eylem ve işlemleri tespit etmeleri olasılığı azalmakta ve daha maliyetli hale gelmektedir. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalar işletmelerin yıllık gelirlerinin %6'sını bu gibi yolsuzluklar nedeniyle kaybettiklerini göstermektedir. İç denetçilerin ve bağımsız denetçilerin hileli işlemleri ortaya çıkarmadaki zorlukları nedeniyle ABD' de hile denetçiliği(forensic accounting) adı altında yeni bir meslek ve mesleki örgütlenme ortaya çıkmıştır (Akarkarasu, 2000, s.13).

1.4. İç Denetimin Fonksiyonları

IIA(The Institute of Internal Auditors) tarafından yapılan iç denetim tanımına göre “iç denetim, bir işletmenin faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacıyla tasarlanmış bağımsız ve tarafsız bir güvence ve danışmanlık faaliyeti” olarak tanımlanmaktadır.

İç denetim eylemi, örgütün kurumsal süreçlerini değerlemek ve geliştirmek suretiyle katkıda bulunmak zorundadır. Burada sözü edilen kurumsal süreçler ise şu süreçleri kapsar:

1. Değerler ve hedefler oluşturulup iletilmesi,
2. Hedeflerin başarıp başarılmadığının izlenmesi,
3. Hesap verme sorumluluğu sağlanması,
4. Değerlerin korunması (Yılancı, 2006, s.118)

İç denetim faaliyetleri, belirlenen işletme hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesi, işletme faaliyetlerinin geliştirilmesi ile ilgili olarak katma değer yaratan faaliyetlerdir. İç Denetçiler Enstitüsü(IIA) tarafından yapılan tanımda belirtildiği üzere, iç denetim, işletme faaliyetlerinde katma değer yaratmak üzere yerine getirilen yönetime danışmanlık faaliyeti sunan faaliyetlerden oluşur.

İç denetim fonksiyonunun yeterli ve etkin bir biçimde yürütülmesi, yönetim hedeflerinin gerçekleştirilmesinin güvence altına alınmasını sağlamaktadır. Güçlü bir iç denetim, işletmedeki denetim mekanizmalarının sağlıklı çalışmasına katkıda bulunur.

Bu yolla operasyonel risklerin, dolandırıcılığın ve gelir kaybının oluşması engellenerek işletmenin verimliliği ve rekabet gücü artar. Organizasyonlar büyüyüp kompleks bir hal aldıkça ilave operasyonel problemler doğmakta ve bunların çözümü için iç denetim birimlerine başvurulmaktadır. Bu çerçevede iç denetim, operasyonel birimlerin belirlenen politikalara uyumunda, etkin bir kontrolün ve birlikteliğin sağlanmasında rol oynamaktadır (Abdioğlu , 2008, s.93).

1.4.1. Güvence Sağlama

Güvence sağlama fonksiyonu, işletmenin risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin değerlendirilebilmesi için, iç denetim faaliyeti sonucunda elde edilen bulguların objektif bir şekilde incelenmesidir. Güvence sağlama fonksiyonu kapsamında, mali yapı, performans, mevzuat ve düzenlemelere uyumun, bilgi sistemlerinin güvenilirliğinin ayrıntılı durum tespitine ilişkin çalışmalar örnek verilebilir.

Güvence hizmetleri, iç denetçinin, bir süreç, sistem veya bir başka konu hakkında bağımsız görüş ve ya kanaat sunabilmek için, eldeki bulguları objektif bir şekilde değerlendirmesini içerir. Güvence görevlerinin nitelik ve kapsamı iç denetçi tarafından belirlenir. Güvence hizmetlerinin, genellikle, üç tarafı vardır: (1)Süreç, sistem ve ya ele alınan diğer bir konunun doğrudan içinde olan kişi ve ya grup(süreç sahibi) (2) değerlendirmeyi yapan kişi ve ya grup(iç denetçi) (3)değerlendirmeyi kullanan kişi ve ya grup(kullanıcı) (Yurtsever, 2009, s.119). İç denetim, işletme faaliyetleri ve bu faaliyetleri yerine getiren işletme çalışanlarının etkinliğini, önceden belirlenen ölçütlere göre değerleyip, değerlendirme sonuçlarını işletme yönetimine ve ya denetim kuruluna iletir.

Bilgi sistemlerindeki gelişmeler, iş uygulamalarında bilgi teknolojilerinin sıkça kullanılması, finansal ve operasyonel bilgide güvence sağlamak için denetim uygulamalarını zorunlu hale getirmiştir. Bilgi sistemleri ve e-ticarette yaşanan gelişmeler, tam zamanlı finansal tabloların güvenilirliği konusunda nesnel bir şekilde güvence verecek iç denetim faaliyetlerine ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Özellikle bilgi sistemlerine ilişkin uzmanlık bilgisi, bilginin doğruluğu konusunda güvence oluşturmak için gerekli olan iç denetçinin alan bilgisidir (Ahmed, 2007, s.13). Faaliyetlerin genişlemesi, iş hacminin artması, ulusal ve ya uluslar arası ticarete

yaşanan gelişmeler, işletme için bilgi sistemlerinin önemini arttırmıştır. İşletme faaliyetleri ve bu faaliyetlerin yerine getirilmesinde kullanılan bilgi sistemlerinin etkinliği işletme için ayrı bir önem kazanmıştır. Hem faaliyetlerin yerine getirilmesi, hem de bu faaliyetlerin sonuçlarının doğru bir şekilde raporlanması için bilgi sistemlerine ihtiyaç vardır. Bilgi sistemlerinin amaçlanan şekilde çalışıp çalışmadığını belirlemek de, bilgi sistemleri konusunda yeterli alan bilgisine sahip iç denetçiye düşen bir görevdir.

Güvence sağlamaktan; organizasyonunu risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkin bir şekilde işleyip işlemediğine; üretilen bilgilerin doğru ve tam olup olmadığına; varlıklarının korunup korunmadığına; faaliyetlerin etkili, ekonomik, verimli ve (üst yönetimce belirlenen politikalar dahil) mevzuata uygun bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine dair, organizasyon içine ve dışına makul düzeyde bir güvencenin verilmesi anlaşılmalıdır (Başpınar, 2006, s.26).

Güvence fonksiyonu, risk yönetimi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Gelecekte ortaya çıkabilecek, işletmenin amaçlarına ulaşmasına engel olabilecek iç ve dış risklerin tespit edilmesi, tespit edilen riskler doğrultusunda değişim yönetim uygulanması esastır. Finansal ve operasyonel risklerin azaltılmasında işletme yönetimine yapılan raporlamalar büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle işletme yönetimine sunulan iç denetim raporları, bu tür risklerin azaltılması bakımından önem taşımaktadır.

Bütünleşik risk değerlemesi, elektronik iş ile bir hat üzerinde işlem yapmanın risk yönetimin değerlendirmek için iç denetim fonksiyonunu temel bilinç haline getirmiştir. Otomatik kontrol, kontrol eylemleri ve diğer iç kontrol teknikleri aslında iç denetçinin bilgi ihtiyacı ve üst yönetimin katma değer yaratma beklentileri için vardır (Ahmet, 2007, s.16).

1.4.2. Danışmanlık

Danışmanlık hizmetleri, herhangi bir idari sorumluluk üstlenmeden, bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden, niteliği ve kapsamı denetlenen ile birlikte kararlaştırılan istişari faaliyetler ve bununla bağlantılı diğer hizmetlerdir. Usul ve yol göstermek, tavsiyede bulunmak, işleri kolaylaştırmak ve eğitim vermek, bu kapsamdaki faaliyet örnekleridir (Yurtsever, 2009, s.119). Danışmanlık hizmeti farklı ve değişik kapsamlarda olabilir. Danışmanlık işlevi; yazılı

anlaşmalarla yapılan resmi danışmanlık hizmeti olabileceği gibi, sürekli ve ya geçici yönetim komitelerinde, proje ekiplerinde yer almak gibi danışmanlık hizmeti şeklinde de yerine getirilebilir.

Danışmanlık faaliyeti; bir idari sorumluluk üstlenmeksizin yürütülen, icrai konularla ilgili görüş, eğitim, analiz, değerlendirme, performans göstergelerinin tespiti, proje görevleri gibi idari faaliyetlere değer katmak, kolaylaştırmak, geliştirmek ve yol göstermek amaçlarıyla gerçekleştirilen hizmetlerdir (Başpınar, 2006, s.27).

Danışmanlık hizmeti ile iç denetçiler, işletme faaliyetlerini geliştirmek ve ilave değer katmak üzere danışma hizmetlerini yerine getirirler. İç denetçi işletme faaliyetlerinin, tüm işletme süreçlerinin sürekli iyileştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda yönetime yardımcı olur. Tavsiye hizmetleri, kolaylaştırıcı hizmetler, çare bulma hizmetleri verilerek yönetime danışmanlık görevi yürütülecektir (Yılancı, 2006, s.119).

İç denetim, yönetim, risk ve kontrol alanlarında getirdiği sistemli yaklaşımla işletmeye katma değer katar. Geliştirilmekte olan sistemlerdeki kontrolleri ve güvenlik önlemlerini, faaliyetleri analiz etmek ve sonuçta tavsiyelerde bulunmak amacıyla görev gruplarında yer almak gibi görevler, iç denetim yönetmeliği ile iç denetçilere verilmiş danışmanlık görevidir. İç denetimin danışmanlık hizmeti sonucunda hazırlanan raporlar, yönetim kurulu tarafından alınan kararlara dayanak oluşturur. İşletme yönetimi vereceği kararlarda iç denetim raporundaki bilgileri esas alır. Diğer bir ifadeyle iç denetimin danışmanlık hizmetinden yararlanır. Ancak bu durum iç denetimin objektifliğini bozan bir durum değildir. Karar merci, yönetim kurulu olduğu için iç denetim objektif kalmaktadır. Çünkü yönetimin, iç denetimin danışmanlık hizmeti ile sunduğu tavsiyeleri uygulama zorunluluğu yoktur.

Kurumların danışmanlık işlevlerinin ve hizmetlerinin yürütülmesine zemin oluşturan ve kurumun bütün çalışanları tarafından anlaşılacak temel kurallar bulunmalıdır. Bu kurallar iç denetim yönetmeliğinde belirtilmeli ve tüm kuruma ilan edilmelidir (Uluslararası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi -Uygulama Önerileri, 1000.C1). İç denetim faaliyetleri, objektifliği, işletmenin faaliyet süreçleri, riskleri ve stratejileri hakkında geniş bilgiye sahip olması nedeniyle, danışmanlık hizmeti konusunda ayrı bir önem ve güvene sahiptir. İç denetimin danışmanlık fonksiyonu ile ilgili olarak diğer işletme çalışanlarının haberdar olması sağlanmalıdır.

İşletmenin iç denetim yönetmeliğinde iç denetimin danışmanlık hizmetine yer verilerek tüm çalışanların bu hizmetleri bilmesi sağlanmalıdır.

Danışmanlık hizmetleri, iç denetimin katma değer sağlayıcı yönünü destekleyicidir. Danışmanlık hizmeti, güvence hizmeti nedeniyle ortaya çıkabileceği gibi, güvence hizmeti danışmanlık hizmetinin bir sonucu da olabilir. Bazı durumlarda ise güvence ve danışmanlık hizmetlerinin unsurları birleştirilerek karma bir görevlendirme yapmak mümkündür.

İç denetçiler danışmanlık hizmetlerini normal ve ya rutin çalışmalarının bir parçası olarak ya da kurum yönetiminin talepleri üzerine yürütebilir. Yapılacak danışmanlık faaliyetinin türüne göre ayrı politika ve ya prosedürler belirlenmelidir. Resmi Danışmanlık Görevlerine İlişkin Ek Hususların açıklandığı Uluslar arası Mesleki Uygulama Standartları 100C1'in yorumunun yapıldığı Uygulama Önerisi 100C1-2'ye göre danışmanlık faaliyetlerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

- 1. Resmi danışmanlık görevi** : önceden planlanmış yazılı bir anlaşma ile yapılan danışmanlık faaliyetidir.
- 2. Gayri resmi danışmanlık görevi** : belirli süreli projeler, belli bir işe yönelik toplantılar, bilgi alışverişi gibi faaliyetlerdir.
- 3. Özel danışmanlık görevi** : birleşme, devralma gibi durumlarda verilen danışmanlık faaliyetidir.
- 4. Acil durum danışmanlık görevi** : olağanüstü bir durumdan kurtulmak ve ya korunmak, özel bir talebe cevap verebilmek ve ya acil bir işin yerine getirilmesi durumunda verilen danışmanlık faaliyetidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi -Uygulama Önerisi 100C1-2).

1.5. İç Denetim Standartları

İç denetim fonksiyonunu sağlıklı ve kendisinden beklenenleri amaca uygun şekilde yerine getirebilmesi ve ortamdan ortama ve kişiden kişiye değişmemesi için belirli normlar dahilinde yürütülmesi önem arz etmektedir (Alptürk, 2008, s.31). İç denetim faaliyetlerinin güvence ve danışmanlık fonksiyonlarını doğru bir şekilde yerine

getirebilmesi için, iç denetçiler tarafından yapılan kontrollerin, toplanan bilgilerin değerlendirilmesinin, yorumlanmasının ve raporlanmasının standarda bağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda IIA(The Institute of Internal Audit) bünyesinde 1974 yılında oluşturulan “Profesyonel Standartlar ve Sorumluluklar Komitesi(PSRC)” iç denetim standartlarını belirlemek için endüstri, banka, hükümet, sigorta ve akademik çevrelerin temsilcilerinden teşekkül eden bir komite, çalışmaya başlamış ve neticede bir dizi standart belirlenmiştir (Akça, 2008, s.24).

İç denetim mesleğinin dünya çapında önemli bir mesleki organizasyonu olan IIA iç denetim tanımına uygun olarak bir dizi standart oluşturmuştur. İç denetim, bir işletmenin faaliyetlerini geliştirmek ve değer katmak amacıyla tasarlanmış bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık hizmetidir. İç denetim, kurumun amaçlarını gerçekleştirmek için yönetim süreçlerini, risk yönetimi ve kontrol süreçlerinin etkinliğini sistemli ve disiplinli bir yaklaşımla arttırarak kurumun amaçlarına ulaşmasına yardım eder (Moeller, 2004, s.164).

Denetçinin denetim uygulamaları sırasında uyması gereken kurallar, uygulayacağı denetim prosedürleri ve teknikleri, denetim raporunun nasıl hazırlanacağına dair kurallar bulunmaktadır. Denetim çalışmaları sırasında denetçi tarafından uyulması gereken kuralları gösteren ve denetimin kalitesini arttıran bu kurallar bütünü İç Denetim Standartları olarak ifade edilmektedir.

Standartlar gerek kurum gerekse denetçi açısından, iç denetimin yerine getirilmesi sırasında rehberlik sağlar. Standartlar, iç denetim faaliyetlerinin niteliğinin, iç denetim yönetmeliğinin ve yıllık faaliyet planının kilit unsurlarını, görevin ifası ve sonuçların değerlendirilmesi esaslarını ve hizmetlerin performansını değerlendirmekte kullanılan kalite kıstaslarını tanımlar (Alptürk, 2008, s.298).

İlk kez uluslar arası mesleki kuruluş olan ABD İç Denetim Elemanları Enstitüsü tarafından yayımlanan iç denetim standartları, değişen koşullar, risk yönetimi, kontrol ve kurumsallık kavramlarının da standartlara dahil edilmek istenmesi, iç denetimin kapsamının genişlemesi gibi nedenlerle revizyona tabi tutulmuştur. IIA tarafından ilk kez 1978 yılında yayımlanan iç denetim standartları, revizyon çalışmaları sonucunda yeniden düzenlenmiştir.

2002 yılındaki düzenlemede standartların amaçları şu şekilde ifade edilmiştir:

1. İç denetim uygulamalarında olması gerekenleri temsil eden temel prensipleri tanımlamak(tarif etmek)
2. İç denetim eylemlerinin geniş bir katma değer sağlaması ve geliştirmesi için bir çatı sağlamak
3. İç denetim başarısının(performansının) ölçümü için temel oluşturmak
4. Örgütsel süreçler ve faaliyetlerdeki iyileştirmeleri hızlandırmak (Yılcı , 2006, s.94)

IIA(The Institute of Internal Audit), 2002 yılında yaptığı çalışmada, iç denetim standartlarının en az 5 yılda bir dış değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği kararını almıştır. Buna dayanarak 2004 yılında İç Denetim Kurulu tarafından yapılan çalışmada, standartlarda danışmanlık faaliyetine ve iç denetim faaliyet sonucunda elde edilen bilgilerin işletme dışı bilgi kullanıcılarına da sunulması konularına da yer vermiştir. Yapılan düzenleme ile günümüzde önemli kavramlar olan risk yönetimi ve kurumsal yönetimin gerekleri iç denetim standartları kapsamına alınmaya çalışılmıştır.

Ülkemizde ise ilk kez 1988 yılında S.P.K., 2499 sayılı kanunun 16.maddesi hükmüne dayanarak bir tebliğ çıkarmak suretiyle denetime ilişkin ilke ve kuralları hukuki bir düzenleme biçiminde saptamıştır.(“Bağımsız Denetleme Çalışması ve Raporlamasına İlişkin İlke ve Kurallar”). Ülkemizde çeşitli meslek örgütlerinin(TÜRMOB, Türkiye İç Denetim Enstitüsü-TİDE vb) mesleğe ilişkin standartlar oluşturma çabaları sürmektedir (Özeren, 2000, s.7).

Mesleki Uygulama Çerçevesi, “İç Denetimin Tanımı”, “Etik Kurallar”, “Uluslar arası İç Denetim Mesleki Uygulama Standartları” ve Uygulama önerileri” ni kapsamaktadır. İlk Üç madde, Zorunlu Rehberlik olarak kabul edilmektedir (.Uluslar arası İç Denetim Standartları, Mesleki Uygulama Çerçevesi, s.3). Mesleki uygulama Çerçevesi’nde üç takım standart vardır: Nitelik, Performans ve Uygulama Standartları. Nitelik Standartları, iç denetim faaliyetlerini yürüten kurum ve fertlerin özelliklerine yöneliktir. Performans Standartları, iç denetim faaliyetlerinin tabiatını açıklar ve bu hizmetlerin performansını değerlendirmekte kullanılan kalite kıstasları sağlar. Nitelik ve Performans Standartları, tüm iç denetim hizmetlerine uygulanırken, Uygulama

Standartları, belirli görev türlerine tatbik edilir (Uluslar arası İç Denetim Standartları, Mesleki Uygulama Çerçevesi, s.4).

Yapılan düzenleme sonucu 2002 yılından itibaren geçerli olan, İç Denetim Standartları esas itibariyle 3 bölümden oluşmaktadır. Bunlar Nitelik Standartları, Performans Standartları, Uygulama Standartları olarak sıralanmıştır. IIA, Nitelik Standartları, Performans Standartları, Uygulama Standartları'ndan önce iç denetimin tanımını yapmış, Etik Kodları tanımlamıştır.

1.5.1. Etik Kurallar

Etik Kuralları, IIA'nın Mesleki Uygulama Çerçevesi ve ilgili diğer IIA duyurularıyla birlikte, başkalarına hizmet veren iç denetçilere kılavuzluk sağlar(Uluslar arası İç Denetim Standartları, Mesleki Uygulama Çerçevesi, Etik Kuralları, s.11).

IIA Etik Kuralları, iç denetim uygulamalarında etik davranışları teşvik eder. 2000 yılında yayınlanan etik kodlar, iç denetçinin dürüstlük, objektiflik, gizlilik ve yetkinlik ilkelerine dayanmaktadır. İç denetçiden beklenen davranış normları listesi, iç denetçiler için etik davranış kılavuzu olarak tasarlanmıştır (Moeller, 2004, s.166).

Etik Kurallar, iç denetim faaliyetlerinin yerine getirilmesiyle ilgili İlkeler ile iç denetçilerin denetim faaliyetleri sırasında göstermesi gereken davranışları içeren Davranış Kuralları'ndan oluşmaktadır. İlkeler ve Davranış Kuralları, Dürüstlük, Objektiflik(nesnellik), Gizlilik, Yetkinlik(Ehil Olma) başlıklarından oluşur.

1.5.2. Nitelik Standartları

Nitelik standartları, 1000 serisi olarak da ifade edilmiş olup, iç denetim faaliyetlerini yerine getirecek olan birim ve ya bireylerde bulunması zorunlu olan özellikleri açıklamaktadır. İç denetim faaliyetlerini yerine getiren iç denetçi, denetim çalışmalarını, standartlara uyum olarak yerine getirmesine imkan verecek bir yönetim kademesine bağlı olarak görevini yapar. İç denetçi, denetim faaliyetleri sırasında objektif olmalı, tarafsız ve önyargısız bir şekilde faaliyetlerini yerine getirmelidir.

1.5.2.1. Amaç, Yetki ve Sorumluluklar(1000)

İç denetim faaliyetinin amaç, yetki ve sorumlulukları, Standartlarla uyumlu olan ve denetim komitesi ve yönetim kurulunca da onaylanan bir yönetmelikte açıkça tanımlanmalıdır. Kuruma sağlanan güvence hizmetlerinin niteliği iç denetim yönetmeliğinde tanımlanmalıdır. Eğer kurum dışından taraflara güvence hizmeti temin edilecekse, bunların niteliği de yönetmelikte tanımlanmalıdır. Danışmanlık hizmetlerinin niteliği, iç denetim yönetmeliğinde tanımlanmalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları, Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standardı, 1000). Amaç, yetki ve sorumlulukların tanımlanması, alınacak olan denetim hizmetinin niteliğinin belirlenmesi, iç denetim faaliyetlerinin gereği gibi yerine getirilmesini sağlayacaktır.

1.5.2.2. Bağımsızlık ve Objektiflik(1100)

Uluslar arası İç Denetim Standartları'nda, bağımsızlık ve objektifliğe ilişkin standartlar 1110 Kurum İçi Bağımsızlık, 1120 Bireysel Objektiflik, 1130 Bağımsızlık Veya Objektifliği Bozan Etkenler başlıkları altında açıklanmıştır.

İç denetim ile diğer şirket faaliyetleri arasındaki ilişki, iç denetimin doğasını tamamen anlamak için gereklidir. İç denetçi bağımsız ve tarafsız olabilmek için, işletmenin diğer faaliyetlerinden ayrılmış olmalıdır (Cascarino ve Esch, 2007, s.9). İç denetim faaliyeti bağımsız olarak yürütülmeli, iç denetçi iç denetim faaliyetlerini tarafsız bir şekilde yerine getirmelidir. Denetim faaliyetlerinin yürütülmesinde herhangi bir kişi ve ya kurumun çıkarlarının gözetilmesi tarafsızlığa engel olur. Herhangi bir kişi ve ya kurumun çıkarları gözetilerek yürütülen iç denetim faaliyeti, güvence ve danışmanlık fonksiyonunu yerine getiremez.

Kurum İçi Bağımsızlık, İç Denetim Yöneticisinin, kurum içinde, iç denetim faaliyetinin sorumluluklarını yerine getirmesine imkân sağlayan bir yönetim kademesine bağlı olması gerekir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları, Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standardı, 1110). İç denetçi, denetim faaliyetlerini, işletme içinde bir yönetim kademesine bağlı olarak yerine getirir. İç denetçi, denetimin planlanması, faaliyetlerin yürütülmesi ve denetimin sonuçlandırılmasına kadar geçen her aşamada bir yönetim kademesine bağlı, ancak faaliyetlerinde bağımsız olmalıdır. Bireysel Objektiflik, İç denetçilerin tarafsız ve önyargısız bir şekilde davranması ve her

türlü çıkar çatışmasından kaçınması gerekir (Uluslar arası iç denetim Standartları, mesleki uygulama çerçevesi, Nitelik Standardı 1120).

Denetçilerin bağımsızlığı veya objektifliği fiilen bozulduğu veya bozulduğu izlenimi doğduğu takdirde, bozulmanın ayrıntıları ilgili taraflara açıklanmalıdır. İç denetçiler, daha önceki zamanlarda sorumlu oldukları faaliyetlere ilişkin değerlendirme yapmaktan kaçınmalıdırlar (Uluslar Arası İç Denetim Standartları, Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standardı 1130). İç denetim standartlarında, iç denetçinin son 1 yıl içinde kendisinin sorumlu olduğu bir faaliyet hakkında güvence hizmeti vermesinin objektifliği bozabileceği konusuna yer verilmiştir.

İç denetim standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standartları kapsamında 1130 nolu kod ile yer alan Bağımsızlık ve Objektifliği Bozan Etkenler standardına göre, iç denetim yöneticisinin sorumluluğundaki işlemlere yönelik güvence görevleri ise iç denetim faaliyetini yapanların dışında biri tarafından gözetlenmeli ve kontrol edilmelidir. İç denetçilerin daha önce sorumlusu oldukları faaliyetlere ilişkin danışmanlık hizmeti vermesinde sakınca görülmemiştir. Ancak söz konusu danışmanlık hizmeti ile ilgili bağımsızlık ve objektifliğine zarar verecek durumlar mevcutsa, görev kabul edilmeden önce denetçi tarafından denetlene özel durum açıklaması yapılmalıdır.

1.5.2.3. Yeterlilik ve Azamî Meslekî Özen ve Dikkat(1200)

İç denetçide bulunması gereken mesleki bilgi ve yeterlilik ile dikkat ve özene ilişkin açıklamalar, 1210 Yeterlilik, 1220 Azami Mesleki Özen ve Dikkat, 1230 Sürekli Mesleki Gelişim başlıkları altında açıklanmıştır.

İç denetim faaliyetlerini yerine getirecek olan iç denetçi, mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve diğer vasıflara sahip olmalıdır. Ayrıca denetim çalışmaları sırasında tedbirli olmalı, azami dikkat ve özeni göstermelidir. Gerekli bilgi, deneyim ve özene sahip olmak tek başına yeterli değildir. Çünkü değişen iç ve dış çevre koşulları nedeniyle, iç denetçi sahip olduğu bilgi ve beceriyi arttırmaya, mesleği ile ilgili gelişmeleri ve düzenlemeleri takip etmeye, sürekli mesleki gelişime önem vermelidir.

Uluslar arası İç Denetim Standartları'na göre, iç denetçiler, denetim sorumluluklarını yerine getirebilmek için gerekli olan mesleki bilgi, beceri ve diğer vasıflara sahip olmalıdırlar. İç denetçi, mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve diğer vasıflara yeteri kadar sahip değilse, iç denetim yöneticisi işletme dışındaki uzman

kişilerden yardım ve tavsiye alabilir. İç Denetim Yöneticisi, iç denetim personelinin görevin kısmen veya tamamen gerçekleştirilmesi için gereken bilgiye, beceriye ve diğer vasıflara sahip olmadığı durumlarda, danışmalık görevini reddetmeli veya yeterli tavsiye ve yardımı temin etmelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları, Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standardı 1220). Bu konu Uluslar arası Mesleki Uygulama Standartları, Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standartları kapsamında 1220 nolu Azami Mesleki Özen Ve Dikkat Standardında açıklanmıştır.

İç denetçiler, mesleki uygulama standartları ile uyumlu olarak görevlerini yerine getirmelidirler. Özellikle finansal kayıtlar ve raporlarda yer alan finansal bilgileri, muhasebe ilke, yöntem, kayıt ve tekniklerini kavrama yeteneğine sahip olmalıdır. Ayrıca iç denetçilerin, muhasebe, iktisat, ticaret hukuku, vergi, finans, sayısal yöntemler ve bilgisayar sistemleri gibi konularda da temel bilgilere sahip olmaları istenmektedir (Akça, 2008, s.27). İç denetçiler görevlerini yerine getirebilmek için bilgi teknolojileri ve kontrolleriyle ilgili temel bilgilere ve teknoloji tabanlı denetim tekniklerine sahip olmalıdırlar. Ancak asıl görevi bilgi teknolojilerinin denetimi olan denetçiler dışındaki iç denetçilerin bu konularda uzman olması beklenemez.

Mesleki bilgi ve yeterliliği yanında insan ilişkileri ve iletişim konusunda da yetkin olması gereken iç denetçi, Uluslar Arası İç Denetim Performans Standartları'na göre aşağıdaki hususları dikkate alarak mesleğin gerektirdiği dikkat ve özeni göstermelidir.

1. Görevin amaçlarına ulaşabilmek için gereken çalışmanın kapsamı,
2. Güvence prosedürlerinin tatbik edildiği konuların nispi karmaşıklığı, lüzumu ve ya önemi
3. Risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliği ve yeterliliği
4. Önemli hata, düzensizlik ve ya aykırılıklarına olma ihtimali,
5. Güvence görevinin potansiyel faydalarının maliyeti (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standardı,1220)

İç denetçi tarafından Mesleki Dikkat Ve Özen Standardı'na uygun davranılması, iç denetçinin hiç hata yapmayacağı anlamına gelmez. Mesleki dikkat ve özen ile ifade edilen, kabul edilebilir, makul bir ölçüde özen ve yeterliliklerdir. İç denetçi yeterli dikkat ve özeni gösterse bile bütün önemli risklerin belirleneceği konusunda garanti verilemez

(Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standardı 1220). Denetim faaliyetleri mesleki eğitim ve yeterliliğe sahip uzmanlar tarafından yerine getirilse de, bu uzmanlar mesleki dikkat ve özeni gösterse de, denetim faaliyetlerinden makul düzeyde bir güven vermesi beklenir. Denetim faaliyetleri, denetçinin de kabul edilebilir bir düzeyde, yanlış yapabilme riski dikkate alınarak yapılır.

1.5.2.4. Kalite Güvence ve Geliştirme Programı(1300)

İç denetim yöneticisi, tüm iç denetim faaliyetlerinin etkinliğini görebilmek amacıyla kalite güvencesi ve geliştirme programı hazırlamalıdır. Bu program belli dönemler itibariyle kalite değerlendirmelerini içermelidir. İç denetim faaliyetlerinin katma değer yaratmasına, faaliyetlerin geliştirilmesine yardımcı olacak olan bu program, diğer taraftan iç denetim faaliyetlerinin etik kurallara ve denetim standartlarına uygun olarak yapılmasına da güvence vermelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standardı 1300). Bu hususlar iç denetim standartlarının Kalite Güvencesi Ve Geliştirme Programları(1300) bölümünde ele alınmıştır.

İç denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi Nitelik Standartları kapsamında, 1311 nolu standarda göre iç denetim faaliyetlerinin iç değerlendirmeye tabi tutulması gerekir. İç değerlendirme yanında dış değerlendirme yapılması gerektiği ise 1312 nolu Dış Değerlendirmeler standardında açıklanmıştır. Dış değerlendirmeler, kurum dışından vasıflı ve bağımsız bir gözden geçirme uzmanı veya ekibi tarafından en azından beş yılda bir yapılmalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Nitelik Standardı 1312). Dış değerlendirme sonuçları, iç denetim yöneticisi tarafından denetim komitesi ve yönetim kuruluna sunulmalıdır. 1340 nolu Aykırılıkların Açıklanması standardına göre, İç denetçi, denetim faaliyetleri sırasında iç denetim standartlarına uygun davranmayı engelleyen bir durumla karşılaşarsa, bu durumu denetim komitesi ile yönetim kuruluna açıklamalıdır.

Tablo 1: Nitelik Standartları

Standart	Kapsamı
1000 Amaç, Yetki ve Sorumluluklar	1100 Bağımsızlık ve Objektiflik 1110-Kurum içi Bağımsızlık 1120-Bireysel Objektiflik 1130-Bağımsızlık veya Objektifliği Bozan Etkenler
1200 Yeterlilik ve Azamî Meslekî Özen ve Dikkat	1210-Yeterlilik 1220-Azami Mesleki Özen ve Dikkat 1230-Sürekli Mesleki Gelişim
1300 Kalite Güvence ve Geliştirme Programı	1310-Kalite Programı Değerlendirmeleri 1320-Kalite Programı Hakkında Raporlama 1330-“Standartlara Uygun Yapılmıştır” ibaresinin Kullanılması 1340-Aykırılıkların Açıklanması

1.5.3. Performans Standartları

Performans standartları, iç denetim faaliyetlerinin özellikle üzerinde durduğu konuların neler olduğunu anlatmaktadır. İç denetim faaliyetlerinin yönetimi, risk yönetimi, görev planlaması, sonuçların raporlanmasına ilişkin ilkeler, performans standartları kapsamında açıklanmıştır. Performans standartları, bunun yanında iç denetim faaliyetlerinin kalitesini ölçen sistemler oluşturmaktadır.

İşletme içinde çalışanlar tarafından oluşturulmuş olan iç kontrol sisteminin etkinlik ve verimliliğinin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve işletme faaliyetlerinin kalitesinin ölçülmesi iç denetim faaliyetleri ile yapılmaktadır.

İç Denetim, yönetim tarafından işletme amaçlarına ulaşmak için yapılan planlara uygun davranılmasını sağlayan, kontrol işlevidir. İç denetim ile yapılan planlara, gerçekleştirilen işletme faaliyetlerine ve kontrol eylemlerine ilişkin değerlendirmeler yapılır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda işletme faaliyetlerinin, planların etkinlik ve verimliliğine ve iç kontrol sürecine ilişkin bilgi edinilir.

1.5.3.1. İç Denetim Faaliyetinin Yönetimi(2000)

İç Denetim Yöneticisi, iç denetim faaliyetini, faaliyetin kuruma değer katmasını sağlayacak etkili bir tarzda yönetmelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2000). İç denetim faaliyetleri, kurumu hedeflerine ulaştıracak, katma değer yaratacak şekilde, risk değerlendirme esasları da dikkate alınarak yönetilmelidir. Bunun için risk esaslı denetim planı yapılmalıdır. Risk yönetim esasları dikkate alınarak, iç denetim planı, kaynak ihtiyaçları üst yönetime, denetim komitesi ve yönetim kuruluna bildirilmelidir.

İç denetim faaliyetlerinde kullanılacak kaynakların yönetimi, uygun politika ve prosedürlerin tespiti de iç denetim yöneticisini tarafından gerçekleştirilir. İç Denetim Yöneticisi, iç denetim faaliyetinin amacı, yetkileri, görev ve sorumlulukları ve plana kıyasla performansı konularında, denetim komitesi ve yönetim kuruluna ve üst yönetime dönemsel raporlar sunmalıdır. Bu raporlar, önemli riskleri, kontrol sorunlarını, kurumsal yönetim sorunlarını ve denetim komitesinin, yönetim kurulunun ve üst yönetimin ihtiyaç duyabileceği veya talep edebileceği başka konuları da içermelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2060). İç denetim faaliyetleri yerine getirilirken, işletme dışındaki kişi ve ya kurumlardan hizmet alınması durumunda da, elde edilen bilgiler bu kişi ve ya kurumlarla paylaşılmalı, çalışmalar eşgüdümlü bir şekilde sürdürülmelidir.

1.5.3.2. İşin Niteliği(2100)

İç denetim faaliyeti; sistematik ve disiplinli bir yaklaşımla, risk yönetimi, kontrol ve yönetim sistemlerini değerlendirmeli ve bu sistemlerin iyileştirilmesine katkıda bulunmalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2100).

İç denetim faaliyeti; önemli risk maruziyetlerini tespit edip değerlendirerek ve risk yönetimi ve kontrol sistemlerinin iyileştirilmesine katkıda bulunarak kuruma yardımcı olmalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2110). Risk değerlendirmesinin sonuçlarına bağlı olarak, iç denetim faaliyeti, kurumun yönetimini, faaliyetlerini ve bilgi sistemlerini kapsayan kontrollerin yeterliliğini ve etkinliğini değerlendirmelidir. Bu değerlendirme:

1. Mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliğini,
2. Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliğini,
3. Varlıkların korunmasını,
4. Kanunlara, düzenlemelere ve sözleşmelere uyum, konularını kapsamaludur (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2120).

İşletme faaliyetlerinin, amaçlara uygun bir şekilde planlanması ve yürütülmesi, işletme varlık ve kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması işletme yönetiminin sorumluluğundadır. Buna karşılık yapılan planların doğruluğu, faaliyetlerin yasal düzenlemelere uygunluğu, varlık ve kaynakların etkin ve verimli kullanılıp kullanılmadığı konusunda bilgi toplamak, inceleme yapmak ve sonuçları ilgili kişilere raporlamak iç denetçinin sorumluluğundadır. Ayrıca kurum içinde etkili bir iletişimin, bilgi iletiminin sağlanması amacıyla, yönetim sürecinin iyileştirilmesini sağlamak iç denetim faaliyetlerine düşmektedir. Bu durum performans standartları kapsamında yer verilen 2130 nolu Yönetişim başlığı altında açıklanmıştır.

1.5.3.3. Görev Planlaması(2200)

İç denetçi, denetimin kapsamına göre yapılacak her bir denetim faaliyeti için ayrı ayrı denetim planı hazırlamalıdır. Her görev için kapsam, amaçlar, zamanlama ve kaynak dağılımı hususlarını da dikkate alan ayrı bir plan hazırlanmalı ve kaydetmelidir. Denetlenecek faaliyetlerin amaçları, faaliyetlere, hedeflere, varlık ve kaynaklara yönelik önemli riskler belirlenerek yapılacak denetim faaliyetleri ve bunların ne şekilde yürütüleceği denetimin planlanması aşamasında belirlenir. Denetim programının yazılması, denetim sonuçlarının nasıl, ne zaman ve kime raporlanacağını belirlenmesi ve çalışma planının onaylanması, iç denetçinin yapması gereken hazırlık çalışmalarını oluşturmaktadır (Aslan, 2003, s.28). Denetçi, denetim faaliyetlerine başlamadan önce denetim planı hazırlamalı, denetim faaliyetlerini ve denetim sonuçlarının raporlanmasını bu plan dahilinde yürütmelidir. Uluslar arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesinde görev amaçlarına, diğer bir ifadeyle iç denetim amaçlarına ulaşabilmek

için öncelikle denetim çalışmalarının planlanmasına yönelik olarak, yukarıda belirtilen standartlarda, denetimin planlanmasına ilişkin ilkeler geliştirilmiştir.

İç denetim yöneticisi, yönetim kurulu tarafından kabul edilmiş olan genel amaçları ve sorumlulukları yerine getirebilmeli, kaynakları ekonomik ve verimli olarak kullandırmalı, denetim faaliyetlerinin iç denetim standartlarına uygun olmasına önem vermelidir (Aslan, 2003, s.29).

İç denetçiler, her görev için, kapsam, amaçlar, zamanlama ve kaynak dağılımı hususlarını da dikkate alan ayrı bir plan hazırlamalı ve kaydetmelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2200). İç denetim yöneticisi standartlara uygun bir şekilde görevini yerine getirebilmek amacıyla hazırlanmış olan yönetmeliğe ve denetim amaçlarına uygun planlar yapmalıdır. İç denetim yöneticisi tarafından hazırlanacak olan denetim planında, denetim amacı denetim faaliyetlerinin ne kadar sürede tamamlanacağı, denetim çalışmalarında görevlendirilecek personel sayısı, denetim faaliyetleri için yapılan bütçe, faaliyet raporları gibi konulara yer vermelidir.

İç denetçiler, görevin amaçlarına ulaşmak için gereken kaynakları tespit etmelidirler. Görev kadrosu, görevin niteliği, karmaşıklığı, zaman kısıtları ve mevcut kaynaklar dikkate alınarak teşkil edilmelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2230). İç denetim faaliyetinde görevlendirilecek yeterli sayıda kalifiye eleman seçilmeli, iç denetim elemanının yapması gereken işlerin neler olduğuna dair iş tanımları yapılmalıdır. Diğer taraftan, iç denetçilerin sürekli gelişimini sağlamak için eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir. İç denetçilerin performanslarının periyodik olarak değerlendirilmesi, mesleki yeterliliklerinin ölçülmesi gerekmektedir. Tüm bu işlerin yapılması, iç denetim personelinin yönetimi, eğitimi ve gelişiminin sağlanmasından da iç denetim yöneticisi sorumludur.

İş programları, görev sırasında uygulanacak bilgi toplama, analiz, değerlendirme ve kaydetme prosedürlerini içermeli ve göstermelidir. İş programı, işe başlamadan önce onaylanmalıdır; programda yapılan değişiklikler için de derhal onay alınmalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2240). İç denetim bölümünün büyüklüğü, yapısı, yapılan işin karmaşıklığı

dikkate alınarak, çalışmalara rehberlik edecek prosedür ve politikalardan oluşan bir belge hazırlamak iç denetim yöneticisinin sorumluluğundadır.

1.5.3.4. Görevin Yapılması(2300)

İç denetçiler, görev amaçlarına diğer bir ifadeyle denetim konusuyla ilgili belli bir denetim görüşüne ulaşabilmek için yeterli, güvenilir, ilgili ve faydalı olan bilgileri tespit etmeli ve tanımlamalıdır. Elde edilen tüm bilgiler analiz edilmeli, değerlendirilmesi ve kaydedilmelidir. İç denetim yöneticisi, iç denetim faaliyeti sonucunda ulaşılan bilgilere erişimi kontrol altında tutmalıdır. Kayıtların tutulması, saklanması, gerektiğinde kurum içi ve dışı taraflara sunulmasına ilişkin politika ve prosedürler belirlemek iç denetim yöneticisinin sorumluluğundadır. İç denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetlerine ilişkin kayıtları işletme dışı taraflara vermeden önce üst yönetimin onayını almalıdır. İç denetim yöneticisi tarafından belirlenecek olan bu politika ve prosedürler muhakkak ki ilgili mevzuata ve diğer yasal düzenlemelere uygun olmak zorundadır.

İç denetçiler, görev amaçlarına ulaşmak için yeterli, güvenilir, ilgili ve faydalı olan bilgileri tespit etmeli ve tanımlamalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2310). İç denetçiler, vardıkları sonuçları ve görev sonuçlarını uygun analiz ve değerlendirmelere dayandırmalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2320). İç denetçiler, vardıkları kanaatlere ve görev sonuçlarına dayanak teşkil eden bütün bilgileri kaydetmelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2330). 2340 nolu Görevin Gözetim ve Kontrolü Standardına göre görevler; görev amaçlarına ulaşılmasını, kalitenin güvence altına alınmasını ve personelin geliştirilmesini sağlayacak bir tarzda gözetilmeli ve kontrol edilmelidir.

1.5.3.5. Sonuçların Raporlanması(2400)

İç denetçiler, denetim faaliyeti sonucu ulaştıkları sonuçları, yapılan tavsiyeleri, önerilen eylem planlarını, gerekirse kendi görüş ve kanaatlerini işletme içi ve dışındaki kişi ve ya kurumlara raporlamalıdır. Raporlamalar, varılan sonuçlar, yapılan tavsiyeler

ve önerilen eylem planlarının yanında görevin hedeflerini ve kapsamını da içermelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2410).

Raporlama işinden iç denetim yöneticisi sorumludur. Rapor yayınlanmadan önce iç denetim yöneticisi tarafından gözden geçirilmeli, onaylanmalı ve kimlere dağıtılacağına karar verilmelidir (Aslan, 2003, s.29). İç denetçi, denetim faaliyetleri sonucunda ulaştığı sonuçları ile ilgili bilgilerin yer aldığı denetim raporunu hazırlamak ve bu raporu işletme yönetimine sunmak zorundadır. Karşılaştığı olumsuzluklar, eksiklikler, yanlışlar, hata ve ya hilelerin düzeltilmesine yönelik olarak görüş ve düşüncelerine de denetim raporunda yer vererek danışmanlık hizmetini de yerine getirir.

Raporlamalar, doğru, objektif, açık, özlü, yapıcı, tam olmalı ve zamanında sunulmalıdır (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2420). Eğer nihaî raporlama önemli bir hatâ veya eksiklik içeriyorsa, İç Denetim Yöneticisi, hatâli ve eksik raporu alan bütün taraflara düzeltilmiş bilgileri iletmelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2421).

İç Denetim Yöneticisi, yönetimin aldığı tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasını veya üst yönetimin, gerekli tedbiri almamasının riskini üstlenmeyi kabul etmesini sağlamak ve gelişmeleri gözlemek amacına yönelik bir takip süreci kurmalıdır. İç denetim faaliyeti, müşterileriyle mutabık kalındığı ölçüde, danışmanlık görevlerinin sonuçlarının akıbetini gözlemelidir (Uluslar Arası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi, Performans Standartları,2500).

Tablo 2:Performans Standartları

Standart	Kapsamı
2000 İç Denetim Faaliyetinin Yönetimi	2010-Planlama 2020-Bildirim ve Onay 2030-Kaynak Yönetimi 2040-Politika ve Prosedürler 2050-Eşgüdüm 2060-Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Üst Yönetime Raporlamalar
2100 İşin Niteliği	2110-Risk Yönetimi 2120-Kontrol 2130-Yönetişim
2200 Görev Planlaması	2201-Planlamada Dikkate Alınması Gerekenler 2210-Görev Amaçları 2220-Görev Kapsamı 2230-Görev Kaynaklarının Tahsisi 2240-Görev İş Programı
2300 Görevin Yapılması	2310-Bilgilerin Tespiti ve Tanımlanması 2320- Analiz ve Değerlendirme 2330-Bilgilerin Kaydedilmesi 2340-Görevin Gözetim ve Kontrolü,
2400 Sonuçların Raporlanması	2410-Raporlama Kıstasları 2420-Raporlamaların Kalitesi 2430-Görevlendirmelerde Standartlara Aykırılıkların Açıklanması 2440-Sonuçların Raporlanması
2500 İlerlemenin Gözlenmesi	
2600 Yönetimin Artık Riskleri Üstlenmesi	

1.5.4. Uygulama Standartları

Uygulama standartları, IIA tarafından şiddetle tavsiye edilmekte ve önerilmekte olmasına karşın uygulanması zorunlu tutulmamaktadır. Uygulama standartları, nitelik ve performans standartlarının yorumlanmasında ve ya belirli iç denetim ortamlarına uygulanmasında yardımcı olmaktadır. Ayrıca bazı uygulama öneriler tüm iç denetim faaliyetlerinde uygulanabildiği halde, bazıları sadece belli bir sektör, belli bir denetim konusu ve ya belli bir bölge için dikkate alınabilmektedir.

1.6. İç Kontrol, İç Denetim Ve Dış Denetim İlişkisi

Dış denetçi, müşteri işletme dışındaki kişilere karşı yasal sorumluluk taşırken, iç denetçi öncelikle işletme ve işletme ortaklarına karşı sorumludur. Her iki grubun farklı amaçları olsa da kapsamlı bir eşgüdüm çabası için temel oluşturan pek çok ortak alanı vardır (Cascarino, Esch, 2007, s.10). Bir işin gereksiz tekrarını önlemek için iç denetçi ile dış denetçi arasındaki iletişimin gelişmiş olması iç denetim planında dikkate alınır. Bu durum tekrarlanan çalışmaların önemli ölçüde azaltılmasına yol açacaktır (Kumar, Sharma, 2005, s.98).

Kontrol, denetimin başlangıcı ve ya denetimden önce gelen faaliyettir. Herhangi bir faaliyetin istenilen şekilde sonuçlanması için ve ya belli bir hedefe ulaşmak için bazı önlemler alınır. Bu önlemler sonuçları sağlamak, sonucu kontrol altında tutmak içindir. Önce önlemler alınır, sistemler kurulur. Daha sonra uygulanır, uygulamanın sonuçları da ölçülür. Ne derece amaçlanan sonuçlara uygun davranıldığı ortaya konmaya çalışılır. İşte bu süreç içinde amaçlara ulaşmak için alınan önlemler bir kontrol etme faaliyetidir (Başpınar, 2005, s.36).

İç kontrol genel olarak bir işletmenin faaliyetlerinin hedefler doğrultusunda düzenli ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için yönetimin belirlediği politikalara uyulmasını, muhasebe kayıtlarının eksiksiz ve geçerli olmasını, finansal bilgilerin zamanında hazırlanmasını sağlamak amacıyla uygulanan yönetme ve işletme politikalarının bütünü olarak ifade edilmektedir (Yurtsever, 2009, s.17). İç kontrol; işletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğini arttırmak, finansal tabloların güvenilirliğini sağlamak, işletme personelinin yasal düzenlemeler uygun davranmasını sağlamak amacıyla makul bir güven sağlamak adına işletme içinde oluşturulmuş bir süreçtir.

İşletmenin amaçlarına ulaşmasında yönetime güvence sağlamak amacıyla oluşturulan politika ve prosedürlere iç kontrol veya kontrol sistemi adı verilir. Bir işletmenin etkin şekilde iç kontroller oluşturmasından ve sürdürmesinden yönetim sorumludur. Her işletmenin dolayısıyla muhasebe bürolarının da yazılı olsun olmasın bir iç kontrol sistemi mutlaka vardır. Örnek olarak, onay mekanizmaları, ekip toplantıları, açık iletişim, mutabakatlar, bütçe sistemi, erişim prosedürleri (şifreler) gibi (Uzay, 2010, s.1). İşletme içinde etkin bir iç kontrol sisteminin oluşturulması, bu sistemin düzenli bir şekilde çalışması, işlerliğinin sağlanması ve gözetlenmesinden

işletme yönetimi sorumludur. İşletmenin maruz kaldığı ve ya kalabileceği risklerin tespit edilebilmesi ve gerekli tedbirlerin alınabilmesi için görev dağılımı, performans değerlendirme, fiziksel kontroller gibi birtakım eylemlerin hayata geçirilmesi gereklidir. Bunun yanı sıra faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sırasında işletme birimleri ve üst yönetim arasında bilgi alışverişinin devamlılığı sağlanmalıdır. İç kontrolün sağlanıp sağlanmadığının tespiti için ise üst yönetim tarafından izleme faaliyeti yerine getirilmelidir. Ancak tüm bunların temelinde hem üst yönetim hem de işletme çalışanlarında kontrol bilincinin oluşturulması yer almaktadır. İşletme yönetimi bu amaçla kontrol çevresi, kontrol eylemleri, risk yönetimi, bilgi-iletişim ve izleme faaliyetlerini düzenleyerek, bu unsurların etkin bir şekilde çalışmasını sağlar.

İşletme yönetimi tarafından etkin bir iç kontrol sistemi oluşturulmuş olsa da, iç kontrol insanlar tarafından oluşturulan bir süreçtir. İç kontrol faaliyetlerini yerine getiren, işletmenin yönetim kademesi de dahil olmak üzere işletme çalışanlarıdır. İnsan faktörü, işletme faaliyetlerinde, finansal tablolarda hata ve ya hilelerin ortaya çıkmasına sebep olabilir. İç kontrol faaliyetlerinin insanlar tarafından yerine getirilmesinden dolayı, iç kontrol faaliyetlerinden tam bir güven beklenemez. İç kontrol sisteminden kabul edilebilir düzeyde bir güven vermesi beklenir. Bu nedenle iç kontrol sisteminin etkinliği düzenli bir biçimde izlenmelidir.

İşletme yönetimi bu amaçla iç kontrol yapısının bir parçası olarak iç denetim birimi oluşturur. İç denetim, bir organizasyon yapısı içinde bağımsız bir değerlendirme fonksiyonu için kurulan ve kurumun faaliyetlerini kontrol ve değerlendirme hizmetlerini sunan bir birimdir (Yurtsever, 2009, s.12). İç denetim, işletme faaliyetlerinin, işletmenin kuruluş amaçları doğrultusunda verimliliği ve rekabet gücünü arttıracak biçimde yönlendirilmesini, işletme varlıklarının rasyonel olarak yönetilmesini, yatırım ve yönetim danışmanlığını, işletmede hata ve ya hilelerin önlenmesini sağlamaya yönelik olarak yürütülen faaliyetler bütünüdür. İç denetim faaliyetleri işletme yönetimine bağlı olarak çalışan, ancak faaliyetleri yönünden bağımsız olan denetçiler tarafından yürütülür. Görüldüğü gibi iç denetim faaliyeti, sadece finansal bilgilerin doğru ve güvenilir olduğunu ortaya koymak amacını güden faaliyetler bütünü değildir. Bunun yanında tüm işletme faaliyetinin etkinlik ve verimliliğinin, işletme personelinin yasal düzenlemelere uygun davranıp davranmadığının belirlenmesini de sağlayan bir

faaliyettir. Faaliyetleri sonucunda denetim raporunu hazırlayıp işletme yönetimine sunan iç denetçi, danışmanlık hizmeti de yerine getirir.

İç denetim iç kontrolün önemli ancak farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. İç denetim de iç kontrolün bir parçası olarak değerlendirilmektedir. İç denetimin bizzat kendisi örgütün iç kontrol sisteminin bir parçasıdır ve iç denetimin kapsamına yalnızca finansal kontroller değil, iç kontrolün bütün yönleri dahildir (Kulak, 2009, s.41). İç kontrolün oluşturulması ve etkinliğinin sağlanmasından yönetici sorumludur. İç kontrolün etkinliğinin izlenmesinden ve gerektiği gibi çalışıp çalışmadığının tespit edilmesinden ise iç denetçi sorumludur.

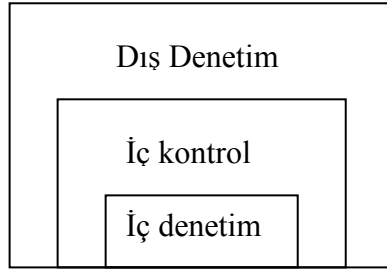
Denetim kavramı; ekonomik eylemler ve olaylar hakkındaki savlar ile önceden oluşturulmuş kriterler arasındaki uygunluğun derecesini araştırmak için bağımsız bir uzman tarafından bu savlarla ilgili kanıtların nesnel olarak elde edilmesi, değerlendirilmesi ve sonuçların bilgi kullanıcılarına iletilmesi sürecidir (Çömlekçi, 2004, s.5). Bağımsız dış denetim faaliyetlerinin konusu çoğunlukla finansal tabloların denetimidir. Diğer bir ifadeyle bağımsız dış denetimde denetimin konusu işletmenin finansal tabloları ve bu finansal tablolarda yer alan bilgilerin doğruluğunun ve güvenilirliğinin tespit edilmesidir.

Finansal tablolar, işletmenin mali durumu, faaliyet sonuçları, nakit akışları, özkaynaklarındaki değişimi, kar dağıtımını, satışların maliyeti, fon akışları gibi konularda bilgi veren tablolardır. Finansal tablo, muhasebe bilgi sisteminin çıktısı niteliğindedir. Finansal tablolardaki bilginin doğruluğu ve güvenilirliğinden işletme yönetimi birinci dereceden sorumludur. Finansal tablolardaki bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamada yönetime yardımcı olan iç denetçilerdir.

Kurumsal yönetim çerçevesinde, şeffaf ve güvenilir ortak bir kurumsal yönetim yapısı oluşturmada dış denetçinin önemli bir pozisyonu olduğu defalarca vurgulanmıştır. Denetim hedefleri, metodolojileri ve kurumsal organizasyon yapısı gibi büyük benzerlikler göz önüne alınırsa, iç ve dış denetçi arasında adil bir işbirliği olduğuna emin olmalısınız (ECIIA-Schartmann,2007,s.25).

Etkin bir iç kontrol sisteminin varlığı, iç denetim faaliyeti ile iç kontrolün etkinliğinin izlenmesi, gerekirse işletme faaliyetlerinin aksayan yönlerinin tespit edilmesi ve yönetime rapor edilmesi dış denetim faaliyetlerine de olumlu bir şekilde yansımaya sebep olacaktır. Böyle bir durumda dış denetim faaliyetleri daha dar kapsamlı olacak, dış

denetim faaliyeti daha kısa zamanda, daha az personelle daha az maliyetle tamamlanacaktır. Dış denetim raporunda, işletmenin finansal tabloları lehine olumlu görüş bildirilecektir. Bağımsız dış denetim raporunda İşletmenin finansal tabloları hakkında olumlu görüş bildirilmesi, işletmenin muhasebe bilgi sisteminin, dolayısıyla işletme faaliyetlerinin hata ve hileden uzak olduğunun göstergesidir.

Şekil 3:İç denetim, İç Kontrol ve Dış Denetim İlişkisi

İKİNCİ BÖLÜM

BANKALARDA İÇ DENETİM SİSTEMİ

Sümerlerde, rahipler tarafından emanet olarak kabul edilen paraların, ihtiyaç sahiplerine kredi olarak kullanılması şeklinde başlayan bankacılık faaliyetlerinin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Zaman içinde artan ticari ilişkiler ile birlikte bankacılık faaliyetlerinde gelişme gözlenmiştir. Bankacılık faaliyetleri daha sistemli ve düzenli bir biçimde yapılmaya başlanmıştır.

Kısa vadeli fon transferine aracılık eden bankalar, ekonomik gelişme ve istikrarı sağlamada önemli bir fonksiyona sahiptir. Ülkemizde cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik gelişme için toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde, tarım ve sanayinin gelişmesi için özel sektöre kredi vermesi amacıyla devlet tarafından bankaların kurulması, ekonomik gelişme için bankalara verilen önemi ortaya koymaktadır.

Ekonomik gelişme ve istikrarı sağlamada bir araç olarak görülen bankacılık faaliyetlerinde 1980'lerden itibaren liberalleşme ve dışa açılma gözlenmiştir. Liberalleşme ile birlikte halka, bankalarda döviz tutma ve döviz hesabı açma izni verilmiştir. Döviz tutma, döviz hesabı açma ile birlikte bankaların karşı karşıya kaldığı faiz riski ve kur riski de artmıştır.

Türk bankacılık sektörü için 1990'lı yıllar yüksek dalgalanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde bankalar yoğunluklu olarak kamu menkul kıymetlerine yatırım yapmış ve yüksek yabancı para açık pozisyonları ile çalışmışlardır. Bu aşırı risk alma eğilimi, Türk Lirasının büyük oranda değer kaybettiği 1994 krizi ile ekonomiye ağır maliyetler yüklemiştir. Kriz, diğer yapısal sorunlar ile birleşerek oldukça şiddetli etkiler doğurmuş ve 1994–1999 döneminde 11 bankaya el konulmuştur. Bu dönemde bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesinde parçalı bir yapı bulunmaktadır. Hazine Müsteşarlığı Bankacılık Kanununun uygulanmasından, Kanuna ilişkin ikincil düzenlemelerin hazırlanmasından, yerinde denetimlerin gerçekleştirilmesinden ve bankalara yönelik idari ve cezai yaptırımların uygulanmasından sorumlu iken, Merkez Bankası da bankaların uzaktan gözetiminden ve tasarruf mevduatını sigorta eden Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) idare ve temsilinden sorumludur (www.bddk.org.tr).

Krizin bankacılık sektörüne olumsuz etkilerinin giderilmesi adına birtakım çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu, bankacılık sektöründe faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesinden sorumlu olan, faaliyetlerinde bağımsız olan tek bir düzenleyici ve denetleyici kurumun kurulması kararı alınmıştır. 18.06.1999 tarihinde kabul edilen 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile BDDK'nın kurulmasına karar verilmiş, 2000 yılında BDDK faaliyetlerine başlamıştır. Bankalar, BDDK tarafından yapılan son düzenlemeler ile şu anda yürürlükte olan Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre iç denetim sistemlerini düzenlemektedirler.

Banka bünyesinde, yönetim kuruluna bağlı olarak çalışan bir iç denetim birimi oluşturulmalıdır. Mesleki eğitim ve yeterliliğe sahip uzmanlardan oluşan iç denetim birimi, faaliyetlerini iç denetim tüzüğüne uygun olarak tarafsız ve bağımsız bir şekilde devam ettirmelidir. İç denetim faaliyetleri, iç denetim birimi tarafından hazırlanan denetim planı doğrultusunda, iç denetim metot ve teknikleri kullanılarak gerçekleştirilir. İç denetim faaliyetleri sırasında, banka faaliyetlerinin planlanması ve yürütülmesi, otomasyon sistemleri, muhasebe bilgi sistemi, raporların hazırlanması, kara para aklanması faaliyetlerinin önlenmesine yönelik çalışmalar, tüm bankacılık faaliyetlerinin mevzuata uygunluğunun sağlanması gibi kontrol alanları denetime tabi tutulur. Denetim çalışmaları sonucunda ulaşılan görüş, iç denetim raporu ile yönetim kurulu ve üst yönetime sunulur. İç denetim birimi, sunduğu rapor ile güvence ve danışmanlık hizmetini yerine getirmiş olur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, genel bir açıklama amacıyla banka tanımı, Türkiye'de bankacılığın tarihsel gelişimi, bankaların organizasyon yapıları ve faaliyet konularına yer verilecektir. Daha sonra yasal çerçevede Türk Bankacılık Sektöründe iç denetim sisteminin amacı ve kapsamı ile ilgili bilgi verilecek, iç denetimin temel ilkeleri, iç denetim faaliyetleri ve çalışma esaslarına yer verilecektir. Ayrıca, etkin iç denetim için gerekli olan temel unsurlar ve iç denetime konu olan temel kontrol alanları hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Banka Tanımı

Banka terimi Türkçe karşılığı masa, sıra veya tezgâh anlamına gelen İtalyanca "Banco" kelimesinden gelmektedir (Sezal, 2006, s.49). "Banco" sözcüğü sıra, masa, tezgâh, kürsü anlamındadır. Tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin eski Sümer ve Babil

medeniyetlerine kadar uzandığı sanılmaktadır. Sumerlerde, din adamları, güvenilir kişiler olarak kendilerine emanet edilen paraları ihtiyaç sahiplerine kredi olarak kullandırmaktaydı. Sumerlerin kurduğu ve banka olarak nitelendirilebilecek ilk kuruluşlara “Maket” adı verilmekteydi (Başar, 2006, s.21). Maketler, harman zamanı ödenmek üzere tohum vb. gibi hammadde ve teçhizat alımı için çiftçilere ilk dönemlerde fiziki(aynı) daha sonraları parasal kredi açtıkları, kazılar sonucu saptanmıştır. Kazılarda çıkan belgeler bir hesaptan diğer hesaba transferlerin, tediye ve teslim emirlerinin, mal belgeleri talimatının varlığını ortaya koymaktadır. Maketlerin başlıca uğraş konularını ödünç ve mevduat kabulü işlemlerinin oluşturduğunu ve bu maketlerde değişim sürecinin çok düzenli biçimde örgütlendiğini açıkça ortaya koymaktadır (Parasız, 2007, s.17).

Fon fazlası olan bireylerin fonlarının, fon ihtiyacı olan bireylere aktarılması, fon transferinin güvenilir kişiler tarafından yapılması, dar kapsamlı da olsa bankacılık faaliyetinin yapıldığının göstergesidir. Bankacılık faaliyetlerinin temeli olarak kabul edilen bu faaliyetler, ihtiyaçlar ve yaşantılar sonucu zaman içinde gelişmiştir. Yaşanan bu gelişmeler, bankacılık faaliyetlerinin belli kural ve standartlara bağlanması gereğini ortaya çıkarmış, yasal düzenlemeler yapılmıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 2’de Banka; Türkiye’de kurulan kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bankaların Türkiye’deki şubeleri, olarak ifade edilmiştir. Bankaların kurulması, faaliyete geçmesi, şube açması gibi konular yasalarda düzenlense de, herhangi bir yasal düzenlemede banka tanımına yer verilmemiştir. ” Genellemeler yardımıyla bir tanım vermek gerekirse, banka halktan topladığı ya da kendi sahip olduğu paraları kredi olarak kullandıran ve para akışına aracılık eden iktisadi işletme ve bu işletmenin sahibi durumunda olan anonim şirketin adıdır” denilebilir (Battal, 2004, s.15).

Bankacılık Kanununda açıklanan bankacılık faaliyetlerine ve bankaların ekonomideki fonksiyonlarına göre bankanın genel bir tanımını yapmak mümkündür. Buna göre Banka, kısa ve orta vadeli fon transferine aracılık ederek tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlayan, kaydi para yaratan, bireylere yaşamlarını kolaylaştırıcı hizmetler sunan, tasarrufların ülke ekonomisine katkıda bulunacak şekilde kullanılmasını sağlayan kurumdur.

Günümüzde bankaların faaliyet alanları oldukça genişlemiştir. Bu nedenle bankaların bugünkü özelliklerini tam anlamıyla kapsayan bir tanım vermek çok güçtür. Bankalar mevduat toplar, kredi verir, fatura öder, fatura tahsil eder, sanayi kuruluşlarına ortak olur. Borsa faaliyetlerine fiilen katılır. Ülkenin kalkınmasını destekler, yönlendirir. Bugünkü çağdaş banka işlemlerinin çok çeşitli ve karmaşık olması, araçlarının genel ekonomideki etkinliği ve yönetimdeki özellik ve güçlük nedeniyle klasik çağların bankalarından çok değişik ve seçkin bir kurum niteliği kazanmış bulunmaktadır (Sezal, 2006, s.50).

Banka, mevduat kabul eden, mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacı güden veya kısaca faaliyetlerinin esas konusu düzenli bir şekilde kredi almak ya da kredi vermek olan bir kuruluştur. Bankanın başka bir tanımı ise; para, kredi ve sermaye konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen özel ve kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu seçen bir ekonomik birimdir (Elitaş ve Özdemir, 2006, s.144).

Banka, para, kredi ve sermaye konuları kapsamında her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel veya kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu seçen bir ekonomik birimdir. Bir kısım ekonomik birimlerin fon fazlası ile diğerlerinin fon ihtiyaçlarının karşılanmasına, tasarruf edilen paraların piyasaya akmasını sağlamak suretiyle ekonomik faaliyetlerin sürekliliğine ve genişlemesine hizmet ederler (Sarıkamış, Ceylan, Aydın, Coşkun, 2008, s.191).

Banka, esas itibarıyla tasarruf erbabı ile yatırımcılar arasında aracılık fonksiyonunu gören bir kurumdur. Bankalar, parasal mevduat kabul eden ve ödünç verme faaliyetlerini yürüten finansal kuruluşlardır. Banka, prensip olarak talep edildiğinde ya da ihbarlı olarak geri ödenebilen mevduat şeklinde fon toplayıp ödünç ve açık kredi şeklinde avans veren, senet iskonto eden ve pazarlanabilir menkul değerler gibi temelde finansal aktifleri elinde tutan bir mali aracıdır; yani para ticareti yapan şirkettir (Uçar, 2006, s.3).

Banka, tasarruf sahiplerinin tasarruflarını, fon talep edenlere transfer eder. Tasarruf sahiplerinin fonlarını, mevduat şeklinde kabul ederler. Bu fonları fon açığı olan ve kredi kullanmak isteyen kişi veya kurumlara kredi olarak kullandırır. Bu şekilde

tasarrufların atıl bir şekilde bekletilmesi önlenmiş olur. Tasarruf sahipleri tasarruflarını güven içine korumuş, açılan hesap türüne göre kazanç da elde etmiş olur. Fon açığı olan bir birey de, ihtiyaç duyduğu fonları temin ederek yatırımlarını gerçekleştirir. Bu süreç fonların atıl kalmasına engel olup yatırımları desteklediği için ülke ekonomisine katkı sağlamış olur. Bankalar, bu temel faaliyetleri yanında, kişi ve ya kurumlara çeşitli hizmetler de vermektedir. Mevduat kabulü, kredi tahsisi, havale ve EFT işlemleri, çek tahsili, senet takibi, kiralık kasa, otomatik ödemeler, elektronik bankacılık işlemleri, internet bankacılığı gibi bankacılık hizmetleri ile bankalar kişi ve ya kurumların hayatlarını kolaylaştırmaktadır.

2.2. Türkiye’de Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Dünyada bankacılığın gelişimi incelendiğinde, ilk bankacılık faaliyetlerinin Sümer ve Babil uygarlıklarında ortaya çıktığı söylenebilir. Tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin Eski Sümer ve Babil medeniyetlerine kadar uzandığı sanılmaktadır. Sümerlerde din adamları, güvenilir kişiler olarak kendilerine emanet edilen paraları ihtiyaç sahiplerine kredi olarak kullandırmaktaydı (Başar ve Coşkun, 2006, s.21).

Banka olarak tanımlanmamasına rağmen bir nevi mevduat toplama ve bunu krediye dönüştürme milattan önceki yıllara kadar gider. Ancak bugünkü anlamda ticaret bankasının kuruluşu 17.yüzyıldır (Sarıkamış vd., 2008, s.193). Modern anlamda ilk banka 1609’da Hollanda’da Amsterdam Bankası adıyla kurulmuştur (Başar ve Coşkun, 2006, s.22). Banka, sabit nitelik ve değerinde hesap parası olarak banka Florinini yarattı (Parasız, 2007, s.18). Amsterdam Bankası, ticaretim yoğun olduğu bölgelerde, para çeşitliliğinden ve para ayarlarının bozuk olmasından dolayı ortaya çıkan karışıklığa çözüm getirmek amacıyla kurulmuştur.

Çift yönlü muhasebe yönteminin gelişmesi, kıymetli senetlerin bulunması, banknotun(kağıt paranın) genel bir ödeme aracı niteliğini kazanması, sanayi devrimiyle birlikte krediye olan gereksinimin artması, modern bankacılığın gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur (Parasız, 2007, s.19).

Ülkemizde özellikle Batı ülkelerindeki gibi, banka dışı finansal araçlarının gelişmemiş olması nedeniyle bankalar, finansal sistemin temel taşı oluşturmakta ve ekonominin işleyişi, halkın tasarruflarının toplanması ve bunların kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s.3).

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bankacılığın gelişimi, dünyanın ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumdan, ticari gelişmelerden, finansal ihtiyaçlardan, sermaye birikiminden, finansal kurumların gelişmişlik düzeylerinden etkilenmektedir. Türkiye’de bankacılığın tarihi gelişimi iki bölümle incelenebilir. Cumhuriyet öncesi dönemde bankacılık ve Cumhuriyet sonrası dönemde bankacılık faaliyetleri ayrı ayrı incelenir.

2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Tanzimat’a kadar geçen dönemlerde, faiz ve para ticaretinin Türk ve Müslümanlara yasaklanmış olması nedeniyle Osmanlı’da bankacılıkla ilgilenilmemiştir. Osmanlı’da bankacılığa benzeyen ilk faaliyetler Galata Bankerleri olarak adlandırılan Galata civarında yerleşik gayrimüslimler tarafından yapılmıştır. 18. Yüzyıl’da merkezi yönetimin zayıflaması savaş giderlerinin artması ile başlayan mali sorunlar, Kırım Savaşı ile kendini daha da göstermiş ve Osmanlı’da borçlanma dönemi başlamıştır (Güney, 2010, s.2). Kırım Savaşı sonrasında artan mali sorunlar neticesinde meydana gelen borçlanmayla birlikte ülkeye yabancı sermaye girişinin arttığı gözlenmiştir. Yabancı sermayeli bankaların bir amacı da Osmanlı topraklarındaki yabancı sermayeli şirketleri finanse etmektir.

Cumhuriyet öncesi dönemde kurulan bankaların büyük çoğunluğu yabancı sermayeli bankalardı. Yabancı sermayeli bankaların ana faaliyet alanı Osmanlı hazinesi için, iç ve dış borç bulması ve bunların ödenmesi ile ilgili uğraşarak olmuş ve bu nedenle Osmanlı dönemi bankacılığı için borçlanma bankacılığı nitelendirilmesi yapılmıştır (Sarıkamış vd., 2008, s.195).

Cumhuriyet öncesi dönemde, Fransız, İngiliz ve diğer Avrupa ülkeleriyle yapılan ticaret anlaşmaları nedeniyle artış görülmüştür. Ticari anlaşmalarla yabancılara Osmanlı tarihinde iç ticaret yapma izni de verilmişti. Osmanlı paraları imparatorluk sınırları dahilinde Venedik, Floransa, Macaristan ve Memluk paraları ile birlikte dolaşımdaydı. İlk Osmanlı parası Akçe 1326 yılında, ilk altın sikke Sultani ise 1477 yılında bastırıldı.”Kaime” adındaki ilk banknotlar 1843 yılında bastırıldı. Bu banknotlar hazine bonusu yerinde kullanılabilirdi (www.tcmb.gov.tr/tarihçe).

Hükümet, Kaime’nin dış dengesini korumak için arayışlara girmiş Galata Bankerlerinin de teşvikiyle bir bankanın kurulmasına karar verilmiştir. Böylece 1847

yılında Osmanlı imparatorluğunun ilk bankası olan İstanbul Bankası(Bank-ı Dersaadet) kurulmuştur. Ancak 1848’de Fransa’daki devrim hareketinden sonra, Osmanlı Devleti’nin dış ticaret hacmindeki daralmaya bağlı olarak ekonomik olumsuzlukları artması, İstanbul Bankasının hükümete verdiği kredileri tahsil edememesine yol açmıştır. Sonunda 1852 yılında faaliyetlerini durdurmuştur (www.bankakredileri.org/index.php/bankacılık/). Dış ticaret işlemlerinin artması, ülke içinde çeşitli para birimlerinin birlikte dolaşımında olması ile birlikte, ticari ilişki içinde olunan ülkelerde yaşanan olumsuzluklar nedeniyle değeri düşen Kaime’nin değerini korumak adına alınan önlemler, İstanbul Bankası’nın faaliyetlerini durdurmasına yol açmıştır.

1856 yılında İngiliz sermayeli Osmanlı Bankası (Ottoman Bank) kuruldu. Merkezi Londra’daydı. Osmanlı Bankasının faaliyetleri küçük miktarlarda kredi vermek, hükümete avans vermek ve bazı hazine bonolarını iskonto etmekle sınırlıydı. Osmanlı Bankası 1863’de önce kendini feshetti. Daha sonra 1868 yılında Bank-ı Osmanî-i Şahane adını alarak ve İngiliz ve Fransız ortaklığı şeklinde yeniden örgütlenerek bir devlet bankası niteliğini kazandı. Banknot, basma imtiyazı ve tekel, 30 yıl süreyle Bank-ı Osmanî-i Şahaneye verildi (www.tcmb.gov.tr/tarihçe). 1875 yılında Bank-ı Osmanî-i Şahane Osmanlı imparatorluğunun hazinedarı konumuna getirilmiştir.

1863’de çiftçilerin oluşturduğu kaynakla Mithat Paşa öncülüğünde, devlet eliyle ve devlet himayesinde kurulan “Memleket Sandıkları “ Milli bankacılığın ilk örneği olmuştur (www.bankakredileri.org/index.php/bankacılık). 11.03.2011 Memleket Sandıkları 1883 yılında, Menafî Sandıkları adını almıştır. 1888 yılında Ziraat Bankası kurulmuş; Ziraat Bankası, Menafî Sandıkları ile Emniyet Sandıklarını bünyesinde toplamıştır.

2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen dönemde her alanda yaşanan gelişmelere, izlenen ekonomik politikalara göre bankacılığın tarihi gelişimi, çeşitli dönemlere ayrılabilir. Bazı kaynaklar, cumhuriyet dönemi bankacılığının 1980 öncesi ve 1980 sonrası olarak 2 dönemde incelenmiştir. Bazı kaynaklar ise ekonomik anlayışı ve karakteristik özelliklerine göre Cumhuriyet dönemi bankacılığın tarihi gelişimini 7 dönemde incelemişlerdir. Burada ekonomik gelişmelere, izlenen ekonomik politikalara,

karakteristik özelliklerine göre Cumhuriyet döneminde bankacılığın tarihsel gelişimi 7 dönemde incelenecektir. Bunlar;

1. Ulusal Bankalar Dönemi
2. Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem
3. Özel Bankaların Geliştiği Dönem
4. Planlı Dönem
5. Serbestleşme ve dışa açılma dönemi
6. 1994 krizi ve bankacılık dönemine etkileri
7. 2000 yılı sonrası bankacılık sektörü

2.2.2.1. Ulusal Bankalar Dönemi (1923–1932)

1923–1932 dönemi cumhuriyetin ilk yıllarıdır. Bu aynı zamanda, ekonomi politikalarında da arayış içinde olunan bir dönemdir. Dönemin başlangıcında özel girişimcilik yok denilecek kadar cılız bir düzeyde bulunmaktaydı. Teknoloji düzeyi düşük, vasıflı işçi sayısı azdı. Geçimlik kesimin ekonomideki ağırlığı fazla idi. Böyle bir ortamda ortaya çıkan ekonomi politikası tercihi özel girişimciliğin desteklemesi ve piyasa ekonomisi kurallarına bağlılık şeklinde belirlenmişti (Hız, 2001, s.18).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomisi tarıma dayalı olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik kalkınmasını sağlamak için İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu kongrede alınan önemli kararlardan biri, özel teşebbüse kredi sağlayacak bir devlet bankasının kurulması kararıdır. 1924 yılında, işverenlere kredi sağlamak amacıyla Türkiye İş Bankası kuruldu. 30 Haziran 1930'da ticareti geliştirmek amacıyla Merkez Bankası kuruldu. Böylece ülkedeki sermayenin akışı denetim altına alınmış ve piyasa güvenliği sağlanmış oldu ([www.sosyalbilgilerci.com/izmir-iktisat-kongresi-ve-kongrede-ainan-kararlar /](http://www.sosyalbilgilerci.com/izmir-iktisat-kongresi-ve-kongrede-ainan-kararlar/)).

Yine aynı kongrede, sanayinin gelişmesi, savaşlar tarafından yıkılmış olan ülkenin imarı ve onarımı konularında da kararlar alınmıştır. Sanayinin gelişmesi için endüstri kredileri veren Türkiye Sınâi ve Maadin Bankası 1925 yılında kurulmuştur. Bu banka ülkemizde kurulan ilk kalkınma bankasıdır. “Bankanın kurulması ile özel sanayi işletmelerine, orta ve uzun vadeli kredi verilmesi ve mali, ekonomik ve teknik konularda bilgi yardımı sağlaması amaçlamıştır. Banka, kaynaklarının büyük bir kısmını kuruluş halinde devraldığı iştiraklerine bağlaması nedeniyle, sanayi ve madencilik alanında faaliyet gösteren işletmelere yeterli kredi yardımında da bulunamamış, 1932’de Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası adını almış, 1933 yılında da Sümer Bank’a devredilmiştir” (Keskin vd., 2008, s.3). 1927 yılında konut kredisi vermek için Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. Bu dönemde kurulan bankaların kuruluş amaçları, ticaretle uğraşanların kredi ihtiyaçları ile bankacılık hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarını karşılamaktır. Ancak, faaliyet gösteren bankaların çoğu, tüm dünyayı etkileyen 1929 Dünya Büyük Buhranı’ndan olumsuz etkilenmiş ve faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır.

2.2.2.2. Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem(1932–1944)

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra özel sektöre verilen teşvik ve koruma rantlarına rağmen, özel sektör beklenen performansı gösterememiş, iktisadi gelişmeyi sağlayacak sermaye birikimini ve sanayileşmeyi gerçekleştirememiştir (Erol, 2006, s.36). Ekonomik ve sınâi gelişme için özel sektörün yatırım yapması istense de özel sektörde yeterli sermaye birikimi olmadığından, 1920’li yıllarda izlenen özel kesimin özendirilmesi ve sanayi stratejisi başarılı sonuç verememiştir. Ayrıca 1929 yaşanan Dünya Büyük Buhranı nedeniyle ortaya çıkan dış ticaret açıkları en önemli gelir kaynağı olan tarım ürünlerinin satış gelirlerini düşürmüştür. Bu gelişmeler nedeniyle, sermaye yoğun yatırımların devlet tarafından yapılması benimsenmiştir. Büyük sermaye gerektiren yatırımların yapılmasında devletin daha büyük olanaklara sahip olduğu görüşüne dayanan iktisadi Devletçilik stratejisi bu dönemde benimsenmiştir.

İktisadi Devletçilik stratejisi, bankacılık sistemini de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu dönemde, Sümerbank(1933), Belediyeler Bankası (1933), Etibank(1935), Denizbank(1937) ve Halk Bankası ve Halk Sandıkları(1938), sanayi planlarında yer alan işletmelerin kurulması, işletilmesi ve finansman ihtiyaçlarının sağlanması

amacıyla, kamu tarafından özel amaçlı banka statüsü ile kurulmuştur (Keskin vd., 2008, s.4). Devlet tarafından kurulan bu bankalar, ağırlıklı olarak tarım kesimine kredi vermişlerdir. Daha önceki dönemlerde kurulan tek şubeli mahalli bankaların çoğu faaliyetlerine son vermiş, çoğu da şube kapatmak zorunda kalmıştır.

2.2.2.3. Özel Bankaların Geliştiği Dönem(1945–1959)

1945–1959 dönemin en büyük özelliği sanayileşme stratejisi olarak İktisadi Devletçiliğin yerine özel sektörün desteklenmesi, ekonomik kalkınmanın hızlandırılması politikasının olmasıdır. Özel kesimin güçlenmesi ve sanayileşme politikasında meydana gelen değişiklik, etkisini bankacılık sektörü üzerinde de göstermiş, bu dönem özel bankacılığın geliştiği dönem olmuştur (www.bankakredileri.org/index.php/2009/05/ozel-bankaların-gelistigi-donem-1945-1959/).

Bu dönemde özel kesime sağlanacak kredileri teşvik etmek için reeskont haddi düşürülmüş, Ziraat Bankası aracılığıyla köylüye verilen kredi imkanı artmıştır. Ucuz kredi politikasının uygulandığı, yatırımların ve ekonominin verimliliğinin arttığı, ticaretin geliştiği böyle bir ortamda bankacılığın bir yatırım aracı olarak cazibesi de artmıştır (Başar ve Coşkun, 2006, s.29). Bu dönemin sanayileşme stratejisi, özel sektörün desteklenerek ekonomik kalkınmanın sağlanması olarak belirlenmiştir. Devlet tarafından özel sektöre uygulanan teşvik politikaları ile ticaret gelişmiş, ticaretin gelişmesi de bankacılık faaliyetlerinin gelişmesine yol açmıştır.

Tek şubeli mahalli bankaların tasfiyesi hızlanmış ve şube bankacılığı görülmeye başlanmıştır.1944–1959 dönemleri arasında, Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası(1946), Akbank(1948), Pamukbank(1955) başta olmak üzere 30 adet özel banka faaliyete geçmiştir. Ayrıca bu dönemde devlet tarafından özel kanunla kurulan Denizcilik Bankası(1952), Türkiye Vakıflar Bankası(1954), Türkiye Öğretmenler Bankası(1958) bankacılık faaliyetlerine başlamıştır.

Bu dönemde faiz oranları ve bankacılık işlemlerinden alınacak komisyon oranlarının hükümetçe belirlenmesi ve dövize dayalı işlem yapma yetkisinin sadece Merkez Bankası'nda bulunmasının etkisiyle şube bankacılığı ve mevduat toplamaya dayalı bir rekabet önem kazanmıştır. Şube bankacılığının yaygınlaşması, yerel bankaların tasfiye sürecini hızlandırmıştır.

2.2.2.4. Planlı Dönem (1960 – 1980)

1960–1980 döneminde bankacılık alanındaki gelişmeler ilk üç kalkınma planında saptanan esaslara bağlı kalmıştır. Kalkınma Planları ile mali örgütlemeye ve bankaların kaynak kullanımına yön verilmesi, ihtisas bankalarına, kalkınma ve yatırım bankacılığına önem verilmesi, yeni ticaret bankalarının kurulmasının sınırlandırılması, bu alanda yeni kuruluşlara izin verilmemesi bu dönemin özellikleri olarak ortaya çıkmıştır (www. ekodialog.com).

Bankaların kurulması, faaliyete geçmesi, temel işlevleri, uygulayacakları faiz oranları, komisyon oranları, kredi limitleri gibi konularda devlet kontrolü ve etkisi önemli ölçüde hissedilmiştir. Banka sayısı azaltılmış, özel ticaret bankalarının büyük bölümü holding bankası haline gelmiş, şube bankacılığı gelişmeye başlamıştır.

Planlı Dönemde 5'i kalkınma ve 2'si ticaret olmak üzere toplam 7 banka kurulmuştur. Bu dönemde kurulan kalkınma bankaları; T.C.Turizm Bankası(1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası(1963), Devlet Yatırım Bankası(1964), Türkiye Maden Bankası(1968) ve Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası(1976), bu dönemde kurulan ticaret bankaları ise Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası(1964) ve Arap-Türk Bankası(1977)'dir. Kalkınma bankalarının kurulması ile ilgili kararlar kalkınma planlarında yer almıştır (Keskin vd., 2008, s.12)

2.2.2.5. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi(1980–1994)

1980 yılına kadar devlet kontrolünde yürüyen ve kısıtlı mali araçlar ile hizmet veren bankacılık sektörü, 1980 yılından itibaren liberalleşme yönünde hızlı adımlar atılmasıyla araç zenginliğine kavuşmuş ve bu durum bankacılık denetimini ciddi olarak gündeme getirmiştir (Bakdur, 2003, s.12). Özellikle 1980 yılında başlayan ve ekonomimizi radikal bir biçimde etkileyen süreç, doğal olarak bankaları da çok yakından etkilemiştir. Bu dönemde uygulanmaya başlanan serbest piyasa ekonomisi her sektörde olduğu gibi, bir hizmet sektörü olan bankacılık sektöründe de kendini hissettirmiştir(Arslan ve Hotamışlı, 2007, s.196).

Bu dönemde, kişi ve ya kurumlar, bankalar yerine daha çok para ve sermaye piyasası araçlarına yönelmiştir. Bankalar tarafından verilen kredilerin tahsilinde sorunlar yaşanmıştır. Bu nedenle bankaların finansal piyasalardaki payı azalmış, aktif yapıları zayıflamıştır. Ayrıca mevduata verilen faiz oranlarının yüksek olması,

mevduata pozitif faiz verilmesi, bankaların aktif maliyetlerini arttırmıştır. Bankalar kredi çeşitlendirmesi yaparak ve türev ürünleri kullanarak finansal piyasalardaki etkinliklerini arttırmaya çalışmışlardır. Bunun yanı sıra, zayıflayan aktif yapılarını iyileştirmek adına, devlet tarafından çıkartılan finansal araçlara yatırım yapmışlardır. Ayrıca bankaların kısa vadeli nakit ihtiyaçlarının, bankalar arasında fon transferi ile sağlanması amacıyla TCMB bünyesinde çalışan Interbank Para Piyasası kurulmuştur. Yükselen faiz oranlarının mevduat maliyeti ve kredi riskini artırması olgusu karşısında bankalar, kredibilitesi yüksek kişilere yönelik faiz farklılaşmasına gitmişlerdir. Ayrıca tüm mali gereksinimlere cevap verebilecek şekilde örgütlenerek yeni rekabet stratejileri geliştirmişlerdir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s.7).

Uluslar arası bankacılık standartlarının benimsendiği bu dönemde, Tek Düzen Hesap Planı kabul edilerek bilânçolar dış denetime tabi tutulmuştur. Halka, tasarruflarını döviz olarak yapma ve döviz hesabı açma izni verilmiştir. . Halka, döviz tutma ve döviz hesabı açma izni verildiğinden, bankaların karşılaştığı faiz ve kur riski artmıştır. Diğer taraftan yerli ve ya yabancı sermayenin bankacılık sektörüne girmelerine izin verildiği için küçük ve orta ölçekli banka sayısında artış gözlenmiştir. 1982 -1984 yılları arasında Hisarbank, İstanbul Bankası ve Ortadoğu Bankası'nın yönetimine el konulmuş ve bu bankalar daha sonra Ziraat Bankası'na devredilmiştir (Sarıkamış vd., 2008, s.198).

2.2.2.6. 1994 Krizi ve Bankacılık Sektörüne Etkileri

1990'lı yıllarda görülen ekonomik krizlerin temelinde finansal nedenler bulunmaktadır. 5 Nisan 1994 kararlarının ekonomik istikrarı sağlayıcı etkisi pek fazla kendini gösterememişken, 1997 yılında yaşanan Güney Doğu Asya Krizi, hemen arkasından 1998 yılında ortaya çıkan Rusya Krizi Türkiye ekonomisini derinden etkilemiştir (Akyıldız ve Eroğlu, 2004, s.57).

1994 yılında Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz nedeniyle bankacılık sektöründe küçülme yaşanmıştır. Tasarruf mevduatına sigorta ettirilmesi yoluyla 1995 yılından itibaren istikrar sağlamaya başlanmıştır. Ancak ekonomik istikrarın tam olarak sağlanamaması nedeniyle aynı dönemlerde ortaya çıkan Asya ve Rusya'da yaşanan kriz, Körfez Savaşı gibi ülke dışında yaşanan olumsuzluklar Türk Bankacılık sektörünü olumsuz etkilemiştir.

Yakın izleme kapsamında mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan görülmeyen Marmara Bank'ın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni, Devlet Bakanlığı'nın 20 Nisan 1994 tarihli onayı üzerine 3182 sayılı kanunun 12.ve 68.maddelerine göre 20 Nisan 1994 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla kaldırılmıştır. 23 Nisan 1994 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile İmpexbank' ın, 11Nisan 1994 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile TYT Bank'ın, bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmıştır (www.raftemizligi.com). 1998 yılında Bank Expres, 1999 yılında İnterBank, Esbank, Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Sümerbank, Bank Capital ve Etibank'a el konularak TMSF' ye devredilmiştir. Kıbrıs Kredi Bankası ve Park Yatırım Bankası'nın faaliyet izni iptal edilmiştir (Sarıkamış vd., 2008, s.196). Yaşanan ekonomik krizler ve finansal istikrarsızlık Türk bankacılık sektöründe küçülme yaşanmasına sebep olmuştur.

2.2.2.7. 2000 Sonrası Bankacılık Sektörü

2000 yılının Kasım ayının ikinci yarısında faiz oranları önemli ölçüde yükselmiş, yurt dışına büyük boyutlu bir sermaye çıkışı yaşanmış, Merkez Bankası rezervleri hızla gerilemiş, hisse senedi fiyatlarında kesin bir düşüş gözlenmiş ve orta ölçekte bir banka sistem dışına alınmıştır. Krizin daha da derinleşmesini önlemek amacıyla Kasım ve Aralık aylarında bir dizi önlem uygulamaya konmuş ve piyasalarda görece bir iyileşme sağlanmıştır. Ancak 2001 yılı Şubat ayında hazine ihalesi öncesindeki olumsuz gelişmeler uygulanan programa olan güvenin tamamen kaybolmasına neden olmuş ve Türk Lirasına karşın ciddi bir atak meydana gelmiştir. Tüm bu gelişmeler daha sonra 2000 Kasım–2001 Şubat Krizi olarak adlandırılan ve temelinde bir döviz kuru ve bankacılık krizi olan bir süreci tetiklemiştir (BDDK Çalışma Tebliği.29.12.2009 s.3).

2000 yılında ekonomik istikrar için uygulanması benimsenen ekonomik program sonucunda, bankalar kredi paylarını arttırmış ve açık pozisyonlarını büyütmüşlerdir. Ekonomik program istenen sonucu vermediği için, bankalar 2000–2001 döneminde yaşanan ekonomik krizden olumsuz etkilenmişlerdir. Bunun sonucunda birkaç banka TMSF' ye devredilmiştir. Bankacılık sektörünün iyileştirilmesi için 2000 yılında BDDK faaliyete başlamıştır. Krizden sonra Bankacılık Sektörünü Yeniden Yapılandırma Programı uygulamaya konmuştur (Sarıkamış vd., 2008, s.198). 1999 yılında 4389 sayılı

Bankalar Kanunu ile kuruluş kararı alınan BDDK 2000 yılında, bankaların kurulması, denetlenmesi ve tasfiyesi konularında geniş yetkiye sahip olarak faaliyete başlamıştır.

BDDK tarafından 24 Ağustos 2001 tarihinde yayımlanan Performans ve Gelişme Raporu'na göre 2000 yılında Etibank, Bank Capital, Demirbank, 2001 yılında ise Ulusal Bank, İktisat Bankası, Sitebank, Tarişbank, Bayındırbank, Kentbank, EGS Bank fona devredilmiştir.

2000–2001 krizinden sonra ülkemizde Bankacılık Kanunu uygulamaya konulmuş ve bu kanuna dayanılarak yayımlanan yönetmeliklerle bankaların iç denetim birimleri oluşturmaları yasal zorunluluk haline gelmiştir (Ercan, 2009, s.169). Bankalar, 2001 krizinden sonra sermaye yapılarını güçlendirmişler ve yeniden yapılandırma sürecine girmişlerdir. Bunda, Nisan 2001'den itibaren uygulamaya geçirilen ve 2004 yılına kadar sürdürülen “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” etkili olmuştur. Ayrıca, 1999 yılında kabul edilen 4389 sayılı Bankalar Kanunu, 2005 yılında yerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na bırakmıştır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile Türk bankacılık sektöründeki faaliyetler ve uygulamalar, uluslar arası alanda kabul görmüş bankacılık ilkelerine uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

Yaşanan ekonomik gelişmeler, bankacılık faaliyetlerinin denetlenmesi için getirilen yasal düzenlemeler, uygulamaya konan Bankacılık Yeniden Yapılandırma Programı ile bankaların mali yapılarında iyileşme gözlenmiştir. Bankalara olan ilgi artış göstermeye başlamış, yabancı sermayenin Türk bankalarına olan ilgisi artmış, birçok banka yabancı sermaye tarafından satın alınmıştır.

2008 küresel mali krizi hemen hemen her ülkenin finansal ve reel sektörünü olumsuz etkilemiştir. Türk Bankacılık Sektörü bu ortamda, krizin etkilerini hissetmesine rağmen bazı yapısal farklılıkları nedeniyle, gelişmiş ve diğer gelişmekte olan ülkelerdeki finansal sektörlere kıyasla krize çok daha hazırlıklı ve güçlü girmiştir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s.11).

BDDK'nın Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü- Haziran 2011 adlı çalışmasına göre bankacılık sektöründe 2011 yılının ilk yarısında aktif toplamı %13,9 oranında artmıştır. bu artış temelde krediler ve Merkez Bankası'ndan alacaklar nedeniyle gerçekleşmiş olup, repo işleminden sağlanan fonlar, mevduat artışı, yurt dışı bankalardan borçlar, menkul kıymet ihracı ve portföylerindeki menkul kıymetlerin elden çıkarılmasıyla sağlanan fonlarla gerçekleştirmişlerdir. Likit aktiflerde %52,6'lık

artış, kredilerde %18’lik artış, menkul kıymet portföylerinde %3’lük azalış mevcuttur. Ayrıca tahsilat performansları, aktiften silinen ve ya finansal kurumlara satılan alacaklar nedeniyle takipteki alacaklar 2011 yılının ilk yarısında %6,7 oranında azalmıştır.

Tablo 3: Seçilmiş Bilanço Kalemlerine Göre Haziran 2011 İtibariyle Bankaların Aktif/Pasif Gelişimi

Milyon TL	Haziran 2011	Değişim (Yıllık)		Değişim (Yıl sonu)		Milyon TL	Haziran 2011	Değişim (Yıllık)		Değişim (Yıl sonu)	
		Tutar	%	Tutar	%			Tutar	%		
LİKİT AKTİFLER	163.416	56.542	52,9	56.333	52,6	MEVDUAT	659.406	94.898	16,8	42.369	6,9
-TCMB	84.147	50.083	147	49.763	144,7	REPO	106.084	50.122	89,6	48.583	84,5
KREDİLER	620.398	165.551	36,4	94.546	18	YURTDIŞI BORÇLAR (MİLYON TL)	161.449	51.678	47,1	36.002	28,7
TAKİPTEKİ ALACAKLAR (Brüt)	18.646	-2.348	11,2	-1.347	-6,7	-Yurtdışı Borçlar (Milyon USD)	101.232	31.290	44,7	19.409	23,7
MENKUL DEĞERLER	279.325	990	0,4	-8.529	-3	İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER(NET)	13.695	13.531	8,275,6	10.582	340
						ÖZKAYNAKLAR	139.068	19.779	16,6	4.523	3,4
						-Dönem Net Karı/Zararı	10.315	-1.853	-15,2	-	-
TOPLAMAKTİFLER	1.146.099	237.483	26,1	139.428	13,9	TOPLAMPASİFLER	1.146.099	237.483	26,1	139.428	13,9
GAYRİNAKDİ KREDİLER	192.505	44.482	30,1	28.936	17,7						
TÜREV ÜRÜNLER	369.271	78.701	41,3	67439	33,4						

Kaynak: BDDK- Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü- Haziran 2011, s.10

2.3. Bankaların Organizasyon Yapısı

Organizasyon, ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların ve ya kişilerin oluşturduğu birlik olarak tanımlanır (www.tdkterim.gov.tr). İşletmenin ekonomik ve sosyal amaçlarına ulaşabilmesi için, amaçlarını gerçekçi ve açık bir şekilde belirlemesi gerekmektedir. Genel amaçların, bu genel amaçlar doğrultusunda işletme faaliyetlerin belirlenmesi planlama işlevi ile olur. Planlanan amaçlara ulaşabilmek için, etkin bir yönetim sağlayacak organizasyon yapısı oluşturulmalıdır. Görev ve sorumlulukların belirlenmesi, uygun personele dağıtılması örgütlenme işlevi ile yerine getirilir. İşletmenin amacı, kuruluş şekli gibi özelliklerin de dikkate alınmasıyla organizasyon yapısının oluşturulması, işletme amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Bankalar da ulusal ve uluslar arası alanda rekabet edebilmek, amaçlarına ulaşabilmek adına iyi bir örgütlenmeye gitmek durumundadırlar.

Bankaların organizasyon yapıları birbirlerinden farklıdır. Hatta kuruluş amaçları ve hedeflerine bağlı olarak bir bankanın farklı şubelerinde farklı organizasyon yapısı olduğu görülür. Bankaların organizasyon yapıları, genel itibariyle, iç organizasyon ve dış organizasyon olmak üzere iki grupta incelenir. Banka içinde gerçekleştirilecek işbölümü ve iş birleştirmesi faaliyetlerinden oluşan, banka iç organizasyonudur. Bankanın iç organizasyonunun oluşturulmasında banka güvenliği sağlamak, bankacılık faaliyetlerinin en kısa sürede en kaliteli ve doğru şekilde yerine getirmek, işletme faaliyetlerinin iyi kullanılması ve personelin verimliliği ilkelerine uygun davranılmalıdır. Dış organizasyon yapısında önemli olan, bankanın faaliyet göstereceği şehir, bölge ve ya ülkedeki kuruluş yerini seçmektir. Diğer bir önemli konu ise, seçilen kuruluş yerinde şube açmak ve ya muhabir banka ile çalışmak konusuna karar vermektir. Bankanın dış organizasyon yapısında başarılı olabilmesi için, bu iki konu ile ilgili detaylı araştırma yapması ve araştırma sonuçlarına göre karar vermesi gerekmektedir.

Organizasyon faaliyetinde, yalnız banka içi hareketlerde değil, aynı zamanda banka ile müşteri arasındaki ilişkilerde esneklik sağlayan esaslar geliştirilmiştir. Burada önemli olan, organizasyonu banka işletmesinin tür, karakter, yapı ve özelliğine göre ayarlamaktır. Merkez ile şubelerin aynı esaslara göre organize edilmeyip, her yapının gösterdiği özelliğe göre düzenlenmesi gerekir. Bunun için servis ve işbölümünü mümkün olduğu kadar esnek tutmak ve bu hususta gereken her türlü ihtiyaçlara derhal cevap vermek zorunluluğu vardır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s.396).

Bankaların örgütlenmesinde ve yönetim yapısının oluşturulmasında Türk Ticaret Kanunu ve Bankalar Kanunu hükümleri uygulanır (www.megep.meb.gov.tr, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, 2008, s.41). Bankaların organizasyon yapılandırmaları bankadan bankaya değişiklik göstermekle birlikte, genel olarak faaliyet gösteren birimler hemen hemen aynıdır (Başar ve Coşkun, 2006, s.77).

Bankaların organizasyon yapılarını genel olarak şu şekilde ifade etmek mümkündür:

1. Üst yönetim organları
 - a. Genel kurul
 - b. Yönetim kurulu
 - c. Denetim komitesi

- d. Teftiş kurulu
 - e. Kredi komitesi
2. Genel müdürlük organizasyon yapısı
 3. Bölge müdürlüğü organizasyon yapısı
 4. Şube müdürlüğü organizasyon yapısı

2.3.1. Bankanın st Yönetim Organları

Bankanın st yönetim organları, genel kurulu, genel kurul tarafından seçilen yönetim kurulu, yönetim kuruluna bağlı olarak çalışan teftiş kurulu, denetim komitesi ve kredi komitesi birimlerinden oluşur.

2.3.1.1. Genel Kurul

Banka genel kurulu, banka pay sahiplerinin oluşturduğu, normal olarak yılda bir kez toplanan bir organdır. Bu kurul bankalarda en yüksek karar organıdır. Genel kurulda pay sahipleri; organların atanması, bilanço ve kar-zarar hesapları gibi mali tabloların onayı, olağanüstü yedek akçelerin ayrılması, kar dağıtımı gibi anonim Şirket işlemlerine ilişkin yetkilere sahiptir (Başar ve Coşkun, 2006, s.79).

2.3.1.2.Yönetim Kurulu

Bankaların yönetim kurulları genel müdür dahil beş kişiden az olamaz. Genel müdür, bulunmadığı hallerde vekili, yönetim kurulunun doğal üyesidir. Genel kuruldan sonra bankanın en yetkili karar organı yönetim kuruludur. Genel müdür, bulunmadığı hallerde vekili, yönetim kurulunun doğal üyesidir. Genel müdürlük ve yönetim kurulu başkanlığı görevleri aynı kişi tarafından icra edilemez.

Yönetim kurulu üyelerinin bu kanunun 8.maddesinin 1.fikrasının (a), (b), (c), (d) bentlerinde belirtilen Şartları taşıması gerekir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde23). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun 8.maddesinin 1.fikrasının (a), (b), (c), bentlerinde, kurucu ortakların müflis olmaması; konkordato ilan etmiş olmaması; iflas

etmiş, fona devredilmiş, faaliyet izni kaldırılmış, iradi tasfiye haricinde tasfiye edilmiş banka ve finansal kuruluşlarda pay sahibi olmaması gerektiği açıklanmıştır. (d) bendinde ise 765 sayılı TCK, 5237 sayılı TCK, 3182 sayılı Bankacılık Kanunu, 4389 sayılı Bankacılık Kanunu, 2499 sayılı SPK' da belirtilen birtakım fiiller nedeniyle ceza almamış olması gerektiği açıklanmıştır.

Merkezi yurt dışında bulunan, şubeleri vasıtasıyla faaliyette bulunan bankalar, Türkiye'deki merkezlerinde Müdürler Kurulu kurmak zorundadır. Müdürler Kurulu, merkez şube müdürlerinin de dahil olduğu en az üç kişilik bir kuruldur. Müdürler Kurulu, yönetim kurulu yetki ve sorumluluğuna sahiptir.

İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin ilgili mevzuata uygun olarak tesis edilmesi, işlerliğinin e yeterliliğinin sağlanması, finansal raporlama sistemlerinin güvence altına alınması, banka içindeki yetki ve sorumlulukların belirlenmesi, yönetim kurulunun sorumluluğundadır (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde23).

Kural olarak, yönetim kurulu üyeleri banka faaliyetlerinin sürdürülmesine ait sorumlulukları yöneticilere devrederler. Üyelerinin çoğunluğu, üst kademedeki yöneticilerden oluşan komiteler kurarak belirli görevlerin yerine getirilmesini ve gözetimi sağlar (www.megep.meb.gov.tr, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, 2008, s.43). Banka yönetim kurulu, yasal düzenlemeler ile genel kurul tarafından kendilerine verilen görev ve sorumlulukları yerine getirirken, faaliyetlerinde kendisine yardımcı olması için üç komite oluşturur. Bu komiteler kredi komitesi, denetim komitesi ve teftiş kuruludur. Yönetim kurulunun sorumlulukları, Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin 5.maddesi'nde açıklanmıştır.

a. Denetim Komitesi

Denetim komitesine ilişkin düzenleme 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun 24.maddesinde yapılmıştır. Buna göre, yönetim kurulunun denetim ve gözetim faaliyetini yerine getirmesine yardımcı olmak adına, icra görevi bulunmayan yönetim kurulu üyeleri arasından en az iki üyenin seçilmesiyle denetim komitesi oluşturulur. Denetim komitesi üyeleri arasından seçilecek bu iki üyede bulunması gereken nitelikler Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmeliğin 6.maddesi'nin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında açıklanmıştır. Aynı yönetmeliğin dördüncü fıkrasına göre, denetim

komitesi üye sayısının her hangi bir nedenle ikinin altına düşmesi halinde, yönetim kurulu en geç on beş gün içinde bu maddede aranan nitelikleri haiz yeter sayıda üyesini denetim komitesine atamak zorundadır.

Denetim komitesi üyelerinin yetki ve sorumlulukları Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmeliğin 7.maddesinde açıklanmıştır. Denetim komitesi, banka faaliyetlerinin, mevzuata ve iç düzenlemelere uygunluğu, etkinlik ve verimliliği, banka faaliyetlerinin güven içinde yürütülüp yürütülmediği konularında bilgi toplayıp, elde ettiği sonuçları yönetim kuruluna sunmakla yükümlüdür. Denetim komitesi yaptığı çalışmaları, denetim faaliyeti sonuçlarını, gerekli gördüğü uygulamaları altı aylık dönemleri aşmamak kaydıyla yönetim kuruluna bildirmek zorundadır. Bu şekilde güvence ve danışmanlık hizmetlerini yerine getirmiş olur.

b. Kredi Komitesi:

5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun 51.maddesine göre kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu, kredi açma, kredi onayı, kredilerin uygulanması ve izlenmesi ile bu konulara ilişkin usul ve esasları düzenlemekle yükümlüdür.

Yönetim kurulu, kredi açma yetkisini, kurulca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde kredi komitesine ve ya genel müdürlüğe devredebilir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 51). Banka yönetim kurulunun, kredilerle ilgili olarak vereceği görevleri yapmak üzere, genel müdürde aranan şartları süre hariç olmak üzere taşıyan üyeleri arasından seçeceği en az 2 üye ile banka genel müdürü ve ya vekilinden oluşan bir kredi komitesi kurabilir (Başar ve Coşkun, 2006, s.80). Asıl üyelerin yanında, yönetim kurulu üyelerinin $\frac{3}{4}$ 'ünün olumlu oyuyla 2 yedek üye seçilir. Kredi komitesi tüm üyelerin katılımı ile toplandığından asıl üyelerin yapılan toplantılara katılmaması durumunda yedek üyeler toplantıya katılır.

Kredi komitesi oybirliği ve ya oyçokluğuyla kararlar alır. Oybirliği ile alınan kararlar doğrudan uygulamaya konarken, oy çokluğu ile alınan kararlar yönetim kurulu onayından sonra uygulamaya konur. Kredi komitesi faaliyetlerini yönetim kuruluna bağlı olarak sürdürür. Kredi komitesinin faaliyetleri, yönetim kurulu tarafından denetlenir.

c. Teftiş Kurulu

Teftiş kurulları, banka faaliyetlerinin bankacılık ilkelerine ve mevzuata uygunluğunun denetlenmesi, işletme hedefleri ile uygulama arasındaki farklılık ve sapmaları belirleyerek kaynaklarını ortaya koymak, banka faaliyetlerinin verimlilik ve etkinliğini sağlamak amacıyla oluşturulmuş, müfettişlerden oluşan bir birimdir (Yurtsever, 2009, s.19). Yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyetlerini yürüten teftiş kurulu; başkan, başkan yardımcıları, yeterli sayıda müfettiş ve müfettiş yardımcıları ile başkanlık servis personelinden meydana gelir.

Teftiş kurulunun görevi, geniş aralıklarla ve daha detaylı bir şekilde süreçlerin, temel kontrol alanları bazında incelenerek, faaliyetlerin bankanın hedeflerine uygun şekilde yürütüldüğünü denetlemektir (Aytekin, Pişkinöğlü, 2003, s.3). Kurulun görevleri genel olarak yasal çerçeveden çıkartılmakla birlikte, bankaların kendi içsel yapılarının özelliklerine bağlı olarak da kısmen farklılık gösterebiliyor. Genel eğilim olarak teftiş kurulları; bankanın her düzey ve kademedede yerine getirdiği faaliyet ve operasyonlarla doğrudan raporlanmasından sorumlu bulunuyor (Active AR-ME, 2004, s.5).

Yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyetlerini yürüten teftiş kurulu, banka faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğini denetler. Bankacılık faaliyetlerinin, banka hedeflerine uygun bir şekilde yerine getirilmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Teftiş kurulunun görevleri her bankanın içsel yapısına ve amaçlarına göre, bankanın kendisi tarafından belirlenmekte olup yasal düzenlemelerde yer almaz. Ancak genel itibariyle teftiş kurulunun görevleri, finansal tabloların denetimi, politika ve düzenlemelere uygunluğun denetimi, faaliyetlerin denetimi, yönetsel kararların denetimi şeklinde ifade edilebilir. Banka tarafından belirlenen politikalar çerçevesinde yerine getirilen teftiş faaliyetleri sonucunda hazırlanan raporlar üst yönetime sunulur.

2.3.2. Genel Müdürlük Organizasyonu

Genel müdürlük bankaların en büyük icra organıdır. Bankaların temel amaçları, stratejik planları genel müdürlük tarafından belirlenir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 25.maddesinde genel müdür ve genel müdür yardımcılarının nitelikleri belirtilmiştir. Buna göre banka genel müdürü, hukuk, iktisat,

maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda en az lisans düzeyinde, mühendislik alanında lisans eğitimini tamamlamış olanların ise belirtilen alanlarda yüksek lisans eğitimi almış olmaları gerekmektedir. Ayrıca genel müdürlük görevini üstlenebilmeleri için bankacılık ve ya işletmecilik alanında en az 10 yıllık mesleki deneyime sahip olmaları gerektiği de yine aynı maddede belirtilmiştir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 25.maddesinde genel müdür yardımcılarında bulunması gereken özelliklere de yer verilmiştir. Bu maddeye göre genel müdür yardımcılarının en az 7 yıllık mesleki deneyime sahip olması gerekmektedir. Hukuk, iktisat, bankacılık işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda en az lisans düzeyinde, mühendislik alanında lisans eğitimini tamamlamış olanlardan ise belirtilen alanlarda lisansüstü öğrenim görmüş kişilerden en az 7 yıllık mesleki deneyime sahip olanlar genel müdür yardımcılığına atanır. Genel müdüre bağlı bölümler, genel müdür yardımcıları tarafından yürütülür.

2.3.3. Bölge Müdürlüğü Organizasyonu

Bölge müdürlükleri, genel müdürlük ile şubeler arasında köprü görevi görür. Bölge müdürlüklerinin oluşturulmasında amaç, banka faaliyetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmaktır.

Bölge müdürlükleri, kendilerine bağlı şubelerin hedeflerinin belirlenmesi, pazarlama faaliyetlerinin planlanması ve müşteri ziyaretleri, kredi tesisi ve takibi, fiyatlama yapılması, iç yönetilmesi, bölge ekonomik özelliklerinin tespiti ve yerel pazarlama stratejilerinin oluşturulması, gibi işlemlere sahiptir (Başar ve Coşkun, 2006, s.83). Şubelerin etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesi bölge müdürlüğüne bağlıdır.

2.3.4. Şube Organizasyonları

İstek ve ihtiyaçları doğrultusunda müşteriye hizmet sunan en önemli banka birimi şubelerdir. Günümüzde müşteri niteliği, yapılan işlemlerin niteliğine göre, şube organizasyon yapıları temelde operasyon yönetiminde müşteri temsilcilerinden oluşmaktadır. Müşteri temsilcisi, hizmet verdiği müşterinin her türlü bankacılık işlemlerini yerine getirmekle mükelleftir.

Banka şubelerinde yapılan her türlü işten şube müdürü sorumludur. Genel müdüre bağlı olarak görev yapan şube müdürünün görevleri şu şekilde sıralanabilir.

- Banka politikaları doğrultusunda, şubenin kredi pazarlama ve operasyon ile ilgili genel politika ve hedeflerini belirler
- Yıllık iş planı ve bütçeleri ilgililerle hazırlayarak, bütçenin hedeflerine ulaşmasını sağlayıcı tedbirler alır.
- Piyasa koşulları, rakipler, yeni ürünler konusundaki gelişmeleri takip edip, genel müdürlüğe bildirir.
- Şube içi üniteler arasında gerekli koordinasyonu, iletişimi ve ideal çalışma ortamını sağlar
- Pazarlama faaliyetlerini, kredi dağılımını, verimini, risk emniyetini ve geri dönüşünü denetler
- Personelin eğitim ihtiyacını saptayarak, genel müdürlüğe istek ve önerilerde bulunur
- Şubenin genel güvenliğinden sorumlu olup, para, kıymetli evrak ve belgelerin muhafazası ve sevklerinde gerekli önlemleri aldırır (Başar ve Coşkun, 2006, s.84).

Şube müdürleri, üst yönetim tarafından kendilerine devredilen varlıklar ile müşteri tarafından bankaya aktarılan fonların etkin ve verimli kullanılması için çalışır. Bankanın operasyonel faaliyetlerinin en iyi şekilde yerine getirilmesi için gerekli politika ve stratejilerin belirlenmesi, gerekli güvenlik önlemlerinin alınması, yeni ürünleri geliştirilmesi, birimler arasındaki iletişimin sağlanması, hizmet içi eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinin sağlanması gibi konular şube müdürlerinin görevleri dahilindedir.

2.4. Bankanın Faaliyet Konuları

5411 Sayılı Bankacılık Kanununun 3.maddesinde Ticari Banka olarak da ifade edilen Mevduat Bankaları tanımlanmıştır. Buna göre Mevduat Bankası, kendi nam ve

hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye deki şubelerini ifade eder (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 3).

Günümüzde bankaların ekonomik açıdan en önemli faaliyeti sermaye ile müteşebbisi karşılaştırmalarıdır. İşletmelerin kısa vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamakta, mevduat ve diğer kaynaklardan sağladığı fonları, işletmelere kredi olarak vermekte bir köprü görevi görerek, Ülkenin ekonomik hayatının gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Sezal, 2006, s.50). Para konusunda önemli görevler üstlenmiş olan bankaların temel işlevi mevduat toplamak ve kredi vermektir. Bankaların yaptıkları öteki tüm işlemler kredi ticaretinin bir sonucudur (Erol, 2006, s.4).

Bankacılık Kanunu'nda düzenlenen şekliye ticari bankaların esas faaliyet konusu mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmaktır. Ticari bankalar fon fazlası olan bireylerin veya kurumların tasarruflarını mevduat olarak kabul etmektedirler. Bankalar, topladıkları mevduatları fon açığı olanlara kredi olarak kullanırlar. Bu şekilde fonların, fon arz edenlerden fon talep edenlere aktarılmasında aracılık yapmış olurlar.

Gelişen ekonomik ilişkiler, kurulan iş ilişkileri, uluslar arası işletmecilik faaliyetlerinin artması, globalleşme gibi gelişmeler bankaların faaliyet konularının farklılaşmasına sebep olmuştur. Kişiler ve ya kurumların ihtiyaçları doğrultusunda bankacılık faaliyetlerine yenileri eklenmiştir. Bu doğrultuda bankacılık faaliyetlerini, kaynak sağlama işlemleri, kredi işlemleri, mali işlemler ve hizmet işlemleri şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

2.4.1.Kaynak Sağlama İşlemleri (Fon Sağlama)

Bankalar öz kaynak ve yabancı kaynaklar olmak üzere fon sağlama fonksiyonunu yerine getirir. Öz kaynakları kendi bünyelerinden, yabancı kaynakları ise üçüncü şahıslardan borçlanarak sağlamaktadırlar. Bankalar yabancı kaynakları mevduat toplamak suretiyle, Merkez bankası kredilerinden faydalanarak, borçlanma senetleri çıkararak sağlayabilirler (Elitaş ve Özdemir, 2006, s.144).

Sermaye sahibi kişi ve ya kurumların koydukları değerler, dönem karı ve ya zararı ile yedek akçeler bankanın öz kaynak yapısını oluşturur. Kuruluş için gerekli olan, bankanın iş hacmine ve faaliyet konularına yön veren, tasarruf sahibi için güvence sağlayan sermaye, öz kaynak yapısı içinde önemli bir yere sahiptir.

Bankalar, öz kaynaklar yanında yabancı kaynaklarla da fon sağlamaktadırlar. Belli bir süre sonunda veya istenildiğinde çekilmek üzere bankaya yatırılan paraya Mevduat denir. Bankalar; tasarruf, resmi kuruluşlar, ticari kuruluşlar, bankalar arası ve diğer kuruluşlara ait mevduat olmak üzere 5 tür mevduat toplarlar ([www.tc.mb.gov.tr/yeni/mevzuat/BANKACILIK/1-iaa,htm](http://www.tc.mb.gov.tr/yeni/mevzuat/BANKACILIK/1-iaa.htm)). 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 3.maddesinde yer alan tanıma göre Mevduat, yazılı ya da sözlü olarak ve ya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız ve ya bir ivaz karşılığında istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen parayı, ifade eder.

Mevduat hem tasarruf sahipleri(mudi) hem de bankalar açısından oldukça önemlidir. Bankalar para ticareti yapan kuruluşlar olduğu için, mevduat en önemli kaynakları durumundadır. Bu nedenle bankalar tasarruf sahiplerinin mevduatlarının kendilerine yatırılmasını sağlamak için yoğun çaba harcarlar. Bir banka için hayati önem taşıyan mevduat bankanın prestiji açısından olduğu kadar büyüklüğünün göstergelerinden bir tanesi sayılması yönünden de ön planda tutulmaktadır (Güney, 2010, s.42). Bankalar tarafından kişi ve ya kurumlardan toplanan mevduat, bankacılık faaliyetlerinin en önemli kaynağıdır. Bankaların mevduat toplayamaması durumunda fon açığı olanlara kredi verilemez. Bu durum ise hem finansal hem de reel piyasalarda iş hacminin azalmasına ve ekonomik durgunluğa yol açacaktır.

Bankaların en önemli fon kaynakları olan mevduat dışında fon kaynakları da mevcuttur. Bankaların, tüketici kredileri, konut kredileri, leasingden doğan alacakları, ihracattan doğan alacakları gibi bir takım alacaklarını teminat göstererek fon toplaması da mümkündür. Bankalar söz konusu alacaklarını teminat göstererek ihraç ettikleri varlığa dayalı menkul kıymetleri ile de fon sağlarlar. Varlığa dayalı menkul kıymet ihracı yanında bankalar, tahvil, finansman bonusu, hisse senedi ile değiştirilebilir tahvil, kar zarar ortaklığı belgesi, kara katılmalı tahvil, hisse senedi, oydan yoksun hisse senedi, banka bonusu ve banka garantili bono ihracı ile de fon temin etmektedirler. Diğer taraftan ellerinde bulunan hazine bonusu ve tahvili geri alma vaadiyle satarak, repo yapmak suretiyle de tasarruf sahiplerinden fon sağlarlar.

Bankaların fon ihtiyaçlarını Euro-Para Piyasalarından karşılamaları da söz konusudur. Euro-Para Piyasası, bir ulusal paranın, bağlı olduğu ülke dışında alım-satımıyla oluşan bankalararası piyasadır.

Yine ellerinde bulunan finansal veya finansal olmayan varlıklar sayesinde Merkez Bankasından kredi temini ile fon sağlamış olurlar. Ülke içindeki bankalardan, bankalar arası para piyasası, ülke dışındaki bankalardan ise sendikasyon veya sekürütizasyon kredisi ile fon sağlarlar. Sendikasyon Kredisi, iki ya da daha fazla yabancı bankanın, bir araya gelerek kullandıkları uluslar arası kredidir. Sendikasyon kredisine konu olan kredi miktarının yüksek olmasından dolayı, riski paylaşmak adına bankalar bir araya gelerek krediyi kullanırlar. Sekürütizasyon Kredileri ise, banka portföyünde yer alan araçların gelecekte sağlayacağı nakit akımlarının, diğer bir deyişle çeşitlendirilmiş ödeme haklarını(diversified payment rights) teminat göstererek yurtdışından sağlanan fonları ifade etmektedir (Parasız, 2007, s.326).

Bankaların bir diğer fon kaynakları, kişi ve ya kurumlara sağlamış oldukları bankacılık hizmetleri karşılığında aldıkları ücret ve ya komisyonlardır. Bankalar çeksenet tahsilatı, sigortalama işlerine aracılık, havale işlemleri, teminat ve ya kefalet mektuplarının verilmesi, aracılık hizmetleri karşılığında kişi ve ya kurumlardan belli bir ücret ve ya komisyon alırlar.

2.4.2. Kredi İşlemleri(Fon Kullanma)

Kredi, belirli miktardaki satın alma gücünün, belirli bir süre için ve geri verilmek üzere bir bedel(genellikle faiz) karşılığı gerçek ya da tüzel kişilere verilmesidir (www.bankalar.org). Bankalar sağladıkları fonları kredi vermek, menkul kıymet almak, sabit varlıklara yatırım yapmak yoluyla kullanırlar. Bunlardan en önemlisi kredi vermektir. Bankalar müşterilerine borç para vererek (nakdi krediler) ya da müşterilerine bankanın itibarından yararlanma imkânı tanıyarak (gayri nakdi krediler) kredi açarlar (Şendurur, 2008, s.7).

Bankalar, sağladıkları fonları menkul kıymet yatırımı, iştirakler ve bağlı ortaklıklarda değerlendirebilirler. Sağladıkları fonların maliyetini karşılayabilmek amacı ile bu fonları kredi olarak kullanırlar. Kredi; para, mal veya para cinsinden bir değer bell bir vade ve koşulla geri alınmak üzere verilmesi olarak tanımlanır (www.tdkterim.gov.tr/bts).

Krediler, kullanım şekli ve içeriği bakımından nakdi ve gayri nakdi krediler olarak sınıflandırılır Nakdi Krediler, belli bir faiz ve komisyon karşılığında borç para verilmesi nakdi kredi işlemlerini oluşturur. Gayri nakdi krediler; banka müşterilerine

nakit bir ödeme yapılmadan müşterilerin banka itibarından yararlandırılarak iş yapmalarını kolaylaştıran işlerdir (Sezal, 2006, 51). Banka kişi /kurumlardan belli bir maliyet ile sağladığı fonları, belli oranda faiz ve komisyon karşılığında fon talep edenlere kullanır. Bu tür kredilere Nakdi Kredi denir. Bankalar tarafından verilen spot kredi, rotatif kredi, açık kredi, dövize endeksli kredi gibi ticari krediler nakdi kredi türlerindedir. Bazı durumlarda da müşteri tarafından bir işin yerine getirileceği, borcun ödeneceği, aksi halde banka tarafından ödeneceği konusunda banka tarafından taahhüt verilir. Bu tür kredilerde bankadan nakit çıkışı olmaz. Banka, vermiş olduğu ödeme taahhüdü karşılığında komisyon alır. Bu tür kredilere ise Gayri Nakdi Kredi denir. Akreditif, teminat mektubu, harici garanti kredisi gibi krediler gayri nakdi kredi türüne örnektir.

Krediler vadeleri açısından kısa vadeli, orta vadeli, uzun vadeli krediler olarak sınıflandırmak mümkündür. Teminatları açısından krediler, teminatlolu krediler, teminatsız krediler; verilış amacı açısından krediler, yatırım kredileri, donanım krediler, işletme kredileri olarak da sınıflandırılabilir.

Banka tarafından tüketicilere yönelik olarak verilen krediler taşıt kredisi, konut kredisi, destek kredileridir. Açık kredi, rotatif kredi, spot kredi, ıskonto/iştira kredisi, senet karşılığolu kredi, emtia karşılığolu kredi, döviz kredileri gibi krediler ise banka tarafından işletmelere verilen kredilerdir. Bankalar tarafından açılan krediler kullanan bireyler ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Bireyler tarafından mal/hizmete gösterilen talebin devam etmesi/artması, durumunda işletmeler de yatırımlarını arttıracaklardır. Yatırım için ihtiyaç duyduğu kaynağı bankadan kredi olarak sağlayan işletme hem yatırımlara hem istihdama katkı sağlayacak, diğer taraftan da borçla finansmanın yarattığı finansal kaldıraçtan da yararlanmış olacaktır. Kredilerin, gelecekte elde edilecek kazancın bugünden elde edilmesini sağlayan bir kaynak olduğu unutulmamalıdır. Söz konusu kaynak faizi ile birlikte ödeneceğinden, kazanma gücüne göre kredi kullanılmalı veya kullanılmalıdır.

2.4.3. Mali İşlemler (Kaydi Para Yaratma)

Banka hesaplarındaki mevduatın reel emisyon miktarından fazla oluşu banka sisteminin yarattığı satın alma gücü olanağının sonucudur. Bankalarda oluşan üzerine

çek keşide edilebilir mevduata kaydi para ya da banka parası adı verilir (Duranlar, 2007, s.20).

Ticaret bankaları vadesiz tasarruf ve ticari mevduat hesabı sahiplerine (tasarruf ve ticari mevduat sahiplerine) çek karnesi vererek, onların hesaplarındaki meblağı banka çeki ile harcama olanağı verirler. Bu olanak ekonomi literatüründe kaydi para olarak bilinen bir ödeme aracının, Merkez Bankası Kanuni karşılık oranının büyüklüğüne göre oluşan bir aracın, doğmasına yol açar (Sarıkamış vd., 2008, s.192). Bankaların yarattığı para, mevduattan ve dolayısıyla muhasebe kayıtlarından başka bir şey değildir. Bu nedenle bankalar tarafından yaratılan paraya kaydi para ya da mevduat parası adı verilmektedir. Bankaların kaydi para yaratabilmesinin ardındaysa kısmi rezerv bankacılığı adı verilen uygulama yatmaktadır (Şıklar, 2004, s.125).

Bankanın kaydi para yaratma işlemi şöyle örneklenebilir: Bankadaki vadesiz mevduatın, çek ile harcayan kişi ve ya kurum, mal ve ya hizmet alımlarında ödemeyi çek ile yapar. Çekin tutarı kadar olan para ise bankada bulunan mevduat hesabındadır. Çeki alan taraf, söz konusu çeki tahsil edilmek üzere kendi bankasına verir. Böylece hem çeki veren hem de çeki alan tarafın çalıştığı bankaların toplam varlıklarında bir artış görülür. Çek tahsil edilinceye kadar her iki bankanın da mevduat hacmi artar.

Kaydi paranın doğması için bankaya para yatırılması zorunluluğu yoktur. Bankaların müşterilerine kredi açması ve bu kredi limitleri içinde çekme hakkı tanınması veya kredi kartı uygulaması ile kaydi para yaratabilmektedir (Erol, 2006, s.7).

2.4.4.Hizmet İşlemleri

Bankalar para piyasasının en önemli kurumları olarak fon transferlerine aracılık ederler. Tasarruf sahiplerinden topladıkları mevduatları, fon talep edenlere kredi olarak kullandıran bankalar bu şekilde fon transferine aracılık etmiş olurlar.

Bu temel fonksiyonun yanında, finansal ihtiyacın artması, teknolojik gelişmeler, globalleşme, iş hacminin artması gibi çeşitli sebeplerle bankaların faaliyet alanları da gelişmiştir. Bankaların mevduat kabulü ve kredi işlemlerini arttırmak amacıyla verdikleri bu hizmet işlemlerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Müşteri adına menkul kıymet alım-satımı, para nakil işlemleri, emanet kabulü ve kasa kiralama, teminat mektubu işlemleri, elektronik bankacılık ürünleri, bankaların müşterilerine sağladıkları hizmet işlemleri kapsamında sayılabilir.

2.4.4.1.Müşteri Adına Menkul Kıymet Alım-Satımı

Sermaye piyasasının en önemli araçları hisse senedi ve tahvil gibi menkul değerlerdir. Bu menkul değerlerin şirketler tarafından ihraç edilmesi aşamasından sonra tabi oldukları tüm işlemlere aracılık edilmesi bankaların menkul değerler hizmetlerini oluşturmaktadır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s.139). Bankalar, müşteri adına menkul kıymet alım-satımına aracılık hizmetleri yanında, tasarruf sahiplerini bilgilendirerek onların menkul kıymet alım-satım kararlarına yardımcı olurlar.

07.09.2000 tarih ve 24163 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği’nde, bankaların sermaye piyasası faaliyetlerine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan bu tebliğin 5.maddesine göre bankalar Sermaye Piyasası Kurulu’ndan yetki almak koşuluyla daha önce ihraç edilmiş sermaye piyasası araçlarının borsa dışında, hisse senedi işlemleri hariç olmak üzere borsada alım satımına aracılık edebilirler. Ayrıca repo- ters repo ile, ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövize dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeli nakit türev araçların dayandığı kategoriler itibariyle ayrı ayrı ya da bütün olarak türev ürünlerin alım satımına aracılık yapabilirler.

Aynı tebliğde, mevduat kabul etmeyen bankaların, bu faaliyetlere ek olarak sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık, portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı yapabileceği de açıklanmıştır.

Bankaların, sermaye piyasası aracılık faaliyetleri ile amaçlanan, tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesini sağlamaktır. Bankalar tarafından gerçekleştirilen bu aracılık faaliyetleri sayesinde, tasarruf sahipleri tasarruflarını güven içinde fon talep edenlere aktarmaktadır. Bu şekilde hem tasarruf sahibi bankanın sağladığı güven ortamında kazanç elde etmekte, hem de fon talep eden kişi ve ya kurum, yatırımı için ihtiyaç duyduğu fonu güvenli bir şekilde temin etmektedir. Bu durum hem reel piyasalar, hem de finansal piyasaların gelişmesinde katkıda bulunacaktır.

2.4.4.2.Para Nakil İşlemleri

Bankaların çeşitli şekillerde bir yerden başka bir yere para gönderilmesine müşterileri adına aracı olmaları para nakil işlemleri olarak adlandırılır (Elitaş ve

Özdemir, 2006, s.145). Bankalar müşterileri adına virman, havale, EFT ile para nakil işlemlerini gerçekleştirirler.

Virman, Bir bankanın ayrı şubesindeki bir hesaptan başka bir hesaba para transferidir (Başar ve Coşkun, 2006, s.177). Kısaca para aktarımı olarak tanımlanabilen virman işleminde, banka şubesi müşterinin yazılı talimatı üzerine, müşterinin bir hesabından diğerine ve ya müşterinin hesabından başka bir hesaba para aktarır.

Havale, bir banka hesabındaki fonların aynı bankadaki bir başka hesaba aktarılması, belli bir para, değerli kağıt ya da fiziki olarak ölçülebilen malların bir başka kişiye iletilmesi için üçüncü bir kişiye yetki verilmesi, olarak tanımlanır (www.tdkterim.gov.tr). Havale işleminde müşteri, kendi hesabından kendi adına üçüncü bir kişiye ödeme yapması konusunda bankaya yetki verir. Bu durumda hesaptan hesaba havale işlemi yapılmış olur. Diğer taraftan havale yapmak isteyen kişinin ya da havale gönderilen kişinin bankanın müşterisi olmaması da söz konusu olabilir.

EFT(Elektronik Fon Transferi)Sistemi, Türk Lirası ödemelerin bankalar arasında elektronik ortamda, gerçek zamanlı olarak aktarılmasını ve gerçek zamanlı mutabakatını sağlayan sistemlerdir (www.tcmb.gov.tr. EFT-brosur.pdf). EFT Sistemi Türkiye'deki bankalar arasında TCMB aracılığı ile Türk Lirası fon transferlerinin ve bu transferlerle ilgili bankalar arası mutabakat işlemlerinin elektronik ortamda yapılmasını sağlamak amacıyla kurulmuş bir sistemdir (Güney, 2010, s.58). TCMB' nin sorumlu olduğu EFT-EMKT(Elektronik Menkul Kıymetler Transferi) sisteminde bir bankadan diğer bankaya gerçek zamanlı olarak para nakli gerçekleştirilir. EFT, bankalar arasındaki fon transferinin hızlı bir şekilde aynı zamanda güvenli bir ortamda yapılmasını sağlar.

2.4.4.3.Emanet Kabulü Ve Kasa Kiralama

Bankaların güvenilen kurumlar olması sadece paranın saklanması değil, nakit dışında bazı menkul malların ve özellikle menkul kıymetlerle, kıymetli madenler ve taşları muhafaza altına alınmasında da bankaların tercih edilmesine sebep olmaktadır. Bu amaçla bankalar güvenilir ve korunabilir, müstakil odalarda yaptıkları kasaları müşterilerine kiraya vermektedirler (Battal, 2001, s.282). Bankalar tarafından gerçekleştirilen bu hizmet emanet kabulü, kasa kiralama işlemi olarak ifade edilir. Emanet kabulü ve kasa kiralama hizmeti ile tasarruflarını güven içinde saklamak isteyen tasarruf sahiplerine hizmet verilir.

Emanet kabulü ve kasa kiralama hizmeti için banka ile müşteri arasında bir hizmet sözleşmesi yapılmaktadır. Banka ile müşteri arasında yapılan sözleşmeye göre banka, kasanın anahtarını müşteriye verir. Banka kasanın içindekilerden sorumlu değildir. Diğer bir sözleşme türüne göre ise kasanın iki anahtarı vardır. Bir anahtarı müşteriye verilir, diğer anahtarı bankada kalır. Yaygın olarak kullanılan türdür. Kasayı kiralayan müşteri, bankada bırakılan anahtar olmadan kendisine ait kasayı açamaz. Ayrıca kasa kiralayan her müşteri için, kasayı hangi tarihte ve saat kaçta açtığını kaydetmek üzere bir çizelge tutulur. Banka bu hizmeti karşılığında müşteriden, belli bir ücret ile depozito alınır.

Müşteri ölür, iflas eder ve ya malları üzerine haciz konulursa; kiralık kasa, ölüm halinde vaset dairesi memurları ile müşterinin kanuni mirasçılarının huzurunda, iflas halinde iflas masası temsilcisi huzurunda, haciz halinde ise icra memurunun huzurunda açılır (Takan ve Boyacıoğlu, 2007, s.136). Bu şekilde banka korumasında kasada tutulan varlıklar ilgili kişi ve ya kurumlara teslim edilir.

2.4.4.4.Teminat Mektubu İşlemleri

Banka teminat mektupları yasanın bir yaptırım aracı olarak, borçlunun muhataba karşı yüklediği bir edimin yerine getirilmesini garanti etmek üzere, banka tarafından lehtara verilen mektuptur. Bankalar tarafında yurt içinde yerleşik gerçek veya tüzel kişiler lehine bir malın teslimi, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi gibi konularda muhatap kuruluşa hitaben verilen ve söz konusu yüklenimin yerine getirilmemesi durumunda meblağın kayıtsız şartsız ödenmesi taahhüdünü içeren garantilerdir (Alagözlü, 2007, s.24).

Bankadan nakit çıkışı gerektirmeyen teminat mektubu hizmeti ile banka, müşterisi olan kişi ve ya kuruma kefil olur. Üçüncü kişi ve ya kuruma hitaben düzenlenen teminat mektubunda, banka müşterisinin sözleşmede belirtilen yükümlülüğü yerine getireceğine dair güvence verilir. Banka müşterisinin yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda, söz konusu yükümlülüğün banka tarafından yerine getirileceği, banka tarafından taahhüt edilir.

Banka, müşterisine sağladığı bu hizmet karşılığında bir getiri elde eder. Teminat mektubu veren bankalar, müşterisinden faiz değil komisyon alırlar. Ancak adına teminat mektubu düzenlenen müşteri yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde, ödemeyi

yapacak olan bankadır. Bu nedenle hizmet işlemleri kapsamında yer verilen teminat mektubun esas itibariyle kredi işlemidir.

2.4.4.5.Elektronik Bankacılık Ürünleri

Elektronik Bankacılık, elektronik kanallar vasıtasıyla bireysel ve küçük hacimli bankacılık ürünlerinin ve hizmetlerin sağlanması demektir. Bu ürünler ve hizmetler mevduat alma, borç verme, hesap yönetimi, finansal hizmet sunma, elektronik fatura ödeme ve elektronik para gibi diğer elektronik ödeme ürünleri ve hizmetlerini içerir (Basel-Elektronik Bankacılık ve Elektronik Para Faaliyetleri İçin Risk Yönetimi, s.2).

Elektronik Bankacılık, 1980 ve 1990 arasındaki on yıl içerisinde, demografik değişiklikler, bankaların konsolidasyonu düzenleyici reformları, gelişen teknolojilerin bankacılık sektöründe kullanılması ve değişen müşteri istekleri gibi nedenlerden dolayı hızlı bir değişim ve gelişim süreci içine girmiştir (Korkmaz ve Gövdeli, s.2). Otomatik vezne olarak tanımlanan ATM'ler, kredi kartları, şifreler aracılığıyla işlem yapılan telefon bankacılığı, internet bankacılığı, Swift, Western Union, ödeme kartları teknolojinin gelişmesiyle birlikte tasarruf sahibine banka şubelerine gitmeden işlem yapma imkânı tanımaktadır.

Bankacılık hizmetlerinin sunulmasında internetin kullanılmasıyla ortaya çıkan İnternet Bankacılığı, banka müşterilerinin finansal işlemlerini sanal bir ortamda gerçekleştirdikleri bir elektronik bankacılık türüdür. İnternet bankacılığının yapısı; banka müşterisinin bilgisayarında bulunan bir internet gezgini programı ve bankanın ana bilgisayarı ile bağlantı sağlayan bir başka internet sunucusu olmak üzere iki ana unsurdan oluşmaktadır (Durer, Çalışkan, Akbaş, Gündoğdu, 2009, s.136).

200 Ülkede aralarında bankaların ve postanelerinde yer aldığı 335.000'in üzerinde acentesi ile Western Union, tüm dünyada komisyon karşılığında para göndermenizi ve /veya size gönderilen parayı dakikalarla ifade edilecek kadar kısa sürede teslim almanızı sağlayan bir sistemdir (www.tebcan.tr/fortis/bireysel/western.union).

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) dünya çapında bankalar arasında elektronik fon transferi sağlayan bir sistemdir. Bankalar arası ödeme transferlerinin bir kaç dakika içinde gerçekleşmesini sağlayan bu sistem 1973 yılında kuruldu ve 1977 yılında fiilen çalışmaya başladı. 6 bine yakın üyesi bulunan

sistemden günde 3 milyon mesaj geçiliyor (www.azmigunes.com). 1977 yılında faaliyete geçen SWIFT, esas itibariyle elektronik bilgi ağı olup, para transferi için talimat gönderme yöntemidir. Bankalar arasında dünya çapında gerçekleştirilen para transferinin çok kısa sürede yapılmasını sağlar.

Elektronik bankacılık hizmetlerinin verilebilmesi için bankaların teknolojik yatırımları ile bu teknolojik yatırımların müşteriye ulaştırılabilmesi dikkat edilmesi gereken bir konudur. Bankacılık faaliyetlerinin güvenli bir şekilde, zaman, mekan ve mesafe kısıtını ortadan kaldıracak biçimde gerçekleştirilmesi açısından elektronik bankacılık hizmetleri oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalar son yıllarda elektronik bankacılık hizmetlerinin kullanımında artış olduğunu göstermektedir. TBB'nin yaptığı istatistiki çalışmalara göre, Haziran 2011 itibariyle internet bankacılığını kullanan aktif müşteri sayısı son bir yılda 1,3 milyon artış göstermiştir.

2.5.Bankacılık Sektöründe İç Denetim Sistemi

Bankacılık denetimiyle ilgili önemli hususların anlaşılmasının kolaylaştırılması ve dünya genelinde bankacılık denetiminin kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla Uluslararası Ödemeler Bankası(BIS) bünyesinde faaliyet gösteren ve 1974 yılında oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesinin üyeleri Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'nin dahil olduğu 13 ülkenin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinin yetkililerinden müteşekkildir (Arslan, 2007, s.50).

Dünyada yaşanan banka başarısızlıklar, finansal kırılganlık ve benzeri sebeplerle Basel Komitesi, 1988 yılında, bankacılık risklerini ölçme ve yönetmek amacıyla, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere Türkiye ve birçok ülke bankacılık sistemi tarafından kabul görüp uygulamaya konulan ilk risk ağırlıklı sermaye uzlaşısını hayata geçirmiştir (Aktan, 2008, s.1417). Komite, belli bir zaman zarfında düzenlemelere yöneltilen eleştiriler doğrultusunda 1999 yılında Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı ya da Basel II denilen Sermaye Yeterlilik Uzlaşısını 2007 yılında öncelikle gelişmiş ülke bankacılık sistemlerinde hayata geçirilmek üzere uygulamaya koymuştur (Aktan, 2008, s.1417). Yaşanan çalışmalar doğrultusunda İlk olarak 1988'de yayımlanan uzlaşısı temel alınarak, bu uzlaşıda birtakım düzenlemeler yapılmış ve Basel II uygulamaya konmuştur. Basel II

sayesinde, iç denetim faaliyetleri üst yönetim, yönetim kurulu ve denetim komitesi için önemli bir fonksiyon olmuştur.

Basel Komitesi, bankacılık risklerinin ölçülmesi ve yönetilmesi, bankacılık faaliyetlerinin denetimi konularında çalışmalar yapmakta, danışma belgeleri hazırlamakta, ilkeler yayımlamaktadır. Özellikle son yıllarda bankacılık sektöründe önemli problemlerin birçoğunun yetersiz iç kontrol sistemlerinden kaynaklanması ve dünyaca ünlü bazı bankaların yetersiz iç kontrol sistemleri nedeniyle hem finansal kayıplara uğramaları hem de itibar kaybetmeleri nedeniyle bankacılık sektöründe denetimin önemi giderek artmaktadır (Ceran, 2009, s.171).

Yaşanan finansal krizler bankacılık sektörünü olumsuz etkilemiştir. Bazı ülkelerin bankacılık sistemi çökmüş, bazı ülkelerde bankalar şekil değiştirmiş, parçalanma ve satılma yoluyla başka bankalarla birleşmiştir. Ayrıca finansal kriz reel piyasaları da ciddi anlamda olumsuz etkilemiştir. Bu olaylar sonrasında mevcut sistemin, yapılan düzenlemelerin eksiklikleri olduğu görülmüştür. Sistemik risklerin etkilerini en aza indirmek, krizin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla, varolan ilkelere ilave yükümlülükler getirmek gereği hissedilmiştir. Basel II' de görülen eksikliklerin giderilmesi adına, tamamlayıcı ek düzenlemeler seti niteliğinde olan Basel III, 12 Eylül 2010 tarihinde, Merkez Bankası Başkanları ve Denetim Otoritesi Başkanları toplantısında kabul edilerek uygulanma kararı alınmıştır. Basel III ile amaçlanan, bankalarda nitelikli sermaye yapısının oluşturulması, bankaların sermaye yapısının güçlendirilmesidir.¹

Ülkemizde, 2000 ve 2001 krizlerinin ardından bankalarda iç denetim faaliyetleri ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmıştır. 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na dayalı olarak hazırlanan 8 Şubat 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak uygulamaya konan "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkındaki Yönetmelik" bankaların iç sistemleri ile ilgili olarak hazırlanmış ilk düzenlemedir. Şu anda yürürlükte olan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na dayanılarak hazırlanan " Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik" tir. Bu yönetmelik 1 Kasım 2006 tarihli 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonraları bu yönetmelikte değişiklik yapılmıştır. Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile değiştirilen Bankaların İç Sistemleri

¹ Sorularla Basel III, BDDK Risk Yönetim Dairesi, Aralık 2010'da yayımlanan Risk Bülteni'nden yararlanılmıştır.

Hakkında Yönetmelik ile düzenleme anlamında bankacılıkta geleneksel teftiş anlayışı ile iç denetim arasındaki bağları büyük oranda koparması açısından da oldukça önemlidir (Ceran, 2009, s.170). Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmelik, bankaların iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim sistemleri ve bunların işleyişine ilişkin esasların düzenlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

2.5.1. Bankacılık Sektöründe İç Denetim Sisteminin Amacı ve Kapsamı

İç denetim, işletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğinin, işletme çalışanlarının çeşitli düzenlemelere uygun davranıp davranmadığının, finansal tabloların gerçeği yansıtıp yansıtmadığının incelenmesi ve bu konularda üst yönetime ve ya yönetim kuruluna güvence ve danışmanlık hizmeti sunulmasına yönelik bir hizmettir.

İç denetimin temel işlevi, mali tablo hazırlama ile ilgili kontroller de dahil bankanın iç kontrol sistemlerinin incelemek ve değerlendirmek amacıyla banka içinde tesis edilmiş olan bağımsız bir değerlendirme işlevidir (Kamiloğlu, 2003, s.18). Para piyasasının önemli bir kurumu olarak fon transferine aracılık faaliyetini yürüten bankalarda iç denetim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve tarafsız bir şekilde yerine getirilmesi oldukça önem arz etmektedir. İç denetçiler, müfettişler ve ortaklar tarafından yapılan iç denetimde, kanunlar, genel kabul görmüş kurallar, yönetim kurulu tarafından çıkartılan yönetmelikler ve genelgelere uygun davranılıp davranılmadığı periyodik olarak ve ya olağanüstü durumlarda incelenir.

İç denetim faaliyetleriyle ilgili bir kısıtlamaya tabi olmaksızın bankanın tüm birimlerinde gerçekleştirilen tüm bankacılık faaliyetleri denetlenerek, eksiklikler, hatalar ortaya çıkarılır. Bu eksiklik ve ya hataların tekrarlanmaması için, iç denetim birimi tarafından görüş ve önerilerde bulunulur. Dönemsel ve riske dayalı olarak yapılan denetimlerde iç kontrol ve risk yönetim sistemleri, bilgi sistemleri, operasyonel faaliyetler, kanunu tüzük yönetmelik gibi düzenlemelere uygunluk, hazırlanan raporların doğruluğu, bankanın risk ölçüm yöntemleri ve fiyatlama modelleri gibi konular denetlenir. Yapılacak denetimlerin hangi denetimler olduğuna, Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmeliğin 21.maddesinde yer verilmiştir.

Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmeliğin 21.maddesine göre iç denetim sisteminin amacı, üst yönetime banka faaliyetlerinin kanun ve ilgili diğer mevzuat ile banka içi strateji, politika, ilke ve hedefler doğrultusunda yürütüldüğü ve iç

kontrol ve risk yönetimi sistemlerinin etkinliği ve yeterliliği hususunda güvence sağlamaktır.

Bankanın yönetim kurulu, üst yönetimin yeterli ve etkin bir iç kontroller sistemi, bankanın faaliyetlerindeki çeşitli risklerin değerlendirilmesine yönelik bir ölçüm sistemi, riskleri ile bankanın sermaye düzeyi arasında ilişki kurulması için bir sisteme ve kanunlara, yönetmeliklere ve gözetim ve düzenleme otoritelerinin politikalarına riayetın izlenmesi için uygun yöntemler oluşturulmasını ve sürdürülmesini sağlamak konusunda nihai sorumluluğu üstlenir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, ilke 1).

Bankanın üst yönetimi, bankanın girdiği risklerin saptanması, ölçümü, izlenmesi ve kontrolünü sağlayan süreçlerin geliştirilmesinden sorumludur (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, ilke 2). İç denetim işlevi, bankanın belirlenen politikaları ve usullerinin yeterliliğinin ve bunlara riayetın bağımsız bir değerlendirmesini sağladığından, iç kontroller sisteminin ve bankanın iç sermaye değerlendirme usulünün sürekli izlenmesinin bir parçasını oluşturur. Bu şekilde, iç denetim işlevi, kuruluşun üyelerinin, çalışanların, üzerlerine düşen sorumluluklarını etkili biçimde yerine getirmelerine yardımcı olur.

2.5.2. Bankacılık Sektöründe İç Denetimin Temel İlkeleri

Bankalarda iç denetim faaliyetleri, belli politika, uygulama, plan program çerçevesinde iç denetim birimi tarafından yürütülür. İç denetim biriminin yöneticisi, denetim faaliyetleri sırasında uygulanacak, izlenecek yol ve yöntemleri belirlemek, yönetim kurulunun onayı sonrasında uygulamak durumundadır. İç denetim birimi yöneticisi, iç denetim faaliyetlerinin planlanan şekilde gerçekleşmesini sağlamak için yeterli sayıda ve nitelikte müfettiş ve iç denetçi çalıştırır. Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmeliğin 22.maddesinde müfettişlerin nitelikleri ve yetkileri, 24.maddesinde iç denetimde mesleki özen konularına yer verilmiştir.

İç denetim, faaliyetlerin etkinliğini sağlayarak işletmenin verimli bir işletme olmasına katkısı olan bir araçtır. İç denetimle sağlanan bilgiler işletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğine katkı sağlamalıdır. Aksi halde iç denetim faaliyetlerinin ve iç denetim biriminin yeniden düzenlenmesi gerekecektir. İç denetimin başarılı sonuçlar vermesi için gerçekçi ve güvenilir bir denetim politikası çerçevesinde hareket edilmelidir. İç denetim faaliyetleri, iyi bir şekilde hazırlanmış denetim planı

çerçevesinde sürdürülmelidir. Ayrıca değişen iç ve dış çevre koşulları dahilinde iç denetim birimi de kendini sürekli geliştirmelidir.

İç denetim birimi tarafından hazırlanan, ilgili iç sistemler sorumlusu tarafından uygun görülen ve yönetim kurulu tarafından yeterlilikleri için aranan öğrenim durumu, deneyim, bilgi ve beceri seviyeleri ile diğer niteliklere yer verilir (Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, Madde 23). Müfettişler, denetim faaliyetleri sırasında bağımsız ve tarafsız olmak durumundadırlar. Bağımsızlık ve tarafsızlığın sağlanması adına, sadece iç denetim birimi yöneticisi, iç sistemler sorumlusu ve yönetim kuruluna hesap verme sorumlulukları vardır. Bunun dışında herhangi bir kişi ve ya birime hesap verme sorumlulukları bulunmamaktadır. Müfettişlere, iç denetim faaliyetlerini gereği gibi yerine getirmelerini sağlamak amacıyla denetim faaliyeti ile ilgili olarak her türlü bilgiye ulaşma imkanı verilmiştir. Bununla birlikte denetim çalışması sırasında müfettişten beklenen, mesleki dikkat ve özene sahip olmasıdır. Denetlenen alanla ilgili iç kontrol sistemlerinin etkinliğini, ortaya çıkabilecek riskleri ve risk yönetim sistemlerinin varlığını, hata, hile ve usulsüzlüklerin ortaya çıkma ihtimalini değerlendirebilme becerisine sahip olmalıdır. Tespit edilen hata ve ya usulsüzlükler, denetim raporuyla üst yönetime ve ya denetim komitesine iletilecektir. Ancak tespit edilen hata ve ya usulsüzlükler öncelikle denetlenen birimin yöneticisiyle paylaşılacağı için, iç denetim bir nevi, çalışana yol gösterici, eğitici bir faaliyet olarak ifade edilebilir.

Basel Komitesi tarafından 2006 yılında yayımlanan Core Principles for Effective Banking Supervision (Etkin Bankacılık Denetimi İçin Temel Prensipler)'de yer alan prensipler, etkin bir iç denetim için gerekli olan evrensel prensiplerdir. Bir ülkede bankacılık sisteminin zayıflığı, hem ulusal hem de uluslararası finansal istikrarı tehdit eder. Komite tarafından hazırlanan ilkeler, finansal istikrarın sağlanması için bankacılıkta etkin denetim sistemlerinin oluşturulmasına yardımcı olur (www.bis.org/publ/bcbs129.pdf, s.2).

Basel Komitesi, etkin bankacılık denetimi için gerekli olan 25 kriter belirlemiş ve bu kriterleri 7 grupta toplamıştır. Bu gruplar, (www.bis.org/publ/bcbs129.pdf).

1. Amaç, Bağımsızlık, Yetki, Şeffaflık Ve İşbirliği(İlke 1):

2. Lisanslama Ve Yapı (İlke 2– İlke 5 arası) :

İzin Verilen Bankacılık Faaliyetleri, Lisanslama Kriterleri, Önemli Pay Devri, Sınır Ötesi Önemli Satın Almalar

- 3. Tedbirli Yönetmelik Ve Gereksinimler (İlke 6– İlke 18 arası) :**
Sermaye Yeterliliği, Risk Yönetim Süreçleri, Kredi Riski, Sorunlu Varlıklar, Karşılıklar Ve Rezervler, Büyük Pozisyon Limitleri, Tarafların Maruziyeti, Ülke Ve Transfer Riskleri, Piyasa Riski, Likitide Riski, Operasyonel Risk, Faiz Oranı Riski, İç Kontrol Ve Denetim, Finansal Hizmetlerin Kötüye Kullanımı (Bankacılık Hizmetlerinin Etik Kurallar Çerçevesinde Yürütülmesi)
- 4. Devam Eden Denetim Yöntemleri (İlke 19– İlke 21 arası) :**
Denetim Yaklaşımı, Denetim Teknikleri, Denetim Raporu
- 5. Muhasebe Ve Açıklama (İlke22) :**
Muhasebe Kayıtlarının Genel Kabul Görmüş Muhasebe Politikaları Ve Uygulamalarına Uygun, Gerçeği Yansıtır Şekilde Tutulması Ve Raporlanması
- 6. Denetçilerin Düzeltici Ve İyileştirici Güçleri (İlke 23)**
- 7. Konsolide Ve Sınır Ötesi Bankacılık Denetimi (İlke 24– İlke25) :**
Denetim Çalışmalarının Bankanın Dünyadaki Tüm İşletmelerinde Gerçekleştirilmesi, Ev Sahibi Ülkedeki Kuruluş Ve Onun Denetçisiyle İşbirliği İçinde Olunması

2.5.2.1. Süreklilik

Bir bankadaki iç denetim daimi bir işlev olmalıdır. Üst yönetim görev ve sorumluluklarını yerine getirirken, bankanın büyüklüğüne ve faaliyetlerinin niteliğine uygun ve yeterli bir iç denetim işlevine sürekli itibar edilebilmesini sağlamak için gerekli bütün tedbirleri almalıdır. Bu tedbirler, iç denetim bölümüne hedeflerine ulaşması için gerekli olan uygun kaynakların ve personelin sağlanmasını içerir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 4).

2.5.2.2. Bağımsızlık

Bankanın iç denetim bölümü, denetlenen faaliyetlerden bağımsız olmalıdır. Bölüm aynı zamanda gündelik iç kontrol sürecinden de bağımsız olmalıdır. Bu, iç denetim bölümüne banka içinde uygun bir konum verilmesi ve görevlerini nesnel ve

tarafsız bir biçimde yerine getirilmesi anlamına gelir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 5). Bankaların iç sistemleri hakkındaki yönetmeliklerin 23.maddesinde de müfettişlerin, çalışmaları sırasında bağımsız ve tarafsız olmaları gerektiği ifade edilmiştir. İç denetimin güvence ve danışmanlık hizmetlerini gereği gibi yerine getirebilmesi için, iç denetim faaliyetlerini yerine getirecek olan müfettişlerin tarafsız olmaları şarttır. İç denetçi, kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde, üst yönetim, yönetim kuruluna ve ya denetim komitesinin kontrolü altında bağımsız bir şekilde sürdürmelidir. İç denetim biriminin başkanı, iç denetim tüzüğünde belirtilen kurallara göre yönetim kurulu, denetim kurulu ve ya dış denetçiyle doğrudan iletişim kurma yetkisine de sahiptir.

2.5.2.3. Denetim Tüzüğü

Basel Komitesi'nin 2000'de yayımladığı Bankalarda İç Denetim İle İlgili İlkeleri'nden, İlke 6'ya göre, her banka iç denetim biriminin banka içindeki konumunu ve otoritesini garantiye alan bir iç denetim tüzüğü hazırlamalı, periyodik dönemlerde gözden geçirilmelidir.

Denetim tüzüğünde iç denetimin hedefi ve kapsamı, iç denetim biriminin işletme içindeki konumu, yetki ve sorumlulukları ve iç denetim birimi yöneticisinin sorumluluğu konularına mutlaka yer verilmelidir. Tüzük, iç denetim birimi tarafından periyodik olarak düzenlenmeli ve onay için üst yönetime sunulmalıdır. Denetim tüzüğü ile banka üst yönetimi, iç denetim birimine karar verme, banka kayıtlarını inceleme hakkı vermiş olur. İç denetim birimine verilen söz konusu yetkilerin diğer personel tarafından da bilinmesi için iç denetim tüzüğü tüm personele dağıtılmalıdır.

2.5.2.4. Tarafsızlık

İç denetim bölümü nesnel ve yansız olmalı, yani görevlerini müdahaleye uğramaksızın ve önyargısız olarak yapabilecek bir konumda olmalıdır (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 7). Tarafsızlık ve objektiflik iç denetim biriminin çıkar çatışmasından kaçınmasını gerektirir. Bu amaçla iç denetim birimindeki personel dönüşümlü olarak atanmalıdır. İç denetçilerin, denetim faaliyetleri sırasında çıkar çatışmaları nedeniyle yanlı davranışları bağımsızlığı zedeleyici bir unsurdur.

Tarafsızlık, uyulacak iç kontrol ilkelerine ilişkin üst yönetimle bilgi alışverişinde bulunmaya engel değildir. İşletmenin yeniden organizasyonu durumunda verimliliği arttırmak adına, önemli ve ya riskli faaliyetlerin başlangıcında, risk kontrol sistemlerinin kurulması ve ya yeniden yapılandırılması gibi durumlarda iç denetçi ile üst yönetimin bilgi alışverişinde bulunması tarafsızlığı zedelemes.

2.5.2.5. Mesleki Yeterlilik

Her iç denetçinin ve bir bütün olarak iç denetim bölümünün profesyonel yeterliliği, bankanın iç denetim işlevinin uygun biçimde işleyişi açısından vazgeçilmez önem taşır (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 8). Müfettişin bilgi toplama, inceleme, analiz etme ve raporlama konularında yeterli bilgi ve deneyime sahip olması gerekir. Bununla birlikte bankacılık fonksiyonları ve gelişen, çeşitlenen bankacılık hizmetleri konusunda da bilgi sahibi olmalıdır. Mesleki yeterliliğin sağlanabilmesi için denetçi sürekli eğitime tabi tutulmalıdır.

İç denetçinin motivasyonu ve sürekli gelişimi yanında mesleki yeterliliği, iç denetim bölümünün etkinliği için ön koşuldur. İç denetçinin mesleki yeterliliğini, bilgi toplama, inceleme, değerlendirme ve iletişim kabiliyetine bakarak değerlendirmek gerekir.

Mesleki yeterlilik, özellikle bilgi ve deneyim, bankanın tüm faaliyet alanlarını inceleme yeterliliğine sahip olmak anlamındadır. Bu nedenle iç denetçinin mesleki yeterliliğinin gelişmesi için, iç denetim personeli periyodik olarak yer değiştirmelidir. Bu şekilde iç denetçinin tüm bankacılık faaliyetleri konusunda mesleki bilgisi artmış olacaktır. Ancak bu değişimde denetçinin bağımsızlığının zedelenmemesine de dikkat edilmelidir.

2.5.2.6. Faaliyetin Kapsamı

Bankanın her faaliyeti ve her birimi iç denetimin kapsamına girmelidir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 9). İç denetim ile amaçlanan iç kontrolün uygunluğu ve etkinliğinin incelenmesidir. İç denetim birimi özellikle, banka politikaları ve risk kontrolleri ile uyum, finansal ve yönetim bilgilerinin güvenilirliği ve güncelliği, elektronik bilgi sistemlerinin güvenilirliği değerlendirmelidir. İç denetim ile bankanın

faaliyetlerini düzenleyen ilkelerin, politika ve kuralların yasal düzenlemelere uygunluğu denetlenir.

Bankaların bağılı kuruluşları yurtdışı şubeleri de ana bankanın iç denetim birimi tarafından denetime tabi tutulabilir. Bankanın yurtdışında şubesi varsa, iç denetim birimi çalışmaların etkinliğini ve devamını sağlamak için şubenin bulunduğu yerde kendine bağılı bir ofis kurmalıdır. Bağılı kuruluşlarda ise iç denetim işleri, ana şirket tarafından yapılabileceği gibi bağılı kuruluş kendi iç denetim birimini de oluşturabilir. Bağılı kuruluşun iç denetim birimi var ise bu birim ana bankanın iç denetim birimine rapor vermek zorundadır. Her iki durumda da iç denetim ilkeleri banka merkezi tarafından belirlenir.

2.5.2.7. Bankaların İç Sermaye Değerlendirme Usulü

Banka iç sermaye değerlendirme sürecinin çerçevesinde, bankanın iç denetim bölümü, bankanın karşı karşıya olduğu çeşitli riskleri ölçme sistemini, bankanın riskleri ile sermaye düzeyini ilişkilendirmek için geliştirdiği sistemi ve iç sermaye politikalarına riayeti izlemek için tesis edilen yöntemi düzenli olarak ve bağımsız bir biçimde incelemelidir(www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 10). İç denetim birimi, bankaların karşı karşıya kaldığı kredi riski, likidite riski, operasyonel riski, piyasa riski, faiz oranı riski, mevzuata ilişkin yetersiz bilgi riski, itibar riski, düzenlemelere uyulmama riski, ülke riski, işlemin sonuçlandırılmaması riski, riski işlemin sonuçlandırılma öncesi oluşan risk, transfer riski, piyasaya ilişkin likidite riski, fonlamaya ilişkin likidite riski gibi sistematik ve sistematik olmayan riskleri, bu riskleri ölçme sistemlerinin yeterliliğini denetlemelidir ².

2.5.3. Bankacılık Sektöründe İç Denetim Faaliyetleri Ve Çalışma Esasları

Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmelik'in İkinci Bölümü'nde bankacılıkta iç denetim faaliyetleri ve çalışma esasları düzenlenmiştir. Bu bölümde iç denetim faaliyetleri, riske dayalı denetim, iç denetim planı, denetim dönemi, çalışma programları, örnekleme metot ve teknikleri, iç denetim raporları, izleme ve danışmanlık faaliyetleri ayrı ayrı açıklanmıştır.

² Uçar, Çetin, Basel-II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi ve Denetim Süreçlerine Etkileri ve Örnek Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Syf:191'yer alan bilgiler doğrultusunda yazılmıştır.

2.5.3.1.İç Denetim Faaliyetleri Ve Riske Dayalı Denetim

Bankaların dönemsel ve riske dayalı iç denetim faaliyetleri, iç denetim planının hazırlanması, uygulanması, yapılan iç denetim faaliyetlerinin ilgili kişilere raporlanması, ilgili kişilerin denetim raporlarına dayanarak aldığı önlemlerin izlenmesi faaliyetlerine yöneliktir.

İç denetim birimi, bankanın maruz kaldığı risklerle, bu risklerin önlenmesine ilişkin kontrolleri dikkate alarak denetim çalışmalarının yoğunlaşacağı alanlar, iç denetim alanlarına ve denetim sıklığına, denetim dönemlerine karar verir. İç denetim biriminin, risk değerlendirmesine dayalı olarak gerçekleştireceği iç denetim sistemi etkin bir iç denetim sistemidir.

Risk değerlemesi için bankaların tüm birimleri yapmış olduğu tüm işlemlere ilişkin iş analizi yapılır. Bankaların önemli iş birimlere ve ürünlere ilişkin kontrol risklerinin değerlendirilmesi, risk ölçüm ve derecelendirme sistemlerinin kullanılarak faaliyet ve kontrol risklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Değerlendirmelerini etkileyebilecek olaylarını birim yöneticileri tarafından iç denetim birimine bildirilir. İç denetim birimi bu değişiklikler doğrultusunda risk değerlendirmelerini düzenli olarak gözden geçirir.

İç denetim, bir denetim planının hazırlanması, eldeki bilgilerin incelenmesi ve değerlendirilmesi, sonuçların bildirilmesini, öneriler ile soruların takip edilmesini kapsar(www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 11). Her yıl itibarıyla risk değerlendirmelerinin yapılabilmesi için;

- a) Tüm işlemler, ürün çeşitleri, sunulan hizmetler ve görevler tanımlanır.
- b) Tanımlanan işlemler, ürün çeşitleri, hizmet ve görevler kapsamında icra edilen faaliyetler ve bunlara yönelik Kanun hükümleri ve ilgili diğer mevzuat konuları belirlenir.
- c) Önemli iş birimleri ve ürünler ile bunlara ilişkin faaliyet ve kontrol riskleri belirlenir ve risk yönetimi ve iç kontrol sistemlerinin yapısına ilişkin dokümanlar tespit edilir.
- d) Önemli iş birimleri ve ürünlere ilişkin faaliyet ve kontrol risklerinin değerlendirilmesi ve önem derecelerinin belirlenmesi için risk ölçüm ve derecelendirme sistemleri kullanılır (Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, Madde 26).

2.5.3.2.İç Denetim Planı

İç denetim faaliyetleri, üst yönetimin görüşü alınarak hazırlanan, yönetim kurulunun onayıyla yürürlüğe konan iç denetim planı çerçevesinde yerine getirilir. İç denetim planı, risk değerlendirme esaslarına dayalı olarak hazırlanır. Hazırlanan denetim planı, ihtiyaçlar doğrultusunda belirlenen politikalara uygun olarak, iç denetim birimi tarafından güncellenebilir.

İç denetim yöneticisi, yapılacak olan tüm çalışmaların, denetim çalışmasının zamanının yer aldığı denetim planını hazırlar. Bu denetim planı, kontrol risk değerlemesi, kontrol yöntemlerine dayanır. Risk analizi ile bankanın tüm faaliyetleri ve iç kontrol sistemi incelenir. Plan ayrıca bankanın yeni aktivitelerini, tüm önemli etkinlikleri, olası gelişme ve yenilikleri ve bunların riskleri de dikkate alınarak hazırlanır. Tüm bu incelemeler denetimin kapsamı, niteliği ve sıklığını belirlemek amacıyla yapılır.

İç denetim planları, dönem içerisinde gerçekleştirilecek özel tahkikatlar, danışmanlık hizmetler ve alınacak eğitimler de dikkate alınarak hazırlanır. İç denetim planlarında;

- a) Riske dayalı değerlendirmeler sonucunda önem ve öncelik sıralamasına da yer verilecek dönem içerisinde denetlenecek olanlara,
- b) Denetimin amacına,
- c) Denetlenecek her bir alan veya faaliyetle ilgili özel risk değerlendirmelerine ve kanun ve ilgili diğer mevzuata,
- d) Planlanan denetim çalışmasının gerçekleştirileceği zaman ve denetim dönemine,
- e) Denetim faaliyetleri için gerekli olan kaynaklara ve kaynak kısıtlamalarının olası etkilerine, yer verilir (Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, Madde 27).

Bankanın denetim planı gerçekçi olmalıdır, yani özel incelemeler, bildirilecek görüşler ve eğitim gibi diğer görevler ve faaliyetler için özel bir zaman bütçesi içermelidir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, s.8). Öncelikle denetlenecek denetim alanları, denetimin amacı, özel risk değerlendirmeleri, ilgili düzenlemeler, denetimin

zamanı, denetim dönemi ile denetim faaliyetlerinde çalışacak personel sayısı, personelin nitelikleri, denetim faaliyetinde kullanılacak araç-gereçlere de denetim planında yer verilmelidir.

2.5.3.3. İç Denetim Çalışma Programları

İç denetim birimleri her bir denetim faaliyeti için denetim programı hazırlamalıdır. Denetim programında, denetim hedefleri, kullanılacak denetim teknikleri, kanıt toplamada izlenecek yolları, yapılan denetim çalışmalarını belgelendirmesi, denetim çalışmaları ile ulaşılan sonuçların raporlanması ile ilgili bilgilere yer verilmelidir.

Denetlenen alanla ilgili denetim görüşüne dayanak oluşturmak, denetimin planlanan şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini ortaya koymak adına, bütün denetim usulleri çalışma kağıtları şeklinde belgelendirilir.

Çalışma programlarında, yapılması gereken beklenmedik denetimler kayıtların kontrolü, iç kontrolün değerlendirilmesi, risk değerlendirmeleri, kanun, tüzük yönetmeliklere uygunluk, denetlenen işlemlerin ve hesap bakiyelerinin kontrolü, iç denetim çalışmasında kullanılacak örnekleme metot ve teknikleri gibi konulara yer verilir.

2.5.3.4. Örnekleme Metot Ve Teknikleri

İç denetim faaliyetleriyle incelenen alanda gerçekleşen tüm işlemlerin incelenmesi mümkün olmayabilir. Bu durumda iç denetçi, belli bir denetim görüşüne ulaşabilmek için örnekleme metot ve tekniklerini kullanarak geçtiği örneklerin üzerinde denetim faaliyetlerini yürütür. Örnekleme metot ve teknikleri denetimlerde, ilgili döneme ilişkin hesap bakiyelerinin, işlemlerin seçilmesi, doğrulanması ve bunlarla ilgili iç kontrol uygulamalarının test edilmesi amacıyla kullanılır (Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, Madde 30).

İstatistiksel ve istatistiksel olmayan metotlar kullanılacak seçilen örnekleme üzerinde denetim teknikleri uygulayarak belli bir denetim görüşüne ulaşan müfettişler, örnekleme metot ve tekniklerinin seçimi ve uygulaması kapsamında birtakım konulara çalışma kağıtlarında yer verilmelidir. Bunlar;

- a) Örnekleme hedefinin oluşturulması
- b) Örneklenen grubun büyüklüğü ve incelenen özellikleri
- c) Örnek boyutunun belirlenmesi
- ç) Örnekleme metodolojisinin seçilmesi (Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, Madde 30)

2.5.4.İç Denetim Raporları

İç denetim faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında toplanan kanıtlar çalışma kağıtlarına aktarılmalıdır. Çalışma kağıtlarına aktarılan bilgiler, doğrultusunda belli bir denetim görüşüne ulaşılır. İşletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliği, yasal düzenlemeler ve uygunluk gibi konularda ulaşılan sonuçları ile verilen güvence eksikliklerin giderilmesi, yanlışların düzeltilmesine yönelik olarak verilecek danışmanlık görüşlerinin bir denetim raporu ile yönetim kuruluna ve denetim komitesine bildirilmesi gerekir.

Denetçi, kanıt ve belgelere dayalı olarak ulaştığı denetim görüşünü, okunaklı, açık ve anlaşılır bir denetim raporuyla yönetim kuruluna ve denetim komitesine bildirir. Denetim raporunda gereksiz bilgiye yer verilmemelidir. Denetim raporunda, denetim çalışması sonucu ulaşılan, olumsuz hususlar, hata, hile ve ya usulsüzlükler yer alır. Bununla birlikte, yol gösterici nitelikte olan, diğer işletmelere örnek olabilecek olumlu bulgulara da yer verilmelidir.

Denetçi, çalışma kağıtlarında tuttuğu kayıtlarına dayanarak ulaştığı sonuçla ilgili ilk olarak taslak denetim raporu hazırlar. Bu raporunda yer alan bilgileri denetlenen birimin yöneticisine bildirir. İç denetçi ve ilgili birimin yönetici arasında yapılan müzakereler sonucunda denetim raporu son halini alır. Hazırlanan denetim raporu, çalışma kağıtları ile birlikte Denetim Komitesine sunulur. Denetim Komitesi, iç denetim birimi yöneticisi ile birlikte görüş alış-verişinde bulunur. İç denetim komitesi gelen bu raporu, kendi değerlendirmesi ile birlikte, en geç on iş günü içinde Yönetim Kurulu'na sunar. Söz konusu raporda asgari olarak aşağıdaki hususlara yer verilir:

- a) Tamamlanan, devam eden, ertelenen ve iptal edilen denetim faaliyetleri ve yıllık denetim planına uyum düzeyi,
- b) Müfettişlerin raporlama döneminde aldıkları eğitimler,

- c) Önemli muhasebe sorunları ile Kuruma yapılan raporlamalara ve denetim bulgularına ilişkin tereddütlü hususlar,
- d) Bilgi sistemlerine ilişkin yapılan denetimlerin özeti,
- e) Risk değerlendirmeleri ve bunların özeti,
- f) Denetime ve iç kontrollere ilişkin hata raporları,
- g) Düzeltici önlemleri almaya yetkili yöneticilere intikal ettirilen önemli zayıflıkların giderilmesine yönelik görüşler,
- h) Denetim komitesi ve iç denetim birimi tarafından yer alması uygun görülen diğer konular.(Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, Madde 31, 4.fıkra)

2.5.5.İç Denetim Biriminin Yönetimi

İç denetim faaliyetleri, iç denetim birimi sorumlusunun denetiminde gerçekleştirilir. İç denetim bölümünün başkanı kendi bölümünün sağlam iç denetim ilkelerine riayet etmesini sağlamaktan sorumlu olmalıdır (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 12). İç denetim bölümünün başkanı, iç denetim standartlarına uygun bir iç denetim tüzüğüne, politikalarının hazırlanmasından sorumludur. Hazırlanan bu tüzük ve politikalara iç denetim elemanlarının uymasını sağlamalıdır.

İç denetim elemanlarının yeterli mesleki eğitime sahip olmasından, mesleğin gerektirdiği dikkat ve özeni göstermesinden de iç denetim birimi yöneticisi sorumludur. Denetim çalışmalarında uygulanacak yöntemlerin belirlenmesi, faaliyetlerin gerektiği gibi yerine getirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca iç denetimin, denetim planına uygun olarak yürütülmesi, denetim sonuçlarının üst yönetime, yönetim kuruluna ve denetim komitesine iletilmesi de iç denetim birimi yöneticisi tarafından yerine getirilmesi gereken işlerdendir.

Gözetim görevlerinin bir parçası olarak ve üst yönetim tarafından hazırlanan bir rapor temelinde, yönetim kurulu veya denetim komitesi iç denetim bölümünün organizasyon ve kaynaklarını (hem personel açısından hem diğer bakımlardan), denetim planını, faaliyet raporlarını ve iç denetim bölümünün tavsiyeleri ile bunların uygulama durumunu düzenli aralıklarla ele almalıdır (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 12).

2.5.6. Gözetim Otoritesinin İç Denetim Birimi ve Dış Denetçiyle İlişkisi

Gözetim otoritesi, hazırlamış olduğu birtakım ilke ve prensipler ile iç denetim biriminin çalışmalarını yönlendirmektedir. Diğer taraftan gözetim komitesi, bankacılık faaliyetleri ile ilgili olarak dış denetçiye de görev verebilir. Bankanın iç denetim birimi ile dış denetçi arasında, yapılan çalışmaların tekrarını önlemek açısından bilgi alışverişi olmalıdır.

Yönetim kurulu, üst yönetimin bir iç kontrol sistemi ve sermaye değerlendirme usulü tesis etmesini ve bunları yılda en az bir kez gözden geçirmesini sağlamalıdır. Üst yönetim, iç kontrol sisteminin ve sermaye değerlendirme usulünün kapsamı ve performansı konusunda yılda en az bir kez yönetim kuruluna rapor vermelidir. Banka gözetim yetkilileri, bankanın iç denetim bölümünün çalışmasını değerlendirip tatmin oldukları takdirde potansiyel risk alanlarının saptanmasında bu çalışmaya dayanabilirler (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 13). Denetçiler, iç kontrolün kalitesini değerlendirmek için bir dizi yaklaşım benimserler. Bu yaklaşımlar, bankanın üst yönetim süreçlerini tanımlamak, kontrol risklerini ölçmek, iç denetim biriminin çalışmalarını değerlendirmek gibi hususları kapsar. İç denetim birimini görevini gereği gibi yerine getirmesi halinde, iç kontrol sisteminde var olan sorunların ve potansiyel risk alanlarının belirlenmesi için iç denetim raporu veriler esas alınabilir.

Gözetim otoriteleri, saptanan risk alanlarını ve alınan tedbirleri tartışmak üzere bankaların iç denetçileri ile belirli aralıklarla görüş alış-verişinde bulunmalıdır. Bu vesileyle, bankaların iç denetim bölümü ile bankanın dış denetçileri arasında ne ölçüde iş birliği yapılacağı da tartışılabilir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 14). Gözetim yetkilileri, gözetimleri altındaki bankaların baş denetçileriyle birlikte politika konularını ele almak üzere düzenli aralıklarla toplantı düzenlemeye teşvik edebilir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 15). Denetim otoritelerinin ilgi alanlarına giren konularda, karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmaları, güçlerini birleştirmeleri, bankaların iç denetçileri için iyi bir uygulamadır.

Bankacılık gözetim otoriteleri, gözetim kontrol sisteminin yeterliliği ile sermaye yeterliliğine ilişkin çeşitli düzenlemeler uygulamaya koymuşlardır. Gözetim otoriteleri, bankalardaki potansiyel risk alanlarını tespit etmek için, iç kontrol sisteminin incelenmesine ait iç denetim çalışmalarını inceleyebilir. Risk alanları ve

saptanan risklerin önlenmesine yönelik olarak alınan tedbirleri görüşmek üzere gözetim otoritesi ile iç denetim bölümü görüşme yapar.

Gözetim otoriterleri, aralarındaki işbirliğini mümkün olduğunca etkili ve verimli kılmak için iç ve dış denetçiler arasında görüş alışverişini teşvik etmelidir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 16). Gözetim otoritesi, iç denetim ile işbirliği içinde çalışmalarını sürdürürken, diğer taraftan da iç denetçiler ile dış denetçiler arasındaki bilgi alışverişine de önem vermektedir. Denetim faaliyeti kapsamı, denetim yöntemlerinin belirlenmesinde dış denetçinin iç denetçiden aldığı bilgileri kullanabilir. Dış denetçi, denetim faaliyeti sonucu tespit ettiği, iç denetimi etkileyebilecek önemli konular hakkında iç denetçiye bilgi vermelidir. Ayrıca iç denetim biriminin başkanı, iç denetim faaliyetlerinde dış denetim faaliyetlerinin tekrar edilmesini önlemelidir.

Bir bankanın gözetim otoritesi için dış denetçi tarafından yapılan çalışmanın yasal ve ya akdi bir temeli olmalıdır. Gözetim otoritesi tarafından dış denetçiye verilen herhangi bir görev, dış denetçinin normal denetim işini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 17). İç denetçi ile dış denetçilerin birbirleriyle ilişkili, birbirlerini tamamlayıcı hedefleri vardır. Her ikisi de güvenli ve doğru bir yönetim, sağlam bir iç kontrol sistemi, güvenilir finansal tablolar ve düzgün çalışan bir muhasebe sisteminin varlığı ile ilgilenir, bunu sağlamaya çalışır.

Gözetim otoritesi, dış denetçi ve iç denetçi arasındaki işbirliğinin amacı, ilgili bütün tarafların katkılarının daha verimli ve etkili hale getirilerek gözetimin optimize edilmesidir. Bu işbirliği, gözetim otoritesi ile iç ve dış denetçi arasında düzenli aralıklarla toplantılar yapılmasına dayanabilir (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, İlke 18). Bu işbirliği, iç ve dış denetçinin kendi sorumluluklarının bilincinde olduğu takdirde, denetimin optimizasyonunu sağlamak için, ilgili tarafların daha etkin ve verimli olmalarına katkı sağlamayı hedefler.

İç denetim ve dış denetim arasında birtakım benzerlikler ve farklılıklar vardır. İç denetim ve dış denetim arasındaki ilişki şu şekilde sıralanabilir:

- İç denetim ve dış denetim uygulamalarının her ikisi de, profesyonel meslek kuruluşları tarafından hazırlanan uluslar arası standartlar setine dayanır. Mesleki standartlar ve etik kodlar bu uluslar arası standartlar kapsamındadır.
- Risk, iç denetim ve dış denetim için planlama sürecinin en önemli unsurudur.
- Her iki meslek için de, denetçinin bağımsızlığı çok önemlidir.

- Her ikisi de işletmenin iç kontrol sistemi ile ilgilenirler
- Her iki denetim de iç ve dış denetçilerin işbirliği ile yürütülür.
- Her iki denetim de, faaliyet sonuçlarını denetim raporu ile sunar (Pop, Bota-Avram ve Bota-Avram, 2008, s.8).

2.5.7. İç Denetimin Dış Kaynaktan Temini

Dış kaynaktan hizmet temini düzenlemesi, kurum ile dış hizmet sağlayıcısı arasında iç denetim hizmetleri sağlamak üzere yapılan bir sözleşmedir. İç denetimin dış kaynaklardan sağlanması, işletme bünyesinde bulunmayan özel uzmanlıktan ve bilgi birikiminden yararlanmak için belli konularda alınan bir hizmet türü olmalıdır. Çünkü bu tür denetim hizmeti üzerinde bankanın kontrolü azalmaktadır.

Bankalar hizmet sağlayıcıdan alacak olduğu denetim hizmeti ile ilgili olarak bir sözleşme yaparlar. Bu sözleşme dış hizmet sağlayıcının görev ve sorumlulukların neler olduğuna dair bilgiler içerir. Üst yönetim, dış denetçiler, gözetim otoritesinin, dış hizmet sağlayıcısının görevlerine ilişkin kayıtları inceleme, bu konularda bilgi alma hakkı vardır. Önemli konuların ortaya çıkması durumunda denetim kapsamını değiştirmek için protokol oluşturulmalıdır.

Risklerin boyut ve kapsamının iç denetim işlevini en azından bir tam gün banka dahilinde bir elemana verilmesini banka çıkarmadığı gibi; belirli küçüklükteki bankalarda bu işlevin bir dış uzmana verilmesi genel olarak kabul edilir. Dışarıya verilen bir iç denetim işlevinde, iç denetime ilişkin bütün ilkeler geçerliliğini korur. Üst yönetim, denetçinin tavsiyelerinin uygulamasından ve bunların kimin tarafından uygulanacağı belirlemekten sorumludur (www.bis.org/publ/bcbs72.pdf, s.17).

2.6. Bankacılık Sisteminde Etkin İç Denetimin Temel Unsurları:

Bankacılıkta dolandırıcılık, görevi kötüye kullanma ve hata olasılıklarını minimize etmek için oluşturulan iç denetim kapsamı zamanla genişleyerek bir bankanın karşılaşılabileceği her çeşit riski ortaya çıkarabilen bir sistem haline getirilmiştir. Banka amaçlarının gerçekleşmesi ve faaliyetlerinin sürdürülebilmesi açısından iç denetim sistemi önem arz etmektedir (Aslan, 2003, s.45).

Bankacılıkta gözetim ve risk yönetimi konusunda sürdürülen çalışmalar çerçevesinde Basel - Bankacılık Gözetim Komitesi, İç Denetim Sistemlerinin değerlendirilmesine ilişkin olarak bir dizi prensip hazırlayarak bankacılık faaliyetlerinin tam ve güvenli olarak sürdürülmesini amaçlayan bir yapıdır. Bankanın uzun vadeli amaçlarına ulaşılabilmesi, faaliyetlerde etkinlik ve verimliliğin sağlanması için güçlü bir denetim sistemi şarttır. Bankalar etkin bir iç denetim sistemi ile ilgili düzenlemelere uyumlu şekilde çalışılarak, ortaya çıkabilecek risklerin de minimize edilmesine yardım eder.

Bankacılık sektöründe karlılığın, etkinlik ve verimliliğin sağlanmasında bankanın iç denetim sisteminin etkinliği oldukça önemlidir. Etkin bir iç denetim sistemi bankayı zarara uğratacak önemli riskleri tespit edip, bu risklere yönelik önlemlerin alınmasını sağlar. Bu şekilde fon toplama ve fon kullandırma faaliyeti ile tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesi gibi ülke ekonomisi açısından önemli bir görevi yürüten bankalarda etkin bir iç sistemi oluşturulması ülkenin ekonomik kalkınması açısından da oldukça önemlidir. Basel kriterleri bu açıdan önemli olmakla birlikte, yayınladığı ilkeler tavsiye niteliğindedir.

Bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma süreci 1999 yılı sonunda uygulama konulan “Enflasyonla Mücadele” programı ile başlatılmış, 2001 Yılında “Kapsamlı Bankacılık Yeniden Yapılandırma Programı” açıklanmıştır. İlk dönemde yapılanlar büyük ölçüde uluslararası standartlara ve uygulamalara yaklaştırılması yönünde olmuştur. Bankalar Kanunu’nda kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Geçmişte Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası arasında paylaşılan banka denetim ve düzenleme görev ve yetkileri yeni kurulan BDDK’ya geçmiştir (Keskin vd., 2008, s.41). Türk Bankacılık sektöründe, yaşanan ekonomik olaylar ve bankacılık krizlerinin ardından yeniden yapılandırma sürecine girilmiştir. Bu süreçte Bankacılık Kanunu’nda düzenlemelere gidilmiş, Bankaların iç denetim ve risk yönetim sistemleri hakkında, bilgi sistemleri denetimi, sermaye yeterliliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi hakkında düzenlemeler yapılmıştır.

BIS tarafından yayınlanan Framework For Internal Control Systems In Banking Organisations (Bankaların İç Kontrol Sistemleri İçin Çerçeve) çalışmasına göre sorunlu bankalarda tespit edilen kontrol arızaları 5 grupta toplanabilir. Bunlar;

1. Yönetimin gözetim ve sorumluluk eksikliği, banka bünyesinde güçlü bir kontrol kültürü geliştirmede başarısızlığı,
2. Bilanço dışı ve ya bilanço içi bazı bankacılık faaliyetlerindeki riskleri tanıma ve değerlendirmede yetersizlik,
3. Görev ayrılığı, onaylar, doğrulamalar, çalışma performanslarını değerlendirme gibi temel kontrol faaliyetlerinin yetersizliği ve ya yokluğu,
4. Başta yukarı yönlü iletişim olmak üzere, banka içinde çeşitli yönetim düzeyleri arasında iletişim eksikliği,
5. Yetersiz izleme faaliyetleri ve denetim programları,

İç kontrol sisteminin tasarlandığı şekilde çalışıp çalışmadığının tespitinde iç denetim önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle iç denetim sisteminin temel unsurları iç kontrolün bileşenlerinin değerlendirilmesi, denetlenmesi amacıyla 5 temel aşamadan oluşmaktadır. Bunlar;

1. Banka Yönetiminin Gözetimdeki Rolü ve Kurum İçi Denetim Kültürü
2. Risk Tanıma ve Değerlendirme
3. Denetim Faaliyetleri ve Fonksiyonel Ayrım
4. Bilgi ve İletişim Sistemi
5. İzleme Faaliyetleri ve Denetim Sisteminde Hataların Düzeltilmesi

2.6.1. Banka Yönetiminin Gözetimdeki Rolü ve Kurum İçi Denetim Kültürü

İç kontrol piramidinin tabanını oluşturan kontrol çevresinin veya diğer bir deyişle kontrol ortamının uygun bir yapıda olması, etkin ve güvenilir bir iç kontrol sisteminin kurulması ve çalıştırılması için gereklidir. Organizasyon yapısı, personelin yeterliliği, yetki ve sorumluluk devrinin şekli, bütçe ve raporlama ve iç denetim etkinliğinin kontrol ortamını etkileyen belli başlı faktörlerdir (Sezal, 2006, s.83).

İç denetim, kurum içinde çalışan iç kontrol sisteminin etkinliğini değerlendirmek amacını güden iç kontrol açısından işletmenin faaliyetle, finansal raporlarıyla ve uygunlukla ilgili amaçları vardır. Bu amaçlara ulaşmak için iç kontrol sisteminin

kontrol çevresi, risk değerleme, kontrol faaliyetleri, bilgi-iletişim ve izleme faaliyeti olmak üzere beş temel unsuru vardır. Diğer iç kontrol unsurları arasında belirleyici olan işletmenin geçmişinden ve kültüründen etkilenen çalışanlarda kontrol bilincinin oluşmasını sağlayan iç kontrol unsuru kontrol çevresidir.

Banka yönetim kurulu, bankanın tüm faaliyetlerine ilişkin önemli politika ve stratejilerin onaylaması ve periyodik olarak incelemek, bankanın taşıdığı temel riskleri bilmek ve bu risklere ilişkin kabul edilebilir askeri ve azami sınırları belirlemek ve st düzey yönetimi söz konusu riskleri tespit etmesi, ölçmesi, yönetmesi ve kontrol etmesi konusunda gerekli tedbirler almasını tespit etmek, bankanın kurumsal yapısını onaylamak ve st düzey yönetimin iç denetim sistemin işlerliğin izlenmesini sağlamaktan sorumludur (www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf, s.19).

Bankalarda iç kontrolün oluşturulmasında banka yönetim kurulu birinci derecede sorumludur. I kontrolün oluşturulmasında, yönetim kurulu yanında st düzey yönetime de birtakım görevler düşmektedir. I kontrol sisteminin etkinliğinin sağlanmasında ve denetlenmesinde yönetim kuruluna yardımcı olan i denetçidir.

Bankanın kurumsal yapısı, politika ve stratejilerinin belirlenmesinden etkin bir i denetim sisteminin kurulması ve yürütülmesinden birinci derecede sorumlu olan banka yönetim kuruludur. Bu sorumluluğu gereği gibi yerine getirilmesi için bankanın faaliyetleri ile taşıdığı risklerle ilgili bilgilere tam olarak sahip olmalı, kendisine sunulan raporları tarafsız bir şekilde değerlendirmelidir. Banka yönetim kurulu tarafından belirlenen temel politika ve stratejiler bankanın st yönetimi tarafından uygulamaya geçirilir.

Banka st düzey yönetimi, yönetim kurulu tarafından onaylanan politika ve stratejilerin yürütülmesinden; bankanın taşıdığı risklerin tespit edilmesi, llmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesi için gerekli yöntemlerin geliştirilmesinden; yetki ve sorumlulukların açık olarak paylaşıldığı bir kurum yapısının sürdürülmesi ile görev ve sorumlulukların etkin olarak yerine getirilmesinin takip edilmesinden; uygun i kontrol politikalarının oluşturulması ile iç kontrol sisteminin etkinliği ve yeterliliğini izlemekten sorumludur (www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf, İlke 2).

st düzey yönetim, yönetim kurulu tarafından belirlenen temel politika ve stratejiler doğrultusunda etkin bir i denetim sistemi oluşturmalıdır. Etkin bir i denetim sistemi, uygun i denetim politikalarının oluşturulması, risk yönetim sistemlerinin

oluşturulması ve izlenmesi, bu süreçte her bir çalışanın yetki ve sorumluluklarının tam olarak tespiti ile mümkündür.

Banka yönetim kurulu ve üst düzey yönetimi, mesleki ve ahlaki yüksek standartların geliştirilmesinden ve bankada her seviyedeki personelin iç kontrolün önemini anlamasını sağlayacak kurum içi denetim kültürünün oluşturulmasından sorumludur. Banka bünyesindeki her çalışan iç denetim sisteminin işleyişinde kendi rolünü anlamalı ve bu işleve katılmalıdır (www.bis.org/publ/bcbssc131.pdf ,İlke 3). Görevlerin ayrımı, yetki ve sorumlulukların işin gereklerine uygun personele dağıtılması ve her bir personelin görev ve yetkilerinin yazılı olarak belirlenmesi, etkin bir iç denetim için oldukça önemlidir. Bu durumda her bir personel kendi sorumluluklarını yerine getirecektir. Görevini yerine getirmesi sırasında karşılaştığı etik kurallara, bankanın politika ve stratejilerine, yasal düzenlemelere aykırı durumları da üst yönetime rapor edecektir. Bununla birlikte denetim kültürünün oluşturulabilmesi ve her bir çalışan tarafından benimsenmesinin sağlanabilmesi için banka yönetim kurulu ve üst düzey yönetimi, tutum ve davranışlarıyla tüm çalışanlara örnek olmalıdır.

Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmeliğin 5.maddesi'nde yönetim kurulunun sorumlulukları, 6.maddesi'nde denetim komitesi üyelerinin nitelikleri, 7.maddesi'nde denetim komitesi üyelerinin yetki ve sorumlulukları, 8.maddesi'nde üst düzey yönetimin görev ve sorumlulukları açıklanmıştır.

2.6.2. Risk Tespiti ve Değerlendirme

Planlanan amaçlara ulaşmayı etkileyen her türlü engel bir risktir. Ancak risk, bünyesinde sadece tehlike ve belirsizliği değil, fırsatları da barındıran çok yönlü bir etkidir. Beklenmeyen olaylardan kaynaklanan risk, tehlike, değişimlerden kaynaklanan risk belirsizliği, çeşitli riskleri lehe kullanabilme yeteneği de fırsatları beraberinde getirmektedir (Korkut, 2004, s.38). İşletme politika ve stratejilerinin hayata geçirilmesine engel olan, planlar ile gerçekleşen sonuçlar arasında ortaya çıkan olumlu veya olumsuz sapmaların tümü risk olarak değerlendirilir.

Etkin bir iç kontrol sistemi, banka amaçlarına ulaşılmasını engelleyebilecek maddi risklerin tespit edilmesini ve değerlendirilmesini gerektirir. Risklerin değerlendirilmesinde bankanın ve konsolide bazda banka grubunun karşı karşıya olduğu tüm riskler(kredi riski, ülke riski, transfer riski, piyasa, faiz riski, likidite riski, faaliyet

riskleri, yasal risk, itibar riski vb.)dikkate alınmalıdır. İç denetimlerin, yeni ya da daha önceden test edilmemiş risklere yönlendirilmek üzere yeniden yapılandırılması gerekebilir (www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf, İlke 4).

Etkin bir iç denetim sistemi için bankanın karşı karşıya kalabileceği kontrol edilebilir veya kontrol edilemez, iç veya dış risklerin tespit edilmesi gerekir. Tespit edilen bu risklerin kontrol edilebilirlik derecesi belirlenerek, risklerin ortaya çıkması durumunda uygulanacak politika ve prosedürler belirlenir. Kontrol edilebilen risklerin nasıl azaltılacağı, kontrol edilemeyen riskler karşısında ise riskten etkilenecek olan banka faaliyetlerinin azaltılması veya sona erdirilmesi kararı verilir.

Bankalarda risk yönetim sistemleri ile ilgili düzenleme, Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik ile yapılmıştır. Risk yönetim sisteminin amacı; bankanın gelecekteki nakit akımlarının ihtiva ettiği risk –getiri yapısını, buna bağlı olarak faaliyetlerin niteliğini ve düzeyini izlemeye, kontrol altında tutmaya ve gerektiğinde değiştirmeye yönelik olarak belirlenen politikaları uygulama usulleri ve limitler vasıtasıyla, maruz kalınan risklerin tanımlanmasını, ölçülmesini, izlenmesini ve kontrol edilmesini sağlamaktır (Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, Madde 35, 1.fıkra). Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmelik’te, risk yönetim politikaları ve uygulama usulleri, risk limitleri, yeni ürünler ve hizmetlerden kaynaklanacak olan risklerin tanınması, risk yönetim faaliyetleri, risk yönetim birimi, risk ölçüm yöntemlerine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

2.6.3. Denetim İşleri Ve Görev Dağılımı

Kontrol faaliyetleri, bankanın günlük faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Etkin iç kontrol sistemi, bankanın tüm seviyelerinde denetim faaliyetinin tanımlandığı uygun bir denetim yapısının kurulmasını gerektirir. Denetim faaliyetleri içinde; üst düzey incelemeler, farklı birim ve bölümlere ilişkin uygun denetim faaliyetleri, fiziki denetimler, belirlenen asgari ve azami limitlere uygunluğun denetimi ve uygun olmayanların takibi, yetki ve onay sistemi ile doğrulama ve mutabakat sistemi yer almalıdır(www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf, İlke 5).

Tespit edilen risklerin izlenmesi ve yönetimi ile ilgili olmak üzere, iç denetim prosedürlerinin oluşturulması, prosedürlerin birbirleriyle uygunluğunun belirlenmesi, iç denetim faaliyetlerinin temelini oluşturur. Tüm çalışanların katılımıyla

gerçekleştirilecek olan iç denetim faaliyetlerinde personelin görevlendirilmesi sırasında dikkatli davranılmalıdır. Birbirleriyle çakışan farklı görevlerden bir çalışanın sorumlu tutulması iç denetim faaliyetlerinin güvenilirliğini zedeleyecektir. Bir personele ödeme yapma, ödemeler için onay verme yetkisi vermek, müşterilerin hem kredi işlemleriyle hem de ticari işlemleriyle ilgilenmek fonksiyonel ayırım olmadığını gösterir. Fonksiyonel ayırım, iç denetim faaliyetlerinde oldukça önemlidir. Bunun yanında üst düzey incelemeleri, faaliyet kontrolleri, fiziksel kontroller, yetki ve sorumluluk dağılımı, performans değerlendirme de dikkat edilmesi gereken konular arasındadır.

Etkin iç kontrol sistemi, banka faaliyetlerine ilişkin uygun fonksiyonel ayrımların olmasını, farklı yetki ve sorumlulukların çakışmamasını gerektirir. Muhtemel çıkar çatışmalarının olabileceği faaliyet alanları belirlenerek, en aza indirilmeli ve bağımsız izlemeye tabi olmalıdır (www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf , İlke 6). Olası çatışma alanlarının tespiti ve minimize edilmesi için, yapılan işler bağımsız üçüncü bir kişi tarafından dikkatle izlenmeli, incelenmelidir.

2.6.4. Bilgi ve İletişim

Etkin iç kontrol sistemi, bankanın mali yapısına ve faaliyetlerine ilişkin tam ve kapsamlı bilgiyi ve aynı zamanda banka karar alma sürecinde etkili olabilecek dış piyasadaki gelişmeler ve koşullara ilişkin bilgiyi gerektirir. Bilginin, güvenilir, zamanında erişilebilir ve uygun formatta olması gerekmektedir (www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf , İlke 7). Etkin iç kontrol sistemi, bankanın tüm önemli faaliyetleri hakkında güvenilir bilgi sistemlerinin olmasını gerektirir. Bilginin elektronik ortamda saklanması ve kullanılmasına olanak veren bilgi sistemleri aynı zamanda güvenilir, imalı, bağımsız olarak izlenmeli ve değişen koşullara uygun olarak düzenlemeler yapılması desteklenmelidir (www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf , İlke 8).

Etkin iç kontrol sistemi, tüm banka personelinin kendilerine ait görev ve sorumluluklarına ilişkin kural ve prosedürleri bilmelerini ve bunlara bağlı kalmalarını temin edecek ve bilgilerin ilgili personele ulaşmasına imkan verecek şekilde etkin iletişim kanallarının olmasını gerektirir(www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf , İlke 9).

Banka faaliyetlerinin önemli bileşeni, tüm bankacılık faaliyetlerini kapsayan etkin bir yönetim bilgi sisteminin oluşturulmasıdır. Bankalar, elektronik ortamlarda yapılan işlemlerin kontrol ve denetiminin zorunluluğunun özellikle farkında olmalıdır.

Bankanın mali durumu, finansal yapısı, politika ve stratejileri gibi iç bilgiler ile banka faaliyetlerini, finansal yapısını, politika ve stratejilerini etkileyecek olan ekonomik gelişmeler, ticari anlaşmalar, ekonomik krizler, sektörel bilgiler gibi pek çok bilgi sistemi bünyesinde toplanmalıdır. Toplanan bilgiler gerek elektronik ortamlarda gerekse klasik dosyalama sistemi ile kayıtlara alınmalıdır. Yönetim bilgi sisteminin gereği gibi tasarlanamaması, bu sistemden elde edilen bilgileri güvenilir kılar. Elde edilen bilgilerin güvenilir olması da, yönetim bilgi sisteminden elde edilen bilgilere dayanarak alınan yönetim kararlarını olumsuz etkiler.

2.6.5. İzleme Faaliyetleri ve Hataların Düzeltilmesi

Bankanın iç denetim sisteminin etkinliği aralıksız olarak izlenmelidir. Temel risklerin izlenmesi, bankanın günlük faaliyetlerinin içinde yer almalı ve banka yönetimi ve banka müfettişleri tarafından yapılacak periyodik değerlendirmelerin bir parçası olmalıdır (www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf, İlke 10).

Bankacılık dinamik ve hızla gelişen bir sektördür. Bankalar kurum içinde ve dışında gerçekleşen gelişmelere açık olarak iç denetim sistemlerini sürekli izlemek, değerlendirmek ve etkinliğinin devamını sağlamak için geliştirmek durumundadır (Sezal, 2006, s.93). Günlük kayıtların incelenmesi, özel durum raporlarının üst yönetimce incelenmesi şeklinde gerçekleştirilen sürekli izleme, iç denetim sistemindeki hata veya eksiklerin zaman geçmeden fark edilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını sağlar.

Farklı birimlerde görevli personel tarafından, sürekli izleme ve değerlendirme faaliyeti yapılırsa da iç denetim sistemi uzman kişiler tarafından kapsamlı bir şekilde izlenmelidir. İç denetim sisteminin, bağımsız ve uygun eğitime sahip banka müfettişlerince yürütülecek etkin ve kapsamlı kontrolünün yapılması gerekir. Banka müfettişlerince yürütülen kontroller iç denetim sisteminin önemli bir parçasıdır ve doğrudan yönetim kurulu, teftiş kurulu ve üst düzey yönetime rapor edilmelidir (www.bis.org/publ/bcbsc131.pdf, İlke 11). Yeterli mesleki eğitim ve yeterliliğe sahip, tarafsız müfettişler tarafından yapılan kontrollerin sonuçları, banka yönetim kuruluna, üst düzey yönetim veya teftiş kuruluna iletilir.

Banka yönetimi, banka müfettişleri ya da denetimden sorumlu diğer banka personeli tarafından tespit edilen iç denetime ilişkin hata ve eksiklikler zamanında

uygun yönetim birimlerine rapor edilmeli ve ivedilikle ele alınmalıdır (www.bis.org/publ/bcbssc131.pdf , İlke 12). İzleme faaliyeti ile tespit edilen hata veya eksikler gerekli personele, yönetim kuruluna, üst düzey personele rapor edilmelidir. Tespit edilen her türlü hata veya eksiklik için en kısa zamanda düzeltici tedbirlerin alınması gerekir. İç denetim faaliyeti ile tespit edilen eksikliklerin tamamlanması, hataların düzeltilmesi işlemlerinin takibi de izleme faaliyeti kapsamındadır.

2.7. İç Denetime Konu Olan Kontrol Alanları

İç kontrol ve iç denetim birbirinden farklı, ancak birbirini tamamlayan iki kavram olarak değerlendirilmelidir. İşletme içi kontrollerin yerindeliğinin kalitesi iç denetim faaliyeti ile ifade bulur (Yurtsever, 2009, s.154).

İç denetim etkinlik ve yerindelik denetimlerinin de katkısıyla, işletmede etkin bir iç kontrol sisteminin oluşturulması, yasal ve kendi iç düzenlemelerine uygun şekilde faaliyet gösterilmesine imkan tanıyacak, işletmenin yasal yaptırımlarla karşılaşmasının önüne geçecek, gelir kayıplarının ve maddi kayıpların oluşmasına engel olacak, suistimal ve dolandırıcılık girişimlerinden kaynaklanan riskleri azaltacak, işletmenin itibarının korunmasına katkılarda bulunacak, işletmenin kar ve performans hedeflerine ulaşmasında yardımcı olarak hedefine ulaşmasına imkan sağlayacaktır (Yurtsever, 2009, s.155). İç kontrol sisteminin etkinlik ve verimliliği, yasal düzenlemelere uygunluk, finansal tablolardaki bilgilerin doğruluk ve güvenilirliği iç denetim faaliyetleri ile tespit edilir. Faaliyetler, finansal raporlama ve uygunlukla ilgili olarak güvence ve danışmanlık hizmeti veren iç denetim sistemi, bankanın amaçlarına ulaşmasına yardım eder.

Bankaların iç denetim yapısını oluşturan iç kontrol merkezinin teftiş kurulu ile risk yönetim merkezi tarafından etkin bir iç denetim gerçekleştirilmesi için faaliyetlerine başlamadan önce denetim alanlarını tespit etmeleri gerekmektedir. Denetim alanları temel kontrol alanları ve/veya bankanın faaliyetlerine dayalı olarak belirlenmelidir (Aslan, 2003, s.87). Bankanın temel faaliyetlerini ve bankacılık hizmetlerini yürütmesinde şubelerin büyük payı olduğundan dolayı, banka şubelerini sıkça denetime tabi tutulmaktadır. Takan ve Boyacıoğlu'na göre şubelerde bulunan servislerde yürütülen denetim konuları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4: Banka Servisleri ve Servislerde Yürütülen Denetim Konuları

Denetlenen Servis	Denetim Konuları		
	Sayım ve Mutabakat Konuları	Hesap İncelemeleri	Diğer İncelemeler
Muhasebe Servisi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Türk Parası ve efektiflerin sayım ve uygunluğu 2. ATM'lere alınan paralar 3. Satın alınan banka çekleri 4. Diğer banka ve katılım bankalarındaki hesaplar 5. Kredi bakiyeleri 6. Tasfiye edilecek alacaklar 7. Menkuller 8. Mevduat ve döviz tevdiat hesapları bakiyeleri 9. Teminat mektupları 10. Tahsile alınan çekler 11. Tahsile alınan ticari senetler 12. Emanete alınan kıymetler 13. Teminat senetleri 14. İskonto senetleri 15. Kullanılmamış teminat mektupları matbuaları 16. Mizan kontrolü 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Muhtelif alacaklar hesabı 2. Borçlu geçici hesaplar 3. Şubeler cari hesabı 4. Efektif-dövzi alım satım hesapları 5. Ödenecek vergi, resim harç ve primler hesabı 6. Muhtelif borçlar hesabı 7. Alacaklı geçici hesaplar 8. Ödeme emirleri hesabı 9. Gelir hesapları 10. Gider hesapları 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reeskont işlemleri 2. Evaluasyon işlemleri
Kurumsal Krediler Servisi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dosya İncelemeleri 2. Teminat senetleri incelemeleri 3. Risk incelemeleri 4. Alınan teminatlarla ilgili incelemeler 5. Özelliği bulunan risklerin incelenmesi 6. Teminat mektubu incelemeleri 		
Bireysel Krediler Servisi Denetimi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dosya incelemeleri 2. Tüketici kredileri incelemeleri 3. Kredi kartları incelemeleri 		
Tasfiye Edilecek Alacaklar Servisi			
Mevduat ve Banka Hizmetleri Servisi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yörenin sosyo ekonomik yapısının incelenmesi 2. Mevduat ile ilgili incelemeler 3. Banka hizmetleri ile ilgili incelemeler 		

Tablo 4: Banka Servisleri ve Servislerde Yürütülen Denetim Konuları-Devamı

Denetlenen Servis	Denetim Konuları
Menkul Kıymetler Servisi Denetimi	1.Sayım ve Mutabakat 2.Şube portföy tutma limitleri 3. Uygulanan repo faiz oranları 4. Hazine bonusu ve devlet tahvili alım satım işlemleri 5.Hisse senedi alım satım işlemleri 6. Yatırım fonu alım satım işlemleri

Kaynak: Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s.354

Bankalarda, periyodik olarak kontrol ve incelemelere tabi olan kontrol alanları mevcuttur. Bunun yanında, ihtiyaç duyulduğunda inceleme yapılan kontrol alanları da mevcuttur. Temel kontrol alanları düzenli aralıklarla yapılan sıradan kontrol ve incelemelerin odaklandığı faaliyet alanları ile talebe göre yapılacak özel incelemelerin ya da süreye bağlı olmadan yapılan acil ve hızlı incelemelerin odaklandığı faaliyet alanlarını kapsar. Bankalarda temel kontrol alanları şunlardır:

- a-Gözetim amacıyla kurum tarafından talep edilen raporlamaların ve diğer bilgilerin hazırlanması,
- b- İlgili mevzuata uygunluğun sağlanması,
- c-Yeterli düzeyde karşılık ayrılmasının sağlanması,
- d-Faaliyetlerin basiretli biçimde planlanması ve yürütülmesinin temini,
- e-Finansal muhasebe ve yönetim bilgi sistemleri,
- f-Temel faaliyet alanlarının özel kontrolü,
- g-Otomasyon /bilgi-işlem ortamı,
- h-Acil ve beklenmedik durum planlanması,
- ı-Kara paranın aklanmasının önlenmesi. (Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik, Madde 20)

2.7.1.Raporlamaya İlişkin Kontroller

Bankanın finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkındaki bilgi finansal raporlar ile bilgi kullanıcılarına iletilir. Finansal karalara dayanak olan finansal tablolardır. Bu nedenle finansal tablolardaki faaliyet sonuçları ve finansal duruma ilişkin bilginin doğruluğu ve güvenilirliği önemlidir. Finansal tabloların, önceden

belirlenen raporlama kriterlerine uygunluğunun belirlenmesi, banka teftiş kurulunun, iç kontrol faaliyetlerini yürüten birimin sorumluluğundadır.

2.7.2. Mevzuata Uygunluğun Sağlanmasına İlişkin Kontroller

Bankalar, kurumsal yönetim anlayışlarını güçlendirmek amacıyla mevzuata, banka içi kurallara, genel bankacılık ilkelerine ve piyasa kurallarına uygun davranmak durumundadırlar. Bu nedenle bankaların, yasal düzenlemelere uygun davranılmasını sağlayacak, gerektiğinde banka üst yönetimini düzeltici tedbirler almaya yönlendirecek nitelikte olan uyarıcı izleme ve raporlama sistemlerine sahip olması gerekir.

Bu amaçla iç kontrol merkezi bünyesinde, görevlerinin içeriği konusunda bilgilendirilmiş kişilerden oluşan bir birim oluşturulur. Bu birim, bankacılık faaliyetlerinde mevzuata aykırı bir durumun varlığını tespit ederse, iç kontrol merkezi, risk yönetim birimi üst düzey yöneticilere bilgi verir.

2.7.3. Karşılık Ayrılmasına İlişkin Kontroller

Bankanın varlıkları ve muhtemel yükümlülükleri ile ilgili olarak ayrılması gereken değer azalış karşılıkları, gider karşılıkları ve diğer karşılıkları, riskleri ve yükümlülükleri karşılayacak yeterli bir düzeyde sürdürülmesi sağlanmalıdır (Aslan, 2003, s.89). Bu amaçla, üst yönetim tarafından belirlenen politikalar çerçevesinde yapılan, varlıklardaki değer düşüklüğü ile sorunlu krediler ve alacaklar içinde karşılık ayırma işleminin, üst yönetim tarafından belirlenen politikalara yasal düzenlemelere uygunluğu denetlenmelidir.

2.7.4. Faaliyetlerin Planlanması ve Yürütülmesine İlişkin Kontroller

Üst düzey kontrol ve incelemelerin amacı banka faaliyetlerinin basiretli bir biçimde planlanmasının ve uygulanmasının sağlanmasıdır. Strateji, politika ve yetkilerin basiretli bir şekilde tanımlanması, yönetim politikaları ile uygunluğu takip edilmesi ve performans değerlendirmesi bu kontrol ve incelemelerin kapsamı içinde yer almaktadır (Akça, 2008, s.35). Üst yönetim tarafından belirlenen amaç ve politikalar doğrultusunda stratejik planlar yapılır. Bölge müdürlükleri, birim müdürlükler, genel müdürler, şube müdürleri tarafından yapılan planlar, stratejik planlara uygun olmalıdır.

Stratejik planlar doğrultusunda taktik planlar ve eylemsel planların yapılması ve uygulamaya geçirilmesi de kontrol faaliyetleri kapsamındadır.

2.7.5. Muhasebe Bilgi Sistemi ve Yönetim Bilgi Sistemine İlişkin Kontroller

Finansal tabloların muhasebe standartlarına uygun bir şekilde hazırlanması, gerekli karşılık ayırma işlemlerinin yapılarak varlıkların gerçek değeri ile gösterilmesi ve finansal tablolarda yer alan bilgilerin bankanın mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını doğru bir biçimde yansıtması, yönetim bilgi sisteminin etkinliğine bağlıdır. Yönetim bilgi sisteminin gerekli verilere doğru bir biçimde ve zamanında ulaşması, elde edilen bilgilerin muhasebe kurallarına uygun olarak kaydedilmesi ile finansal tabloların güvenilirliği artırılır.

Yönetim kurulu, faaliyetlerin muhasebeleştirilmesi, finansal tabloların hazırlanması, onaylanması, denetlenmesi, yetkili mercilere sunulması ve yayımlanması dahil finansal ve raporlama sistemi, görev ve yetki sorumlulukları belirlemek, bilgi sistemlerini yeterli hale getirmek ve uygulamayı gözetlemekle yükümlüdür (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 41).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 4.Bölümünde Finansal Raporlama açıklanmıştır. Madde 37'de Muhasebe Raporlama Sistemi, Madde 38'de Konsolide Finansal Raporlar, Madde39'da Finansal Raporların imzalanması, sunulması, ilan ve denetimi, Madde40'ta yıllık faaliyet raporu ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

Bankalar, 1 Kasım 2006 tarihli 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile muhasebe uygulamalarına yön verirler. Bu yönetmeliğin amacı, bankaların muhasebe ve raporlama sisteminde şeffaflık ve tekdüzen sağlaması, işlemlerinin kayıt dışında kalmasının önlenmesi, faaliyetlerinin gerçek mahiyetlerine uygun olarak sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, konsolide ve konsolide olmayan bazda mali durumları, mali performansı ile yönetimin etkinliği hakkında bilgileri içeren finansal tabloların zamanında ve doğru bir şekilde hazırlanması; raporlanması ve yayınlanmasına ve belgelerin saklanması ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Madde 1).

Yönetim Kurulu, bu yönetmelikte belirlenen usul ve esaslara uygun olarak faaliyetlerin muhasebeleştirilmesi, finansal tabloların hazırlanması, onaylanması, denetlenmesi, yetkili mercilere sunulması ve yayımlanması, dahil finansal raporlama sistemini, görev, yetki ve sorumlulukları belirlemek, bilgi sistemlerini yeterli hale getirmek ve uygulamayı gözetmekle yükümlüdür (Bankaların Muhasebe uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Madde 12).

2.7.6. Temel Faaliyet Alanlarının Özel Kontrolleri

Banka temel faaliyetlerinin özel kontrolleri kapsamında, elektronik bankacılıkla ve internet bankacılığı faaliyetlerine yönelik kontroller, Kredilendirme Faaliyetlerine İlişkin Kontroller, Alım-Satım Faaliyetlerine İlişkin Kontroller, Aktif-Pasif Yönetimi ve Likidite Yönetimine İlişkin Kontroller yer alır.

İşlevsel faaliyetlerden her biri için ayrı, düzen ve yükümlülükler mevcut olabileceğinden, banka bünyesinde aşağıda belirtilen usul, esas ve mekanizmaların bir bütün olarak uygulanması gerekmektedir.

- a) Yetkilendirme ve onay verme
- b) Analitik çalışma düzenine sahip kontrol sistemleri ile hesap ve kayıt kontrol düzeni
- c) Görevlerin ayrılması, fonksiyonlara göre dağıtılması
- d) İç denetim ve izleme
- e) Maddi Değerlere İlişkin Kontrol Usulleri (Aslan, 2003, s.91)

2.7.6.1.Kredilendirme Faaliyetleri

Bankalar, mevcut kredi riskleri ile yeni bankacılık ürün ve faaliyetlerinden doğabilecek kredi risklerini kontrol etmeye yönelik etkin bir sistem kurmak durumundadırlar. Banka denetçileri, kredinin kalitesini değerlemek amacıyla bankanın politika ve uygulamalarını değerlendirmelidir (Aslan, 2003, s.99). Kredi risklerinin değerlendirilmesi, kontrol edilebilmesi ve yönetilmesi adına, kredilendirme sürecinin

oluşturulması zorunludur. Bu kapsamda banka yönetim kurulu, kredi verilen ve ya kredi verilecek olanların kredi değerliliğinin belirlenmesinden, kredi politikasının belirlenmesinden, kredi onay sisteminin oluşturulmasından ve etkin bir kredi izleme yönteminin belirlenmesinden sorumludur.

2.7.6.2.Alım-Satım Faaliyetleri

Tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlamak gibi önemli bir görevi olan, para piyasasının en önemli kurumu olan bankaların bir işlevi de alım-satım faaliyetleridir. Bankaların gerek kendi adına, gerekse üçüncü kişi ve ya kurumlar adına gerçekleştirmiş oldukları sözleşmeler, alım-satım faaliyetleri kapsamındadır. Bankalar, bu sözleşmelerin gerçekleştirilmesi sırasında birtakım kurallara uygun davranmak zorundadır.

Öncelikle bankalarca, alım-satım işlemlerine ilişkin kuralların yer aldığı bir yönetmelik hazırlanıp uygulanarak, sürekli güncellenir. Bu kuralların uygulanmasında, bankanın kendi adına ve üçüncü bir şahıs adına gerçekleştirilen sözleşmeler, alım-satım faaliyeti içinde değerlendirilir. Bu sözleşmeler aşağıda yer almaktadır (Aslan, 2003, s.107).

- Para piyasası işlemleri
- Menkul kıymet işlemleri(menkul kıymet çıkarılması hariç)
- Döviz işlemleri
- Kıymetli maden alım-satımı
- Türev araçların alım-satımı

Bankaların söz konusu para ve sermaye piyasası işlemlerini yerine getirirken karşılaşılabilecekleri riskleri kontrol altında tutabilmeleri için etkin bir yönetim bilgi sistemine sahip olmaları temel koşuldur. Bu şekilde piyasa, kredi ve operasyon risklerine ilişkin önlemler almak mümkündür.

Bankaların, teftiş ve iç kontrol faaliyetlerini yürüten birim, alım-satım faaliyetlerine ilişkin yazılı bir iç denetim faaliyetleri politikası oluşturmak zorundadır. Bu birim ve yetkililerinin görev ve yetkileri, alım-satım faaliyetlerinin izlenmesine ve karşılık ayrılmasına ilişkin önerileri de kapsayacak şekilde açıkça tanımlanmalıdır (Aslan, 2003, s.108).

2.7.6.3.Aktif/Pasif Yönetimi Ve Likitide Yönetimi Faaliyetleri

Banka bilançosunu yönetmekle görevlendirilmiş ve bu konuda banka yönetimince yetkilendirilmiş birimler, yönetim organlarıncı kendilerine verilen gelir hedeflerine ulaşmak için yetkilendirildikleri alanlarda bir portföy oluşturarak, bu portföyü gelir hedefleri doğrultusunda yönetirler. Temel amaç, aktif getirileri ile pasif maliyetleri arasındaki marjı pozitifte tutarak burada stabilize etmek, böylece hedeflenmiş gelirlere ulaşmaktır (Fırat, 2008, s.7).

Pasif yönetimi, bir bankanın fonlarını, en düşük maliyetle elde etme çabası olarak ifade edilebilir. Elde edilen fonların, en düşük riskle en yüksek getiriye elde edecek şekilde kullanılmasına ilişkin karar verme süreci ise Aktif Yönetimine ilişkin faaliyetler bütünüdür. Bankaların mevduat olarak topladıkları fonlar karşılığında, zorunlu rezervler dışında ne kadar serbest rezerv bulunduracağına ilişkin karar alma süreci ise Likitide Yönetimi sürecidir. Bankalar fon kaynakları için ödedikleri faizin, fon kullanımları için tahsil ettikleri faizden küçük olması durumunda ortaya çıkan pozitif marjin ile hedefledikleri kara ulaşacaktır. Bu amaçla aktif-pasif yönetimi ve likitide yönetimi bankalar için önem arz etmektedir.

Aktif Pasif Yönetimi, bu risklerin çeşitli araç ve modellerle tanımlanması, ölçülmesi ve yönetilmesiyle hedeflenen karlılık oranlarının, güven ve likiditeyi göz önünde bulundurarak nasıl başarılı olunacağını gösteren ve sistematik bir şekilde hazırlanan planlar bütünüdür (Takan ve Boyacıoğlu, 2011, s.471). Aktif Pasif Yönetiminde etkinliğin sağlanması için banka yönetimi tüm banka organizasyonunu bir bütün olarak görebilmelidir. Karar verme sürecinde yol gösterecek teknikler ile alternatif politikaların geliştirilmesini sağlamak da, aktif pasif yönetiminin etkinliğini sağlamada banka yönetimine düşen görevlerdendir. Tüm bu karar alma ve alternatif belirleme sürecinde, temel amaç olan gelir maksimizasyonu göz önünde bulundurulmalıdır.

Etkin bir aktif-pasif yönetimi için, bankanın aşağıda belirtilen dört temel alt süreci oluşturması gereklidir (Aslan, 2003, s.117)

- Vade dilimlerine göre aktif pasifler arasındaki uyum farkı tutarlarının ölçümü
- Fonların hangi faiz oranından yeniden fiyatlanacağını tahmini
- Gelecekteki faiz gelirlerinin ve faiz giderlerinin öngörülmesi

- Alternatif faiz oranı senaryolarının araştırılması ve farklı stratejilerin gözden geçirilmesi

2.7.7. Elektronik Bankacılık Ve İnternet Faaliyetlerine İlişkin Kontroller

Elektronik Bankacılık, perakende ve küçük hacimli bankacılık ürünleri ile elektronik kanallar üzerinden verilen hizmetleri ifade eder. Bu ürün ve hizmetler mevduat alma, borç verme, hesap yönetimi, finansal danışmanlık sağlanması, elektronik fatura ödeme, elektronik para hizmetleri ve diğer elektronik ödeme ürünleri gibi, ürün ve hizmetlerin sağlanmasını içerir (www.bis.org/publ/bcbs35.pdf , s.1).

Bankacılık hizmetlerinin sunulmasında internetin kullanılmasıyla ortaya çıkan internet bankacılığı, banka müşterilerinin finansal işlemlerini sanal bir ortamda gerçekleştirdikleri bir elektronik bankacılık türüdür. İnternet bankacılığının yapısı; banka müşterisinin bilgisayarında bulunan bir internet gezgini programı ve bankanın ana bilgisayarında bulunan bir internet gezgini programı ve bankanın ana bilgisayarı ile bağlantıyı sağlayan bir internet sunucusu olmak üzere iki ana unsurda oluşmaktadır (Duruer, 2009, s.136). Günümüzde elektronik bankacılık ve internet bankacılığı hizmetleri, zamandan ve maliyetlerden tasarruf sağlaması bakımından, yaygın olarak kullanılmaktadır.

Elektronik bankacılık ve internet bankacılığı faaliyetleri ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek risklerin tanımlanması ve kontrol altına alınması amacıyla banka bünyesinde gerekli kontrol süreçleri oluşturulmalı ve bu faaliyetler sürekli gözden geçirilmelidir (Aslan, 2003, s.96).

Elektronik bankacılık ve elektronik para faaliyetlerinde bankaların karşılaştığı belirli riskler, farklı olmayıp diğer Basel Komitesi risk yönetimi belgelerinde olduğu gibi risk kategorilerine ayrılır (www.bis.org/publ/bcbs35.pdf , s.4). Bu riskler, operasyonel riskler, itibar riski, yasal riskler, kredi riski, likitide riski, faiz oranı riski, piyasa riski, ülke riski olarak sıralanabilir. Bankalar söz konusu risklere ilişkin gerekli kontrol süreçleri oluşturulmalıdır.

2.7.8. Otomasyon /Bilgi-İşlem Ortamlarının (Bilgi Sistemlerinin) Kontrolleri

Günümüzde bireysel ya da kurumsal ekonomik her türlü gelişme, internet ve bilgi teknolojileri sistemlerine daha da fazla bağlı hale gelmektedir. Bunun sonucu olarak sistemler üzerindeki riskler daha fazla fark edilmekte ve önemli olarak görülmektedir. Bilgi sistemleri üzerindeki güvenlik açıkları ya da hatalar ciddi iş krizlerine ve itibar kayıplarına yol açmaktadır. Bu sebeple pek çok düzenleyici kuruluş yeni uyum zorunlulukları getirmektedir (www.deloitte.com.)

Türkiye Bankalar Birliği verilerine göre Aralık 2010 itibariyle aktif internet bankacılığı müşteri sayısı 6.694.000 kişidir (www.tbb/istatistikci/raporlar/İnternet Bankacılığı İstatistikleri/Aralık 2010). İnternet bankacılığının ve bankacılıkta bilgi sistemlerinin kullanımı ile birlikte, bilgi sistemlerine ilişkin kontroller de önem kazanmıştır. Bilgi-işlem sisteminin yapısı ve organizasyonunun oluşturulması, suç sayılan eylemlerden kaçınılmasına ilişkin tedbirlerin alınması, yedekleme sisteminin oluşturulması, bilgi-işlem sisteminin planlanması ve faaliyetlerin yönetilmesi konularında en büyük görev banka yönetimine düşmektedir.

2.7.9. Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Yönelik Kontroller

Banka yönetim kurulu, üst düzey yönetimi ve iç kontrol merkezi, kaynağı yasal olmayan kara paranın aklanması faaliyetlerinde, bankanın bilmeden taraf olmasını ve kullanılmasını engelleyecek, bir kontrol mekanizmasının ve uygulama usullerinin oluşturulmasını sağlamak zorundadır. Bu tür faaliyetleri denetleyen yetkili mercilerin belirlediği kurallar çerçevesinde ilgili kontrol sistemleri geliştirilmelidir (Aslan, 2003, s.96).

Bankalar, banka hesapları yoluyla (sahte isimle hesap açılması, toplama hesap açılması, hesaben ödeme, geçici banka hesabı açılması, tutulan adamların banka hesaplarının kullanılması), bankayı ele geçirme yoluyla, otofinans borç yoluyla, telgraf havalesi yoluyla, banka kiralık kasaları yoluyla, muhabir ve ya özel bankacılık yoluyla, internet bankacılığı yoluyla, kıyı bankacılığı yoluyla, yeni ödeme araçları yoluyla, seyahat çekleri ile banka çek ve poliçesi yoluyla kara para aklanması faaliyetlerine taraf olabilir.

Kara para aklanmasının önlenmesine yönelik 4208 sayılı kanuna göre, kara para aklanmasının önlenmesine yönelik olarak çalışmalar yapan kurul, Mali Suçları

Araştırma Kurulu(MASAK)'tır. 19.11.1996 tarihli 22822 Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'un 3. maddesine göre, Maliye Bakanı'na bağlı olarak çalışan MASAK tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde, banka bünyesinde kara paranın aklanmasının önlenmesine ilişkin kontrol mekanizması oluşturmak banka yönetim kurulunun sorumluluğundadır.

9 Ocak 2008 Tarihli ve 26751 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Suç Gelirlerinin Aklanmasının Ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkındaki Yönetmelik' in 5.maddesine göre müşteri ile işlem yapılmasından önce, müşterinin ve ya adına hareket edenin kimliğinin tespit edilmesi zorunludur. Bankanın, müşteri ile iş ilişkisinde bulunan başka bir finansal kuruluşun aldığı önlemlere güvenerek iş ilişkisine girmesinde bir sakınca yoktur. Ancak, kimlik tespiti yapılmadığı durumlarda iş ilişkisine girilmez.

Bankalar kara para aklanmasının önlenmesi ile ilgili olarak, müşterinin ticari faaliyetleri, risk profili, fon kaynakları gibi mali bilgileri ile iletişim bilgilerinin doğruluğunu ve geçerliliğini izlemek durumundadırlar (Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik Madde 19). Daha önce tespit edilen kimlik bilgilerinin geçerliliğini korumadığı durumlarda iş ilişkisi banka tarafından sona erdirilir.

Aynı yönetmelikte olağandışı büyüklükte olan işlemler ile belirli bir hukuki ve ya ekonomik sebebe dayanmayan işlemlere özel olarak dikkat etmek gerektiği açıklanmıştır (Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik Madde 18). Elektronik bankacılık işlemlerde de bu dikkat ve özen gösterilmelidir. Elektronik transferler konusuna, yönetmeliğin 24.maddesinde yer verilmiştir. 1.1.2011 tarihinden itibaren, 2.000TL ve üzeri yurt içi ve yurt dışı elektronik transfer mesajlarında, gönderenin; adı-soyadı, tüzel kişiliğin unvanı, diğer teşekküllerin tam adına; hesap numarası ve ya işlem referans numarasına; adres, doğum yeri-tarihi, vatandaşlık kimlik numarası ve ya vergi kimlik numarasına yer verilmek zorundadır. Bu bilgilerin yer almadığı bir transfer mesajı alan finansal kuruluş, karşı taraftan bilgilerin tamamlanmasını isteyebilir ve ya transfer işlemini gerçekleştirmez. Eksik bilgi ile gelen transfer mesajı süreklilik kazanmış ise, transferi

alan finansal kuruluş, transfer isteğini gönderen finansal kuruluş ile iş ilişkisine son verebilir.

2.8. Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik' e Göre İç Denetime Konu Olan Kontrol Alanları

1 Kasım 2006 tarihli 26333 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik' in İkinci Kısım İkinci Bölüm'ünde iç kontrol faaliyetleri kapsamındaki kontroller sayılmıştır. Buna göre bankalarda iç kontrol faaliyeti kapsamındaki kontroller faaliyetlerin icrasına yönelik işlemlerin kontrolü, iletişim kanallarının ve bilgi sistemlerinin kontrolü, finansal raporlama sistemine ilişkin kontroller, uyum kontrolleri olmak üzere dört başlık altında toplanır. İç denetim faaliyetleri kapsamında, söz konusu kontrol faaliyetlerinin yerine getirilme derecesi incelenir.

2.8.1 Faaliyetlerin İcrasına Yönelik İşlemlerin Kontrolü

Bankacılık faaliyetlerinin yerine getirilmesine ilişkin işlemler operasyonel faaliyetler olarak ifade edilir. Operasyonel faaliyetlerin etkinlik ve verimliliğinin sağlanması için banka iç denetim birimi tarafından operasyonel faaliyetlere ilişkin kontroller yapılmalıdır. Operasyonel faaliyetlere ilişkin kontrol faaliyetler Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik' in 15.maddesinde şu şekilde sıralanmıştır:

- a) Raporlama
- b) Fiziki kontroller
- c) Onaylama ve yetkilendirme
- d) Sorgulama ve mutabakat sağlama
- e) Limitlere uygunluk incelemeleri, aşım ve aykırılıkların takibi

Bankacılık faaliyetlerinin yerine getirilmesi sırasında olağanüstü durumlar, şüpheli işlemler, aykırılık ve genel performans raporları, günlük, haftalık ve ya aylık olarak üst yönetime sunulmalıdır.

Bankaya, tasarruf sahiplerine ait nakit ve nakit benzeri varlıklar ile diğer maddi varlıklara erişilmesi, bunların kullanımı ve saklanmasına ilişkin kurallar ve sınırlamalar belirlenmelidir. Ayrıca maddi varlıklara ilişkin periyodik olarak envanter işlemi yapılmalıdır.

Bankacılık faaliyetlerinin yerine getirilmesi sırasında, yapılan her işlem için çift taraflı ve çapraz kontrol ve imza sistemlerinin geliştirilmesi, onay ve yetkilendirme kontrolü kapsamındadır. Onaylama ve yetkilendirme kontrollerine göre, belli bir tutarın üzerindeki işlemler için onay ve yetki alınması gerekmektedir.

Gerçekleştirilen işlemler, risk yönetim modellerine ilişkin çıktılar sorgulanmalıdır. Hesaplara ilişkin düzenli aralıklarla karşılaştırma yapılarak anlaşmaya varılmalıdır. Ayrıca risk limitlerine ilişkin limitlerin aşmaları da izlenmelidir.

2.8.2. İletişim Kanallarının ve Bilgi Sistemlerinin Kontrolü

Banka bünyesinde, güvenilir, tam, izlenebilir, tutarlı, zamanlı ve ihtiyacı karşılayacak nitelikte bilginin elde edilebilmesini sağlayan iletişim sistemi ve bilgi sistemleri mevcut olmalıdır. Bu amaçla iletişim kanalları ve bilgi sistemleri kontrol faaliyetlerine tabi tutulur.

Banka bünyesinde iletişim kanallarına ilişkin kontroller Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik' in 16.maddesinde açıklanmıştır. Banka içinde ya da konsolidasyona tabi ortaklıklarında üretilen ve Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile banka yönetim kurulunca onaylanan politika ve stratejilere göre herhangi bir sınırlamaya tabi tutulması gereken bilgilerden ilgili birim ve personele erişim imkanı tanınanlar üzerinde sınırlamalar bulunup bulunmadığına (Bankaların İç Sistemleri hakkında Yönetmelik, Madde 16) ilişkin kontroller yapılır.

Banka performansına, yeni ürün ve ya faaliyetler hakkında, karşılaşılan sorunlar ile daha önce karşılaşılmamış olup tereddüt edilen konular hakkında, personel tarafından yönetime ve iç kontrol birimine ne sıklıkta rapor verildiğine ilişkin kontrol faaliyetleri gerçekleştirilir.

Bankalarda, bilgi sistemlerine ilişkin olarak genel bilgi sistemi ve uygulama kontrolleri gerçekleştirilir. Bilgi sistemi yönetimine ilişkin kontroller Genel Bilgi Sistemi Kontrolleri olarak tanımlanır. Bankacılık faaliyetlerine dayanak oluşturan finansal bilgilerin üretilmesi, kullanılması, güvenilirliğinin sağlanmasına ve verilere

erişimin yetkilendirilmesine ilişkin kontroller Uygulama Kontrolleri olarak nitelendirilir.

2.8.3. Finansal Raporlama Sistemine İlişkin Kontroller

Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik' in 17.maddesinde, muhasebe bilgi sistemine ilişkin kontrollerin niteliği belirtilmiştir. Finansal tablolardaki bilgilere dayanarak karar alacak olan bilgi kullanıcılarının kararlarını etkileyecek bilgiler, finansal raporlama sisteminin kontrolünde esas alınır.

Önemlilik kavramı esas alınarak, finansal tablolardaki bilgilerin ve bu bilgilere esas teşkil eden işlemlerin kontrolü gerçekleştirilir. Ayrıca finansal tabloların kanuna ve diğer yasal düzenlemelere uygunluğunun tespitine ilişkin kontroller de finansal raporlama sisteminin kontrolüne ilişkin faaliyetler kapsamındadır.

İşlemlerin, varlık ve yükümlülüklerin kayda alınması ile finansal raporlara yansıtılması arasında uygulanan sürecin, oluşabilecek hataların ve eksikliklerin saptanabilmesine yönelik kontrolü yapılmalıdır. Ayrıca finansal raporların kanuna ve kanuna istinaden yürürlüğe konulan düzenlemelere uygunluğunun kontrolü de finansal raporlama sistemine ilişkin kontroller kapsamındadır. Bankalar muhasebe uygulamalarında, 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankaların Muhasebe Uygulama ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik maddelerine de uygun davranmak durumundadırlar.

2.8.4. Uyum Kontrolleri

Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik' in 18.maddesinde yer verilen Uyum Kontrolleri ile amaçlanan, bankanın gerçekleştirdiği ve ya gerçekleştirmeyi planladığı faaliyetlerin ve yeni işlemlerin yasal düzenlemelere uyumunun sağlanmasıdır. Yeni ürün ve işlemler, iç kontrol birimi ve ya iç sistemler sorumlusuna bağlı olarak çalışacak olan bağımsız bir birim tarafından incelenir. Söz konusu birimin görüşü ile yönetim kurulundan onay alınır. Kanun ve diğer düzenlemelerde meydana gelen değişiklikler konusunda banka personeli en kısa sürede bilgilendirilmelidir. Bankanın yurt dışı şube ve ya konsolide ortaklıklarında, uyumu kontrol edecek personel, uyum kontrolü ile görevlendirilmiş birime raporlama yapmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİR BANKANIN İÇ DENETİM FAALİYETLERİNİN UYGULAMALARI OLARAK İNCELENMESİ

Finansal sistemin önemli bir kurumu olan bankalar, tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlayarak ekonomik gelişmeye katkıda bulunmaktadır. Sermaye piyasası geliştirmekte olan ülkelerde fon transferine aracılık eden en önemli kuruluş bankalardır. Bankalar, fon toplama, fon kullandırma ve hizmet faaliyetlerini yasal düzenlemeler ile belirlemiş oldukları politika ve prosedürler çerçevesinde yerine getirirler. Bu şekilde para piyasasının güven ve istikrar içinde çalışmasını sağlar.

Türkiye’de bankacılık sektöründe, 1980 sonrası, oldukça önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde uluslar arası bankacılık standartları benimsenmiş, interbank para piyasası kurulmuş, çok sayıda küçük ve orta ölçekli banka kurulmuştur. Aynı dönemde, halka tasarruflarını döviz olarak tutma, bankalara döviz hesabı açma izni verildiğinden, bankaların karşılaştığı faiz riski ile kur riski artmıştır.

1994 yılında ülkemizde yaşanan kriz ile bankacılık sektöründe küçülme yaşanmıştır. Faiz oranlarındaki artış yurt dışına sermaye çıkışları gibi sebeplerle, 2000–2001 döneminde yaşanan kriz, bankacılık sektörünü olumsuz etkilemiştir. Enflasyon oranının artması ile birlikte faiz oranlarında gözlenen artış nedeniyle bankaların kaynak maliyetleri artmaktadır. Bu nedenle bankaların reel karı düşmekte, buna karşılık işlem maliyetleri artmaktadır.

Bankacılık faaliyetlerini etkileyen bir diğer unsur da globalleşmedir. Globalleşme ile birlikte uluslar arası yatırım ve uluslar arası finansman faaliyetleri artmıştır. Uluslar arası finansal piyasalardan temin edilen fon maliyetlerinde artış gözlenmiştir. Ayrıca uluslar arası finansal piyasalarda karşılaşılan risklere karşı korunmak ve ya kazanç elde etmek için geliştirilen türev ürünler, factoring, forfaiting, leasing gibi modern finansman kaynaklarının kullanımı da artmıştır. Bunun sonucunda bankacılık faaliyetlerinde teknoloji kullanımı artmış, internet bankacılığı ve elektronik bankacılık uygulamalarına başlanmıştır. Elektronik bankacılık ve internet bankacılığının yaygınlaşmasıyla birlikte bankacılık işlemleri hızlanmış, bankaların pazar payı ve iş hacimleri artmıştır. Teknolojik gelişmelerle birlikte müşterilere verilen hizmetlerin hız kazanması yanında, banka içinde bilgi aşırıverişi de daha sağlıklı ve hızlı bir şekilde

yapılmaya başlanmıştır. Ancak otomasyon sistemi ve bilgi teknolojilerindeki bu gelişmeler, bankaların işlem maliyetlerinde artışa sebep olmuştur. Tüm bu gelişmeler, bankacılık faaliyetlerinin denetlenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye’de faaliyet gösteren bir bankanın iç denetim sistemi incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öncelikle, incelenen banka ile ilgili genel bilgilere ve bankanın organizasyon yapısına ilişkin bilgilere yer verilecektir. Daha sonra, iç denetim faaliyetleri incelenen bankada, denetim komitesinin kurulması ve işleyişi, iç denetim biriminin görevleri, iç denetim faaliyetleri ile ilgili bilgiler açıklanmaya çalışılacaktır. Bankanın iç denetim faaliyetlerinin uygulamalı olarak incelenmesi amacıyla, bankada gerçekleştirilen iç denetim faaliyeti sonucunda hazırlanan iç denetim raporuna yer verilecektir.

3.1. A Bank Hakkında Genel Bilgiler

Bankaların finansal sistemin önemli bir kurumu olduğu ülkemizde, bir bankada iç denetim faaliyetleri incelenmiştir. Bu amaçla görüşme yöntemi kullanılmış, bankacılık sektöründe önemli görevler üstlenmiş olan kişilerle görüşülmüştür. Ayrıca örnek olay incelemesi ile araştırma konusunu teşkil eden olaylar kümesinin içinden tek bir olay seçilerek, seçilen bu olay incelenmiştir.

İç denetim faaliyetleri incelenen banka, müşteri ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap vererek modern bankacılık faaliyetlerini yürütmektedir. Küçük ve orta boy işletmelerin kısa ve orta vadeli işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak ve ticareti finanse etmek amacıyla bankacılık hizmeti vermektedir. Küçük ve orta boy işletmeler yanında tarım sektörünü desteklemek amacıyla, tarım sektörüne çeşitli hizmetler sunmaktadır. Banka, faaliyetlerini sürdürürken, müşteri ihtiyaçlarına yönelik olarak yeni ürünler de sunmaktadır. Yeni ürün geliştirme faaliyetlerini sistemli bir şekilde yürüten banka, uygun teknolojik altyapı ve organizasyon yapısını oluşturmuştur. Ayrıca muhabir bankalar aracılığıyla uluslar arası kredi hizmeti, uluslar arası bankacılık hizmetlerini de sunmaktadır.

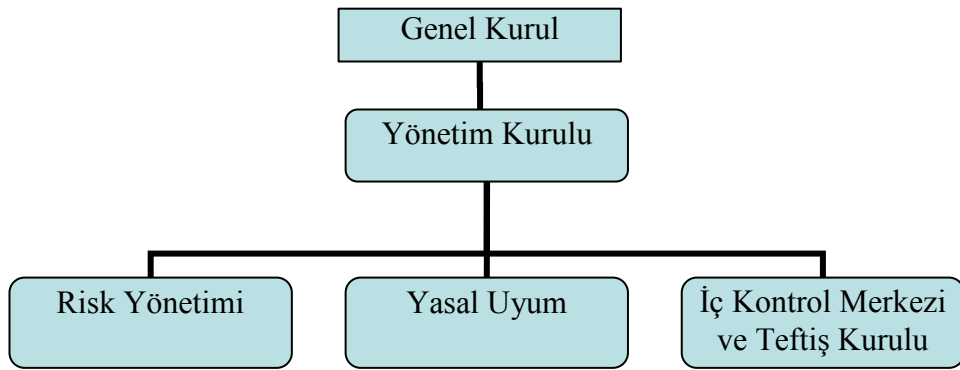
BDDK gözetim ve denetiminde faaliyetlerini yürüten banka, Bankacılık Kanunu, TTK, VUK ve aracılık faaliyetleri nedeniyle SPK hükümlerine tabidir. Banka, Bankacılık Kanunu’nda yer alan Kurumsal Yönetim İlkeleri ve BDDK düzenlemelerine uygun olarak Kurumsal Yönetim Anlayışı benimsemiştir.

3.2. A Bank Organizasyon Yapısı

Bankanın en üst karar organı genel kuruldur. Genel kurul tarafından, Bankacılık Kanunu'nda belirtilen özellikleri taşıyan kişiler arasından seçilen yönetim kurulu, genel kuruldan sonra bankanın en yetkili karar organıdır. Ana sözleşme hükümlerine göre yönetim kurulu en az 5 en fazla 9 kişiden oluşur. Yönetim Kurulu, bir başkan ve bir başkan vekili olmak üzere toplam 7 üyeden oluşmaktadır. Yönetim kurulunun görev ve yetkileri şu şekilde düzenlenmiştir.

- Bankaya ait menkul ve gayrimenkullerin idaresi, bankanın temsil edilmesi
- Banka faaliyetlerinin yürütülmesinde dikkate alınacak yönetmeliklerin hazırlanması, faaliyetlerle ilgili raporların ilgili birimlerden alınarak incelenmesi
- Yapılacak olan yenileme ve genişleme yatırımlarına karar verilmesi
- İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin tesis edilmesi, tasarlandığı şekilde işleminin sağlanması,
- Finansal raporlama sistemlerinin güvence altına alınması,
- Banka birimlerinin yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi,
- Yasal düzenlemelere uygunluğun sağlanması

Yönetim Kurulu'na bağlı olarak çalışan Risk Yönetimi, Yasal Uyum, İç Kontrol Merkezi ve Teftiş Kurulu birimleri mevcuttur.

Şekil4:Üst Yönetim Organizasyon Şeması

Bankanın genel müdürlük organizasyon yapısında, ticari bankacılık, perakende bankacılık, krediler, hazine, uluslar arası bankacılık, kredi kartları ve elektronik bankacılık, yatırım bankacılığı, bilgi teknolojileri, mali işler, operasyon ve insan kaynakları bölümleri bulunmaktadır.

Ticari bankacılık faaliyetleri kapsamında, ticaret ve tarım işletmelerinin, üretici çiftçilerin çalışma sermayesi ihtiyacını karşılama, ticari bankacılık faaliyetlerini yürütme, müşterilerin nakit akış hareketlerini yönetme faaliyetleri yerine getirilir.

Perakende bankacılık, bireylere ve küçük işletmelere bankacılık hizmeti sunan bölümdür. Bu bölümde, ihtiyaç duyulan fonların sağlanması, finansal danışmanlık hizmeti verilmesi, bireysel kredilerin verilmesi, yatırım fonu oluşturulması gibi konularda bireylere ve küçük işletmelere hizmet verilmektedir. Ayrıca yeni ürünlerin desteklenmesi ile işletmelere girişim sermayesi sağlanmaktadır.

Kredi bölümü, ticari işletmelerin ve bireylerin kredi taleplerini değerlendirmek, müşterinin kredibilitesine göre kredi limitlerini ve koşullarını saptamakla yükümlü olan bölümdür. Kredi bölümü ayrıca, verilen kredilerin geri ödemesinin müşteri tarafından zamanında ve belirlenen kredi koşullarına göre yerine getirilip getirilmediğini izler.

Hazine bölümü, aktif-pasif yönetiminden, operasyonel risklerin, piyasa fırsatlarının izlenmesinden sorumludur.

Uluslar arası bankacılık bölümü, yurt dışındaki müşterilerine hizmet edebilmek amacıyla, yurtdışındaki muhabir banka ile ilişkilerin düzenlenmesinden ve dış ticaretin finansmanından sorumludur.

Kredi kartları ve elektronik bankacılık bölümü, kredi kartlarının pazarlanmasından, kredi kartı verilen müşterilerin risk durumlarının sürekli izlenmesinden ve müşteri ihtiyaçları doğrultusunda sigortacılık hizmetlerinin verilmesinden sorumludur.

Yatırım bankacılığı bölümü, yapacak olduğu yatırım için finansman kaynağı arayan işletmelere ekonomik araştırma raporları sağlar. Ayrıca ihtiyaç duyduğu fonları sermaye piyasası yoluyla temin etmek isteyen müşterilerine, menkul kıymetlerin birincil ve ikincil piyasada alım-satım işlemlerine aracılık hizmeti verir.

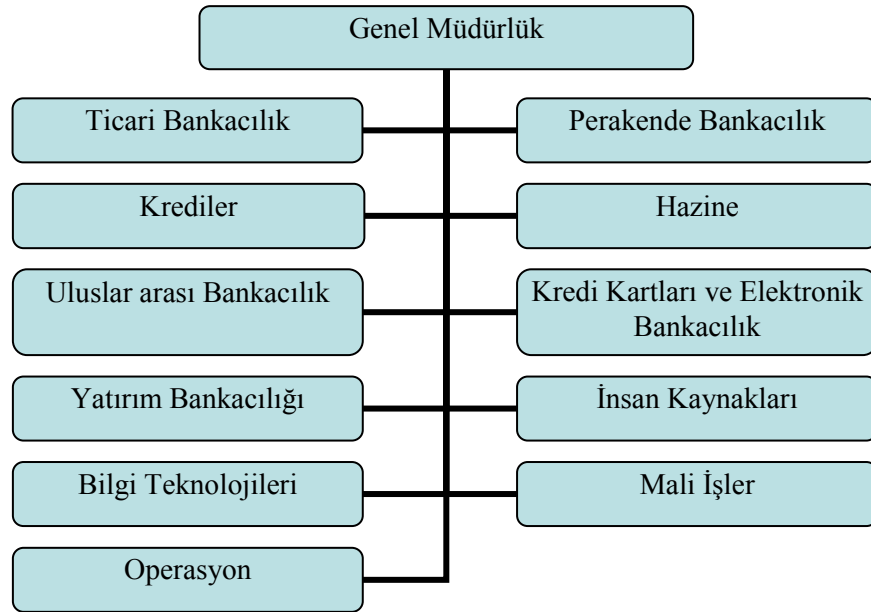
Bilgi teknolojileri bölümü, müşteri beklentilerine en iyi şekilde cevap verebilmek adına, iştirakler de dahil olmak üzere bankanın donanım, yazılım, iletişim ve

otomasyon sistemlerinin düzenleme görevini yerine getirir. Doğru bilgiye en kısa sürede ulaşmayı sağlamak adına bilgi deposu ve raporlama sistemi oluşturulmuştur.

Operasyon bölümü, bankacılık faaliyetlerini merkezi operasyonlar ve şube operasyonları olarak bölümlendirmiştir. Bu bölümlendirme ile banka genel merkezi ile şubeler tarafından yapılacak işlemler ayrılmıştır. dış ticaret işlemleri, kredi tahsisi, teminat mektuplarının verilmesi gibi faaliyetler merkezi operasyonlar, çek-senet işlemleri, takas işlemleri ve vezne işlemler ise şube operasyonları olarak belirlenmiştir.

Mali işler kapsamında, muhasebe kayıtlarının yapılması, finansal tabloların hazırlanması, analiz edilmesi ve gelecek dönemler için bütçelerin hazırlanması, vergi ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesi gibi faaliyetler gerçekleştirilir. Banka bölümlerinin, şubelerin, müşterilerin verimliliğinin belirlenmesi için raporlar hazırlamak mali işler bölümünün sorumluluğundadır.

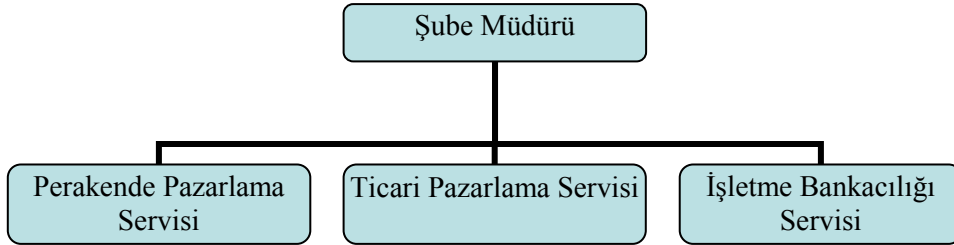
Personel bulma, işin gereklerine uygun niteliklere sahip personelin işe alınması, personelin eğitimi, kariyer planlaması, performans değerlendirme faaliyetleri İnsan Kaynakları bölümü tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerdir.

Şekil 5: Genel Müdürlük Organizasyon Şeması

Şube faaliyetleri, şube müdürüne bağlı olarak, perakende pazarlama servisi, ticari pazarlama servisi ve işletme bankacılığı servisi tarafından yerine getirilmektedir. Perakende pazarlama servisi bireylere yönelik, konut kredisi, tüketici kredisi, taşıt

kredisi sunmaktadır. Ticari pazarlama servisi ve işletme bankacılığı servisi, küçük ölçekli işletmelerin ihtiyaçlarını giderecek ürünlerin geliştirilmesi ve müşterilere sunulması ile ilgili çalışmalar yapmaktadır.

Şekil 6: Şube Organizasyon Şeması

3.3. Denetim Komitesinin Kurulması Ve İşleyişi

Yönetim kurulu, icrai görevi olmayan 2 kişiden oluşan denetim komitesini seçer. Denetim komitesi üyeleri yeterli mesleki eğitim ve yeterliliğe sahip kişiler arasından seçilir. Denetim komitesi üyeleri, faaliyetlerini tarafsız ve bağımsız bir biçimde gerçekleştirmelidirler. Göreve getirilen denetim komitesi üyeleri, eş ve ya çocuklarının bankada nitelikli payının bulunmaması gerekmektedir. Denetim komitesine seçilen kişinin bankanın denetim, derecelendirme ve değerlemesini yapan bir kuruluşta ortaklığının olmaması, daha önce bankaya destek hizmeti veren bir kuruluşta çalışmamış olması da gerekmektedir. Bağımsızlık ve tarafsızlığın sağlanması adına dikkat edilen bu konulara ilişkin olarak, denetim komitesi üyelerinin seçiminden itibaren yedi işgünü içinde BDDK' ya bildirimde bulunulur. Bankalar, 1 Kasım 2006 tarihli 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankaların Üst Yönetimine Atanacakların Bildirimi, Yemin Ve Mal Beyanında Bulunulması Ve Karar Defterlerinin Tutulmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik gereği bu bildirimde bulunmak zorundadır.

Denetim komitesi, iç kontrol ve risk yönetim sistemlerinin oluşturulması ve denetimi, faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği, personelin görev ifasında yasal düzenlemelere, banka iç yönetmelik ve politikalarına uygun davranıp davranmadığı, finansal bilgilerin doğruluk ve güvenilirliği konularında yönetim kuruluna güvence ve danışmanlık hizmeti verir.

Denetim faaliyetleri, denetim sürecinin başında hazırlanan denetim planına uygun olarak yürütülür. Denetlenecek olan önemli iş birimleri ve bunların öncelik sırası, yapılacak denetimin amacı, denetim faaliyetleri için ihtiyaç duyulan kaynaklar, denetim faaliyetinin ne kadar zamanda tamamlanacağı konularının belirlenmesi ile denetim planı yapılır.

Denetim planının hazırlanmasından sonra, iç kontrolün incelenmesi, risk değerlendirme esasları, belge ve kayıtların kontrolü, denetim çalışmalarında kullanılacak örnekleme metod ve tekniklerinin yer aldığı çalışma programı hazırlanır. Denetim faaliyeti boyunca yapılan her türlü işlem, elde edilen her türlü kanıt, denetçi tarafından çalışma kağıtlarına kaydedilir.

Denetçi, çalışma kağıtlarına dayanarak, incelediği alanla ilgili olarak bir görüşe ulaşır. Denetim planı ve çalışma programı çerçevesinde gerçekleştirilen denetim çalışmaları sonucunda ulaşılan sonuçlar, öncelikle denetlenen birimin yöneticisi ile paylaşılır. Denetlenen birimin yöneticisi, denetçinin uygun gördüğü hususlarda gerekli düzeltmeleri yapar. Denetim faaliyeti sonucunda tespit edilen hususlar, toplanan kanıtlar, yapılan düzeltmeler ve ulaşılan denetim sonucu denetim raporu ile Teftiş Kurulu ve Yönetim Kurulu'na sunulur. Denetim komitesi, belli dönemlerde toplanarak yapılan denetim faaliyetleri, gerekli düzenlemelerin yapılıp yapılmadığı konusunda incelemeler yapar.

3.4. Denetim Komitesi'nin Görevleri

Denetim komitesi, 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin 7.maddesinde belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Denetim Komitesi, bankanın iç sistemlerinin etkinlik ve verimliliğinin belirlenmesi ve sonuçların yönetim kuruluna ve ya üst düzey yönetime raporlanmasından sorumludur. Denetim komitesinin görevleri şunlardır:

1. İç sistemlerin etkinlik ve verimliliğini izlemek,
2. Muhasebe bilgi sistemlerinin Bankacılık Kanunu ile diğer yasal düzenlemelere uygunluğunu izlemek
3. Banka bünyesinde bulunan, genel müdürlük ve şube organizasyonlarındaki tüm birimlerin, yönetim kurulu tarafından belirlenen politikalar, hazırlanan

yönetmelikler doğrultusunda çalışıp çalışmadığını tespit etmek, mevcut durum ile alınması gereken önlemleri yönetim kuruluna raporlamak

4. Risk yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek, bankanın özkaynak yeterliliği ölçüsünde kabul edilebilir derecede risk alıp alınmadığını değerlendirmek

5. Genel müdürlük ve şube organizasyonu tarafından kredi kullandırma limitlerine uygun davranılıp davranılmadığını, müşteriye risk grubuna göre kredi kullandırılıp kullandırılmadığı, tahsis edilen krediler ile ilgili olmak üzere gerekli karşılıkların ayrılıp ayrılmadığı tespit etmek,

6. Fon sağlama, fon kullanma ve her türlü bankacılık hizmetinin verilmesinde, yönetim kurulu tarafından belirlenen politika, prosedür ve kurallara uygun davranılıp davranılmadığını tespit etmek

7. Gerçekleştirilen işlemlerin zaman açısından uygunluğunun tespit edilerek, farkındalık raporunun hazırlanıp hazırlanmadığını tespit etmek

8. Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen finansal bilgilerin doğruluğunu, bütünlüğünü izlemek, finansal tabloların gerçeği yansıtıp yansıtmadığını, muhasebe kayıtlarına dayanak oluşturan belgelerin saklanıp saklanmadığını kontrol etmek

9. Derecelendirme ve değerlendirme hizmeti alınacak olan kuruluşlar ile ilgili olarak değerlendirme gerekli incelemeleri yaparak, sonuçlarını yönetim kuruluna sunmak,

10. İç kontrol, iç denetim ve risk yönetim sistemleri, bağımsız denetim kuruluşlarından düzenli olarak bilgi almak, yaptığı değerlendirme sonucunda olumsuz gördüğü durumlar hakkında yönetim kuruluna rapor sunarak, alınması gereken önlemleri raporlayarak danışmanlık hizmeti vermek, gerekli düzeltmelerin yapılmasını izlemek.

İç Denetim birimi, iç kontrol unsurları, banka politika ve düzenlemelerine uygun davranılıp davranılmadığını tespit eder. Düzeltilmesi ve ya önlem alınması gereken konularda yönetim kuruluna bilgi vererek tavsiyelerde bulunur.

İç Denetim birimi, teftiş kurulunun çalışmalarını, denetim planlarını inceleyerek onaylar. Teftiş kurulu tarafından tespit edilen olumsuzluklara ilişkin gerekli önlemlerin alınıp alınmadığını izler. Ayrıca maruz kalınan risklerin tespiti, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilebilmesi için gerekli önlemlerin alınıp alınmadığını kontrol eder.

İç Denetim birimi, bağımsız denetim kuruluşu, derecelendirme ve değerlendirme hizmeti alınan kuruluşların, banka ile ilgili denetim, derecelendirme ve değerlendirme faaliyetlerindeki bağımsızlıklarına, alınan hizmetin güvenilirliğine ilişkin olarak yönetim kurulunu bilgilendirir. Hizmet alınan kuruluşlarla, banka faaliyetleri, yasal düzenlemelere uygunluk ve finansal tablolarda yer alan finansal bilgiler hakkında bilgi alışverişinde bulunur.

Yönetim kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar dahilinde çalışan denetim komitesi, bankanın tüm birimlerinden, destek hizmeti alınan kuruluşlardan, bağımsız denetim kuruluşlarından bilgi ve belge almaya yetkilidir. Bu husus, yönetim kuruluna bağlı olarak çalışan denetim komitesinin faaliyetlerinde bağımsız davranmasını sağlar. Denetim komitesi, periyodik dönemlerde ve ya gerekli görüldüğü hallerde denetim sonuçları ile ilgili olarak toplantı yaparak sonuçları yönetim kuruluna iletir.

3.5. İç Denetim Faaliyetleri

İç denetim faaliyetleri, Teftiş Kurulu tarafından yürütülür. Teftiş kurulu, yönetim kuruluna bağlı olarak çalışır. Teftiş kurulu;

- Faaliyetlerin, kanun, yasal düzenleme, banka politikaları ve ilkelerine uygun olarak yürütülmesinden
- İç kontrol sisteminin etkinlik ve verimliliğinin tespit edilmesinden
- Banka faaliyetlerinin bir bütün olarak, özellikle riske dayalı denetiminden sorumludur. İncelenen dönemde gerçekleştirilen iç denetim faaliyetlerinin büyük bir kısmı riske dayalı denetim faaliyetlerinden oluşmaktadır.

İncelenen banka, Bankaların İç Sistemleri Hakkındaki Yönetmelik maddelerine dayanarak, dinamik bir iç denetim, iç kontrol ve risk yönetim sistemi oluşturmuştur. Yönetim kuruluna bağlı olarak çalışan bir bölüm, genel müdürlük ve şubelerde gerçekleştirilen işlemlerin bankacılık ilkeleri ile etik değerlere uygun olarak yürütülmesinden sorumludur. Teftiş kurulu ile iç kontrol ve risk yönetim birimleri de yönetim kuruluna bağlı olarak, bağımsızlık ilkesine uygun olarak çalışmalarını sürdürürler.

İç denetim faaliyetlerini yürüten Teftiş Kurulu, bankanın tüm birimleri ile bağılı ortaklıklarında, bağımsız bir şekilde ve kısıtlamalar olmadan faaliyetlerini sürdürmektedir. Teftiş kurulu tarafından bir kısmı merkezde, bir kısmı ise şubelerde olmak üzere iki tip kontrol gerçekleştirilmiştir. Şube organizasyonlarında gerçekleştirilen faaliyetlerin belli risk grupları itibariyle incelenmesi, faaliyetler sırasında yaşanan aksaklıkların tespiti amacıyla merkezde kontroller yapılmaktadır. Bilgisayar destekli denetimin yapıldığı merkezden denetim çalışmalarında, kayıtların sürekli denetimi ile ortaya çıkabilecek risklerin önlenmesine çalışılmaktadır. Diğer taraftan şube organizasyonlarında yapılan işlemlerin kanun, tüzük ve yönetmeliklere uygunluğunun tespiti, var olan ve giderilmeyen olumsuzluklarla ilgili yönetim kuruluna ve üst düzey yönetime bilgi verilmesi amacıyla şubelerde kontroller gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, bilgi sistemlerinin denetiminin gerçekleştirildiği bankada, bilgi sistemleri ile üretilen bilginin doğruluğu ve güvenilirliği incelenir. Bilgi sistemlerinin kullanımında yetki ve onay sistemi, yetki ve sorumluluk dağılımı, yetki ve sorumlulukların birbiriyle uyumu gibi konular iç denetim faaliyetleri kapsamındaki konulardandır.

3.6. Bankanın İç Denetim Faaliyetlerinin Uygulamalı Olarak İncelenmesi

Banka iç denetim birimi tarafından yapılan denetim çalışmasına ilişkin örnek denetim raporu aşağıda verilmiştir. Şube organizasyonunun denetim çalışmalarını içeren iç denetim raporunda, şubenin raporlama çalışmaları, kasa işlemleri, hesap açılışları, hesap işlemleri ve kredi tahsisi işlemlerine ilişkin denetim faaliyetlerini içermektedir. Şube faaliyetlerinin denetlenmesi sırasında yapılan fiziksel kontrollerde, kasa sayımı, sistemdeki fiş sayısı ile kesilen fiş adedinin karşılaştırılması, teminat mektupları boş pikürlerinin sayımı, çek karnelerinin sayımı, kredi kartı ve ATM kartlarının sayımı, ipotek olarak verilen değerlere ilişkin belgelerin sayımı, kredi sözleşmelerinin ve senetlerin sayımı ile yedek anahtar çıkınının sayımı yapılmıştır.

A BANK A.Ş.
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

İÇ KONTROL BİRİMİ 46 NOLU DENETİM RAPORU

DENETİM YERİ :A BANK A.Ş-.....ŞUBESİ
DENETİM KAPSAMI : GENEL GÖRÜNÜM RAPORU
DENETİM DÖNEMİ :01.01.2009–31.12.2009
DENETİM RAPORUNUN TARİHİ :22.03.2010
DENETİM RAPORUNUN SAYISI :1

1. GENEL GÖRÜNÜM RAPORU

...Şubesi, şehrin en işlek caddesi olan Caddesinde hizmet vermektedir. Birçok işyeri, otel ve kafetaryaların bulunduğu caddenin merkezi konumda olması nedeniyle, diğer banka şubelerinin birçoğu da aynı bölgede konumlanmıştır. Lokal 2 katlı olup Operasyon servisi giriş katında, Bireysel ve Ticari Krediler ise 2. katta bulunmaktadır.

Şube kadrosu; 1 Şube Müdürü, 2 İşletme Bankacılığı, 2 Tarım Bankacılığı, 2 Bireysel Bankacılık personeli ile 1 Operasyon Yöneticisi, 1 Operasyon Temsilcisi, 3 Gişe Görevlisi, 1 Dealer, 2 Güvenlik Görevlisi ve 1 Yan Hizmetli olmak üzere toplam 16 kişiden oluşmaktadır.

.... Şubesi'nin bir önceki yıla göre Bilanço rakamları karşılaştırılmış ve tespitlerimize aşağıda yer verilmiştir.

Bilanço Kalemi	31.12.2008 İtib. Tutar	31.12.2009 İtib. Tutar	Artış Oranı (%)
Canlı Krediler	60.765.000	75.875.000	%24
Problemlı Krediler	3.850.890	4.140.000	% 7
Karşılıklar	(-)1.805.905	(-) 2.006.000	%11
Vadesiz Mevduat	20.996.000	22.856.000	% 8
Vadeli Mevduat	24.587.000	32.567.000	%32
Kar	2.871.000	3.145.000	% 9

Şubenin kredileri bir önceki yıla göre %24 artmış olup, özellikle kredi portföyü incelendiğinde bireysel kredilerdeki artışın diğerlerine göre fazla olduğu belirlenmiştir. Bunda bireysel kredilerin faiz oranının düşmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Problemlı krediler %7 oranında, karşılık oranı %11 oranında artmakla birlikte, kredilerdeki net defter değerinin (Net defter değeri= Problemlı krediler-Karşılıklar) bir önceki yıla göre daha makul olduğu gözlenmiştir. Karşılık rakamındaki artışın, önceki yıllara ait olan ve tahsil kabiliyeti bulunmadığı anlaşılan kredilere uygulanan karşılık oranının %100'e çıkarılmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Oysaki son dönemde problemlı hale gelen kredilerden sağlanan tahsil rakamı bir önceki yıla göre daha yüksek seyir izlemektedir.

Vadeli ve vadesiz mevduattaki artışların ise % 32 ve % 8 olduğu, karlılık oranındaki artışın ise %9 olduğu görülmüştür. Şubenin yıl başında verilen satış hedeflerine ulaştığı, bunun da karlılığı olumlu yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

A BANK A.Ş.
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

İÇ KONTROL BİRİMİ 46 NOLU DENETİM RAPORU

DENETİM YERİ :A BANK A.Ş-.....ŞUBESİ
DENETİM KAPSAMI :KASA İŞLEMLERİ
DENETİM DÖNEMİ :01.01.2009–31.12.2009
DENETİM RAPORUNUN TARİHİ :22.03.2010
DENETİM RAPORUNUN SAYISI :2

2. KASA İŞLEMLERİ

Günlük kasa açılış ve kapanış işlemleri ile gişede gerçekleştirilen işlemlere ait aşağıdaki tespitler yapılmıştır.

1- Gişe kasalarının açılış ve kapanış işlemlerinin iç mevzuat hükümlerine uygun yapıldığı, kasa farklarının denetimini kolay yapmak, kasa farklarını en aza indirmek yönünde öğle kasa mutabakatlarının mutlaka yapılması kuralına uyulduğu, kasa döküm formlarının düzenli yapıldığı ve klase edildiği görülmüştür.

2- Nakit işlemlere ait örneklenen fişlerde para kupürlerinin dökümünün usulüne uygun bir şekilde yapıldığı görülmüştür.

3- Gişelerde sigorta limitlerine uygun para tutulduğu, limiti aşan paranın ana kasaya devirlerinin yapıldığı tespit edilmiştir.

4- ATM gün sonu işlemlerinin belirlenen saatlere uygun yapıldığı, 08–01–2009 ve 17–01–2009 ATM kasa mutabakatının teknik arıza nedeni ile yapılamamış olduğu, bu durumun usulüne uygun olarak ilgili birime bildirilerek tutanağının yapıldığı görülmüştür.

5- Grup devirlerinde 12.06.2008 tarihli DEVİR–309 sayılı uygulama esaslarına uyulduğu görülmüştür.

6- ATM günlük makine fiziki kontrolünün yapıldığı ve raporunun düzenli tutulduğu tespit edilmiştir.

7- Sürpriz kasa sayımları konusunda Kasa -16 sayılı duyuru kapsamında yapılması gereken haftalık sayımların eksik yapıldığı, aylık 4 sayım adedinin ortalamada gerçekleşmediği gözlemlenmiştir.

Yapılan denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin yer aldığı iş bu rapor 7(yedi) maddeden oluşmaktadır. Tespit edilen hata, usulsüzlük ve noksanlıklar ilgili mercilere bildirilerek, eksikliklerin giderilmesi ve tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanır.

Yapılan tespitler şube yetkilisine bildirilmiş ve gerekli düzeltmelerin yapılması, eksikliklerin giderilmesi istenmiştir. Şube yetkilileri tarafından söz konusu eksiklikler iç denetim çalışmaları sırasında giderilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu şekilde mutabakat sağlanmıştır.

A BANK A.Ş.
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

İÇ KONTROL BİRİMİ 46 NOLU DENETİM RAPORU

DENETİM YERİ :A BANK A.Ş-.....ŞUBESİ
DENETİM KAPSAMI :HESAP AÇILIŞLARI
DENETİM DÖNEMİ :01.01.2009–31.12.2009
DENETİM RAPORUNUN TARİHİ :22.03.2010
DENETİM RAPORUNUN SAYISI :3

3. HESAP AÇILIŞLARI

İnceleme dönemine ait olarak örnekleme yöntemi ile yapılan çalışmada, 45 adet hesap açılışı ile ilgili olarak tespit edilen hususlar aşağıda belirtilmiştir:

1. Gerçek kişi müşterilerden nüfus cüzdanı fotokopisi, T.C. kimlik numarası, imza örneği; tüzel kişi müşterilerden, ana sözleşme örneği, şirketi temsile yetkili kişilerin imza sirküleri, şirketin vergi numarasının alınmış olduğu, hesap açılışlarında her bir müşteri ile hesap sözleşmesinin yapıldığı,

2. nolu

..... nolu

..... nolu

..... Nolu hesap açılışlarında, adres teyidi için doğrulama belgelerinin alınmasına rağmen, bu belgelere göre adres doğrulama ekranından giriş yapılmadığı,

3. nolu

..... Nolu müşterek hesapların açılışında, müşterek hesap talimatnamesinin alınmamış olduğu,

4. Hesabı temsilen müşteriye verilecek olan ve hesap hareketlerini gösteren hesap cüzdanlarının şube yetkilisi tarafından usulüne uygun bir şekilde muhafaza edildiği; hesap açılışlarında müşteriye verilen hesap cüzdanlarının yetkili imzası taşıdığı,

5. nolu, Gel'e ait kredili mevduat tanımlanmış olmasına rağmen hesap açılış sözleşmesine ilave olarak taahhütname alınmadığı,

6. nolu hesaba ait vekaletname bitiş süresinin, noluLtd.Şti.'ne ait imza sirküleri geçerlilik süresinin sisteme girilmediği,

7. nolu Ltd.Şti. imzalarının sözleşmenin yatırım işlemlerini düzenleyen maddeleri içeren 8.sayfasına alınmadığı, alınan imza sirkülerinin geçerlilik tarihinin geçmiş olduğu,

8. Hesap açılışlarında müşterinin durumuna uygun tek düzen hesap listesine uygun hesap skondu açılması gerekmekte olup, 4 adet gerçek müşteriye ait hesabın şahıs firması olarak açıldığı tespit edilmiş olup,,.....,..... venolu hesapların doğru skontlara aktarılması sağlanmıştır.

Yapılan denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin yer aldığı iş bu rapor 8(sekiz) maddeden oluşmaktadır. Tespit edilen hata, usulsüzlük ve noksanlıklar ilgili mercilere bildirilerek, eksikliklerin giderilmesi ve tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanır.

Yapılan tespitler şube yetkilisine bildirilmiş ve gerekli düzeltmelerin yapılması, eksikliklerin giderilmesi istenmiştir. Şube yetkilileri tarafından söz konusu eksiklikler iç denetim çalışmaları sırasında giderilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu şekilde mutabakat sağlanmıştır.

A BANK A.Ş.
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

İÇ KONTROL BİRİMİ 46 NOLU DENETİM RAPORU

DENETİM YERİ :A BANK A.Ş-.....ŞUBESİ
DENETİM KAPSAMI :HESAP İŞLEMLERİ
DENETİM DÖNEMİ :01.01.2009–31.12.2009
DENETİM RAPORUNUN TARİHİ :22.03.2010
DENETİM RAPORUNUN SAYISI :4

4. HESAP İŞLEMLERİ

İncelenen dönemde, hesap işlemlerine ilişkin olarak yapılan denetim çalışmalarında aşağıdaki hususların varlığı tespit edilmiştir.

1. Aşağıdaki hesaplardan 3.kişilere faksla yapılan elektronik fon transferi işlemlerine ait talimat asıllarının ilgili mevzuatında belirtilen sürelerde müşterilerden temin edilemediği tespit edilmiştir.

Müşteri No	Müşteri Adı	İşlem Tarihi	İşlem Türü	Tutar	Para Birimi	Referans No	Kasa No
.... Sistemleri A.Ş.	10.10.2009	EFT	10.000	TL	982	2
.... Bilişim A.Ş.	17.11.2009	EFT	8.000	TL	1091	1
.... Hizmetleri Ltd.Şti.	28.12.2009	EFT	15.000	TL	1336	3

2. Örneklenen müşterilere ait bankamız çek ödemelerinde herhangi bir olumsuzluğa rastlanmamıştır.

3. Gişe işlemlerinde işlem onaylama limitlerine uyulduğu, 250.000 TL üstü işlemlerde şube yönetici onaylarının alındığı görülmüştür.

4. Masraf ödemelerine ilişkin ödemelerin özel otomatik ekranlarından yapıldığı, manual hesap fişi kesilmediği, bunun sonucu olarak her ay sonu alınarak resmi makamlara yapılan raporlamada fazla düzeltme hareketine rastlanmadığı, emek ve zaman kaybına meydan verilmediği gözlemlenmiştir.

5. Belge tamamlaması farklılık yapılarak gerçekleştirilen 12 adet vadeli hesap işleminden 7(yedi) adedi kontrol döneminde tamamlanmıştır. Kalan işlemler için ilgili birimden ek süre alınmıştır.

6. Nolu hesaptan Nolu hesaba
..... Nolu hesaptan Nolu hesaba
..... Nolu hesaptan Nolu hesaba yapılan virman işlemlerinde, müşteriden yazılı talimat alınıp alınmadığı kontrol edilmiş, yapılan inceleme sonucunda virman işlemlerinin müşteriden alınan yazılı talimat gereği yapıldığı saptanmıştır.

7. Tüzel kişilere ait ticari mevduat hesaplarından yapılan ödeme işleminde, tediye fişlerinde şirket kaşesinin ve şirketi temsile yetkili imzaların mevcut olup olmadığı kontrol edilmiş, mevzuata aykırı bir duruma rastlanmamıştır.

8. Çek talep eden müşterilere ait olarak düzenlenen çek karnelerinin müşteriye teslimi sırasında çek teslim belgesinin müşteriye imzalatıldığı, değerli kağıt bedeli ve diğer masrafların müşteriden tahsil edildiği tespit edilmiştir.

9.nolu Yanmaz ve Yanmaz‘ a ait müşterek hesaba ait bankamatik kartının hesap sahiplerinin müşterek hesap taahhütnamesi alınmadan hesap sahiplerinden Yanmaz’a teslim edildiği,

10.Sulh Hukuk mahkemesinin kararı gereği ,noluDursun’a ait hesaba vesayet şerhinin konulmasının unutulduğu,denetim sonucunda bu şerhin işlendiği,

11. 43 nolu müşterek kiralık kasa sahiplerinin iç mevzuat gereği ortak hesabı açılmış olmasına rağmen ilgili kasaya ait yıllık kira ücret ve depozito bedellerinin otomatik olarak bu hesaptan alınması gerekirken manual ayrı ayrı açılan hesaplarından alındığı,

Yapılan denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin yer aldığı iş bu rapor 11(on bir) maddeden oluşmaktadır. Tespit edilen hata, usulsüzlük ve noksanlıklar ilgili mercilere bildirilerek, eksikliklerin giderilmesi ve tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanır.

Yapılan tespitler şube yetkilisine bildirilmiş ve gerekli düzeltmelerin yapılması, eksikliklerin giderilmesi istenmiştir. Şube yetkilileri tarafından söz konusu eksiklikler iç denetim çalışmaları sırasında giderilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu şekilde mutabakat sağlanmıştır.

A BANK A.Ş.
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

İÇ KONTROL BİRİMİ 46 NOLU DENETİM RAPORU

DENETİM YERİ :A BANK A.Ş-.....ŞUBESİ
DENETİM KAPSAMI :TİCARİ KREDİLER
DENETİM DÖNEMİ :01.01.2009–31.12.2009
DENETİM RAPORUNUN TARİHİ :22.03.2010
DENETİM RAPORUNUN SAYISI :5

5. TİCARİ KREDİLER

KREDİ TABLOSU

31.12.2009 Tarihli Kredi Hesap Bakiyeleri Raporuna göre şubenin Ticari Kredileri;

Kredi Türü	Mevcut		İncelenen		
	Adet	Risk	Adet	Limit	Risk
Rotatif Kredi	12	1.750.000	8	2.215.000	1.315.000
Spot Kredi	2	60.000	2	200.000	60.000
Kredili Mevduat Hesabı	6	150.000	5	500.000	100.000

TESPİT EDİLEN BULGULAR

Kontrol kapsamında incelenen 15 adet ticari kredi müşterisinin işlemlerinde teminatların kredi tebliğlerine uygun alınıp alınmadığı kontrol edilmiş ve aşağıdaki tespitler yapılmıştır.

1. Şubenin kredi açma yetki limitleri dahilinde müşterilere kredi tahsis ettiği, müşterilere kullandırdığı kredilerin şube yetkilisi tarafından onaylandığı saptanmıştır.

2. Şube tarafından kullanılan kredilerin, müşteri tarafından imzalanan kredi sözleşmesine dayanılarak tahsis edildiği gözlenmiştir. Kredi tahsisinde, müşterinin kredibilitésinin tespiti için gereken araştırma yapılmış, müşterilerin kredibilitésinin tahsis edilen kredi miktarını karşılayacak güçte olduğu tespit edilmiştir.

3. Sözleşmelerdeki imza eksikliklerine ilişkin tespitlerimiz aşağıda belirtilmiştir.

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Limit	Mevcut Risk	Sözleşme Tipi	Eksiklik Tutarı	Para Birimi
....Nakliyat İnş. Ltd.Şti.	Rotatif Kredi	80.000	40.000	Kefalet karşılığı kredi	40.000	TL
....	Hayv. Tarım. A.Ş.	Rotatif Kredi	565.000	565.000	İpotek karşılığı kredi	565.000	TL
....Kablo San.Tic Ltd.Şti.	Rotatif Kredi	150.000	75.000	Genel kredi sözleşmesi	75.000	TL
....Kırtasiye Ltd.Şti	Spot Kredi	50.000	10.000	Genel kredi sözleşmesi	-	TL

a.hesap noluNakliyat İnş. Ltd.Şti.'ne kullandırılan kefalet karşılığı kredilerinden ticari 2 kefilli taksitli ihtiyaç kredisine ait ödeme planına kefil imzalarından birinin alınmadığı,

b.Hesap NoluHayv.Tarım.A.Ş.'nin 565.000 TL'lik ipoteği tesis edilmiş olmakla birlikte, ipotek resmi senedine ilgili birimden uygunluk alınmadığı, ipotek taleplerine ipotek borçlusunun imzasının alınmadığı

c. Ticari kredili mevduat hesaplarında yapılan incelemede ,nolu hesap müşterisiKablo San.Tic Ltd.Şti.'nin genel kredi sözleşmesine kefil imzasının eksik alındığı, imzası mevcut diğer kefil adresinin, adrese ilişkin belgeleri olmasına rağmen sözleşmeye yazılmadığı,

d. Hesap noluKırtasiye Ltd.Şti.'nin 15.02.2010 tarihli kredi kullanımında talimatın eksik yetkili imzası ile alındığı,

4. Kullandırılan krediler karşılığında üretilen sigorta poliçelerine ilişkin aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir:

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Kredi Tutarı	Risk	Para Birimi
....Reklam Ltd.Şti	Rotatif Kredi	300.000	150.000	TL
....Gıda A.Ş	Rotatif Kredi	370.000	250.000	TL
....Bilgisayar Ltd.Şti	Spot Kredi	150.000	50.000	TL

a.hesap noluReklam Ltd.Şti.'nin kefiline kredi tebliğ koşuluna göre yapılması gereken kredi hayat sigorta poliçesinin üretildiği, sisteme girildiği prim bedelinin tahsil edilemediği,

b. Hesap noluGıda A.Ş.'nin limiti 370.000 TL'lik poliçe yerine girilen riski kadar 250.000 TL'lik poliçe üretildiği,

c. Hesap NoluBilgisayar Ltd.Şti.'nin sigorta poliçesinin üretildiği sisteme girilmediği ve tahsilatının yapılmadığı saptanmıştır.

5. Kredi kullanım talimatlarının kontrolü sonucu, aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir.

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Limit	Mevcut Risk	Sözleşme Tipi	Eksiklik Tutarı	Para Birimi
....Süt Pazarlama Ltd.Şti	Rotatif Kredi	25.000	10.000	Genel kredi sözleşmesi	10.000	TL

..... Hesap noluSüt Pazarlama Ltd.Şti.'nin 24.01.2010 tarihli kredi kullanım talimatının kullanılan kredi tutarı 35.000 TL yerine 25.000 TL olarak alındığı saptanmıştır.

6.hesap NoluBirimleri İletişim Ltd.Şti.'nin 976 nolu kredi tebliğ koşulu gereği nakit karşılıklı kredi nakit blokesinin teminat yerine teminat özelliği olmayan “diğer” bloke kodu ile tesis edildiği,

7.hesap noluiletişim Ltd.Şti.'nin kefillerinin noter tasdikli imza beyanlarının iç mevzuat gereği 4 yıldan eski olmama kuralına uymadığı,

8- Hesap nolu Sanayi A.Ş.'ye gayrimenkul ipotek edilmesi karşılığında kullanılan kredide, ipotek edilen gayrimenkulün değerinin, banka usul ve esaslarına uygun olarak, genel müdürlük tarafından yetkilendirilen ekspertiz tarafından belirlendiği, ancak ekspertiz raporunda şube müdür görüşünün bulunmadığı tespit edilmiştir.

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Limit	Mevcut Risk	Teminat Türü	Eksiklik Tutarı	Para Birimi
.... Sanayi A.Ş	Rotatif Kredi	350.000	100.000	Gayrimenkul rehni	100.000	TL

9.Ziraat ve Hayvancılık Ltd.Şti.'nin kredi teminatına alınan 375.000 TL'lik müşteri çeklerinden 125.000 TL'lik kısmının istihbaratı olumlu olmakla birlikte aynı müşteriye ait olduğu , iç mevzuat gereği bu tutarın teminata alınan toplam çek tutarının %20sini aşmaması gerekmektedir.

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Limit	Mevcut Risk	Teminat Türü	Eksiklik Tutarı	Para Birimi
....Ziraat ve Hayvancılık Ltd.Şti	Rotatif Kredi	375.000	125.000	Menkul rehni	-	TL

Yapılan denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin yer aldığı iş bu rapor 9(dokuz) maddeden oluşmaktadır. Tespit edilen hata, usulsüzlük ve noksanlıklar ilgili mercilere bildirilerek, eksikliklerin giderilmesi ve tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanır.

Yapılan tespitler şube yetkilisine bildirilmiş ve gerekli düzeltmelerin yapılması, eksikliklerin giderilmesi istenmiştir. Şube yetkilileri tarafından söz konusu eksiklikler iç denetim çalışmaları sırasında giderilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu şekilde mutabakat sağlanmıştır.

A BANK A.Ş.
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

İÇ KONTROL BİRİMİ 46 NOLU DENETİM RAPORU

DENETİM YERİ :A BANK A.Ş-.....ŞUBESİ
DENETİM KAPSAMI :BİREYSEL KREDİLER
DENETİM DÖNEMİ :01.01.2009–31.12.2009
DENETİM RAPORUNUN TARİHİ :22.03.2010
DENETİM RAPORUNUN SAYISI :6

6. BİREYSEL KREDİLER

KREDİ TABLOSU

31.12.2009 Tarihli Kredi Hesap Bakiyeleri Raporuna göre şubenin Bireysel Kredileri aşağıda yer almaktadır.

Kredi Türü	Mevcut		İncelenen		
	Adet	Risk	Adet	Limit	Risk
Taşıt Kredisi	15	30.000	6	250.000	20.000
Konut Kredisi	10	80.000	7	550.000	50.000
Tüketici Kredisi	8	10.000	2	30.000	3.000

TESPİT EDİLEN BULGULAR

Şubemizin kullandığı bireysel kredilerle ilgili yapılan tespitler aşağıda belirtilmiştir.

1.Hesap noluKuruyemiş Ltd.Şti.’nin kullandığı 60.000 TL limitli taşıt kredisine ait proforma fatura alınmadığı,

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Kredi Tutarı	Mevcut Risk	Para Birimi
.... Kuruyemiş Ltd.Şti.	Taşıt Kredisi	60.000	60.000	TL

2. Aşağıdaki kredilere ait taksit ödemelerinde bir aksaklık olmamakla birlikte yapılan T.C.Merkez Bankası ve Kredi kayıt Büro istihbaratlarına ait araştırma

sonuçlarının çıktılarının dosyalarına klase edilmediği ve bilgisayarda muhafaza edilmediği gözlemlenmiştir.

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Kredi Tutarı	Mevcut Risk	Para Birimi
.... Oyuncak ve Kırtasiye Ltd.Şti.	Taşıt Kredisi	30.000	3.000	TL
.... Veterinerlik-Tic	Tüketici Kredisi	15.000	2.000	TL
.... Kaplan Dekorasyon	Tüketici Kredisi	15.000	2.000	TL
.... Deniz	Konut Kredisi	50.000	4.000	TL

3.hesapIşık vehesapKasal' a ait konut kredilerinde, tesis edilen ipotekle ilgili resmi senet metinlerine hukuk biriminden uygunluk alınmadan kredi kullanım talebi ilgili departmana iletildiği, bu birimin uyarısı ile uygunluğun daha sora alındığı,

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Limit	Mevcut Risk	Teminat Türü	Eksiklik Tutarı	Para Birimi
..... Işık	Konut Kredisi	60.000	8.000	Menkul rehni	8.000	TL
..... Kasal	Konut Kredisi	75.000	15.000	Menkul rehni	15.000	TL

4. Taksit tahsilleri 15 er gün geciken 8 krediye ait yapılan incelemede aşağıda belirtilen 4 adet müşteriye hatırlatma mektubu gönderilmediği tespit edilmiştir

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Kredi Tutarı	Geciken Taksit Tutarı	Para Birimi
.... Sistemleri servis Ltd.Şti.	Konut Kredisi	150.000	2.150	TL
 Oto Servis	Taşıt Kredisi	50.000	850	TL
 Kaplan	Taşıt Kredisi	20.000	475	TL
.... Taşöz	Konut Kredisi	70.000	525	TL

5. Kredilere ilişkin genel tespitlerimiz aşağıda belirtilmiştir.

Müşteri No	Müşteri Adı	Kredi Türü	Kredi Tutarı	Mevcut Risk	Para Birimi
.... Baygın	Konut transfer Kredisi	75.000	50.000	TL
....Topal	Konut Kredisi	70.000	10.000	TL
....Kazaz-Kalite Servis	Taşıt Kredisi	30.000	3.000	TL
....Madencilik A.Ş.	Taşıt Kredisi	90.000	5.000	TL

a.hesap, Baygın'a ait konut transfer kredisinde 2.derece ipotek tesis edilmiş, kredinin transfer edildiği bankanın aynı taşınmazdaki 1.derece ipotek kaldırımına ait 30 günlük süre taahhüdü olmasına rağmen bunun takip edilmediği, verilen süre dahil karşı banka ipoteğinin 45 günde fek edildiği,

b.hesap,Topal'a kullandırılan 5 yıllık konut kredisine ait konu taşınmaz sigortasının kredi vadesi ile uyumlu yapılmadığı, iç mevzuat gereği bu durumlarda kredi borçlusundan sigortayı vadesinde yenileyeceğine ilişkin beyanın alınmadığı,

c.hesap, Kazaz - Kalite Servis 'e kullandırılan 0 Km taşıt kredisinde, alınan bayi taahhütnamesi ile ilgili bayi firma imza sirkülerinin alınmadığı,

d.nolu hesap sahibiMadencilik A.Ş.'nin 90.000 TL'lik taşıt kredisine ait sigortanın müşteri talebine istinaden başka bir acenteden yapılmış sigortadan rehin alacaklısı olunmasına rağmen prim ödemelerinin yapıp yapılmadığı şubece takip edilmediği, poliçenin tahsilat sağlanamadığından otomatik iptal edilmiş olduğu aracın hasar görmesi nedeni ile anlaşıldığı öğrenilmiştir.İç mevzuat gereği bankamız aracılığı ile yapılmayan sigortaların prim ödemelerinin risk emniyeti açısından takip edilmesi gereği kuralına uyulmadığı,

Yapılan denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin yer aldığı iş bu rapor 5(beş) maddeden oluşmaktadır. Tespit edilen hata, usulsüzlük ve noksanlıklar ilgili mercilere bildirilerek, eksikliklerin giderilmesi ve tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanır.

Yapılan tespitler şube yetkilisine bildirilmiş ve gerekli düzeltmelerin yapılması, eksikliklerin giderilmesi istenmiştir. Şube yetkilileri tarafından söz konusu eksiklikler iç denetim çalışmaları sırasında giderilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu şekilde mutabakat sağlanmıştır.

A BANK A.Ş.
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

İÇ KONTROL BİRİMİ 46 NOLU DENETİM RAPORU

DENETİM YERİ :A BANK A.Ş-.....ŞUBESİ
DENETİM KAPSAMI :RAPORLAMA
DENETİM DÖNEMİ :01.01.2009–31.12.2009
DENETİM RAPORUNUN TARİHİ :22.03.2010
DENETİM RAPORUNUN SAYISI :7

7. RAPORLAMA

Çalışma günlerinde mesai başlangıcında ve sonunda her gün alınması gereken ve şube yöneticisi ve yetkililerine gönderilmesi gereken raporlama kontrolünde;

RAPOR İSMİ	AÇIKLAMA
TAKCEK	Takasta Sonuçlanan Diğer Banka Çekleri Raporu
KREDVD	Kurumsal Kredi Vadesi Gelen Raporu
BIRVAD	Bireysel Krediler Vadesi Gelenler
KRTAAH	Taahhüt Kapama Süresi Gelen İşlemler
SENTAH	Tahsil Edilen Senetler
TMMKGU	Açık Teminat Mektupları
TAKGON	Takasa Girecek Çekler Raporu
PROSEN	Protesto Edilecek Senetler Raporu
TMGKO	Tahsilatı Yapılamamış Teminat Mektup Kom Raporu
BIRGEC	Bireysel Kredi Taksit Gecikme Raporu
GUNCEL	Bir Önceki Gün Güncellemeler Raporu
KRDKUL	Bir Önceki Gün Kullanılan Krediler Raporu

Adı altındaki sabah raporlarının genelde düzenli alınmaya çalışıldığı, denetimlerde kontrol edilmek üzere düzenli klase edildiği, dağıtımının 10.12.2006 – RAP/31 Sayılı duyuruya göre yapıldığı saptanmakla birlikte Temmuz -2008 ayına ait 5 gün, Eylül-2008 ayına ait 3 gün Aralık 2008 ayına ait 4 gün raporların eksik alındığı tespit edilmiştir.

Gün sonu raporlama kontrolünde ise aşağıda belirtilen raporlar kontrol edilmiştir.

RAPOR İSMİ	AÇIKLAMA
TERSBAK	Ters Bakiyeli Hesaplar
VADONC	Vadesi Gelmeden Kapanan Hesaplar
KURREZ	Kur Rezervasyonları
BALDET	Detay Balans
BALGEN	Genel Balans
IPTALTL	İptal Edilen İşlemler
IPTALYP	İptal Edilen Dövizli İşlemler
GECBAK	Bakiye Veren Geçici Hesaplar

Gün sonunda tahsil, tediye ve mahsup fişleri ile iptal edilen fişler, gişe yetkilisi tarafından klase edilmiş olup, yetkili tarafından icmal listesi ile uygunluğu kontrol edilmiştir. Kontrol edilen günler itibariyle bir olumsuzluk gözlenmemiştir.

Yapılan denetim sonucunda tespit edilen hata, usulsüzlük ve noksanlıklar ilgili mercilere bildirilerek, eksikliklerin giderilmesi ve tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanır.

Yapılan tespitler şube yetkilisine bildirilmiş ve gerekli düzeltmelerin yapılması, eksikliklerin giderilmesi istenmiştir. Şube yetkilileri tarafından söz konusu eksiklikler iç denetim çalışmaları sırasında giderilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu şekilde mutabakat sağlanmıştır.

A BANK A.Ş.
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

İÇ KONTROL BİRİMİ 46 NOLU DENETİM RAPORU

DENETİM YERİ :A BANK A.Ş-.....ŞUBESİ
DENETİM KAPSAMI :FİZİKSEL KONTROLLER-SAYIM VE MUTABAKAT
DENETİM DÖNEMİ :01.01.2009–31.12.2009
DENETİM RAPORUNUN TARİHİ :22.03.2010
DENETİM RAPORUNUN SAYISI :8

8. FİZİKSEL KONTROLLER-SAYIM VE MUTABAKAT

Şubenin muhasebe kayıtlarının ve defterlerinin mevzuata uygunluğu, faaliyetlerin gerçeğe uygun bir şekilde kayıtlara alınıp alınmadığının tespiti amacıyla yapılan sayım sonucu, aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir:

1- 22.03.2010 tarihinde yapılan kasa sayımında hesap bakiyesi ile fiziki sayım arasında fark saptanmamış, kasa mutabakatı sağlanmıştır. Ancak ATM kasasında sigorta limiti üzerinde bulundurulan sayım gününe ait 1.500 TL'lik kısım için eksik sigorta yapıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu eksiklik, aynı gün şube tarafından fark sigorta yapılarak giderilmiştir.

2- 22.03.2010 tarihinde sistem vasıtasıyla kesilen fiş sayısının varlığının tespiti için, fiili fiş adedi sayımı yapılmıştır. Sistem tarafından kesilen fiş adedi ile fiili fiş adedinin sayı olarak birbirini tutmasından dolayı mutabakat sağlanmıştır.

3- Teminat mektuplarının boş pikürlerinin kötü niyetli kullanılmasını önlemek amacıyla teminat mektupları boş pikürlerinin sayımı yapılmıştır. Şubeye teslim edilen teminat mektubu boş pikürlerinin sistemde yer alan adedi ile fiili adedi arasında fark gözlenmemiş olup mutabakat sağlanmıştır.

4- Çek karnelerinin fiziki kontrolü sonucu, sistem kaydına göre 23 adet çek karnesi olması gerekirken, şubede 22 adet çek karnesi bulunduğu, farkın müşteriye verilen 1 adet çek karnesinin teknik bir sorun nedeni ile sistemsel düşümünün

yapılmadığı, durumun şubece bilgi işlem merkezine aktarıldığı, müşteri memnuniyetsizliğinin yaratılmaması için çek karnesinin teslim edildiği, masraf ve değerli kağıt bedelinin manual olarak hesaplara yansıtıldığı tespit edilmiş, denetim süresi içinde sistem sorunu çözüldüğünden çek karne düşümü yapılarak mutabakatsızlık giderilmiştir.

5- Kredi kartı ve ATM kartlarının mutabakatı ile ilgili olarak yapılan fiziksel kontroller sırasında, sistem bakiyesi ile fiziki sayım arasında fark olduğu tespit edilmiştir. ATM kartındaki mutabakatsızlığın 1 adet kartın nazım girişinin kredi kartı nazımına giriş yapılmasından kaynaklandığı, 2 adet kredi kartının ise teslim edildiği halde nazım çıkışının yapılmamasından kaynaklandığı tespit edilmiş olup, denetim süresinde nazım hesap kayıtları düzeltilerek mutabakat sağlanmıştır.

6- Kredi sözleşmeleri ve ipoteklerin fiziksel kontrolü sonucunda, kredi sözleşmelerinde mutabakat sağlanmasına rağmen, ipoteklerde 200.000 TL lık, 19.3.2010 -3455 yevmiye nolu ipoteğin girişinin yapılmaması nedeni ile mutabakatsızlık olduğu tespit edilmiş, denetim süresinde sisteme giriş yapılarak fark giderilmiştir.

7- Senet mutabakatı için yapılan fiziksel kontroller sonucunda, hesap bakiyesi ile fiziki sayım arasında fark saptanmış, farkın Erzurum Şubesine fiziken iadesi yapılan 147 ve 148 numaralı 2 adet toplam 28.435 TL lık senedin nazım kayıt çıkışının yapılmamasından kaynaklandığı anlaşılmış olup, söz konusu senetlerin sistemden çıkışları yapılarak fark giderilmiştir.

8- Diğer emanetler kapsamında şubeye emanet edilen Yedek Anahtar Çıkını'nın sayımı yapılmıştır. Yedek anahtar çıkını sayımında hesap bakiyesi ile fiziki sayım arasında fark saptanmamış olup mutabakat sağlanmıştır.

Yapılan denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin yer aldığı iş bu rapor 8(sekiz) maddeden oluşmaktadır. Tespit edilen hata, usulsüzlük ve noksanlıklar ilgili mercilere bildirilerek, eksikliklerin giderilmesi ve tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanır.

Yapılan denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin şubenin risk primini arttırdığı tespit edilmiştir. Bu durum şube yetkilisine bildirilmiş ve gerekli düzeltmelerin

yapılması, eksikliklerin giderilmesi istenmiştir. Şube yetkilileri tarafından söz konusu eksiklikler iç denetim çalışmaları sırasında giderilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu şekilde mutabakat sağlanmıştır.

Tablo 5: Sayım Ve Mutabakatlara İlişkin Denetim Raporu

**.....BANKASI A.Ş..... ŞUBESİ SAYIM VE MUTABAKATLARA İLİŞKİN
İÇ KONTROL BİRİMİ DENETİM RAPORU**

22.03.2010

MUTABAKAT TÜRÜ	HESAP/SİSTEM BAKİYESİ	FİZİKİ SAYIM	FARK	DENETİM TESPİTLERİ	ŞUBE YANITI
22.03.2010 TARİHLİ KASA SAYIM	EUR KASA 8.950 USD KASA 19.039 ATM KASA 49.250 TL KASA 124.688,25	EUR KASA 8.950 USD KASA 19.039 ATM KASA 49.250 TL KASA 124.688,25	YOKTUR	YP ve TL Para sayımları ile kasa mutabakatı sağlanmıştır. Fakat ATM kasasında sigorta limiti üzerinde bulundurulmuş sayım gününe ait 1.500 TL lık kısım için eksik sigorta yapıldığı tespit edilmiştir.	Eksiklik aynı gün fark sigorta yapılarak giderilmiştir.
GÜNLÜK BALANS	22.03.2010 FİŞ ADEDİ 263	FİŞ ADEDİ 263	YOKTUR	Mutabakat tamam	Şube Yanıtı gerektirmemektedir
TEMİNAT MEKTUP BOŞ PİKÜRLERİ	78 ADET	78 ADET	YOKTUR	Mutabakat tamam	Şube Yanıtı gerektirmemektedir

Tablo 5: Sayım Ve Mutabakatlara İlişkin Denetim Raporu-Devamı

MUTABAKAT TÜRÜ	HESAP/SİSTEM BAKİYESİ	FİZİKİ SAYIM	FARK	DENETİM TESPİTLERİ	ŞUBE YANITI
ÇEK KARNELERİ	23 ADET	22 ADET	VARDIR	Sistem kaydına göre 23 adet çek karnesi olması gerekirken şubede 22 adet çek karnesi bulunduğu farkın müşteriye verilen 1 adet çek karnesinin teknik bir sorun nedeni ile sistemsel düşümünün yapılamadığı, durumun şubece bilgi işlem merkezine aktarıldığı, müşteri memnuniyetsizliğinin yaratılmaması için çek karnesinin teslim edildiği, masraf ve değerli kağıt bedelinin manual olarak hesaplara yansıtıldığı tespit edilmiş, denetim süresi içinde sistem sorunu çözüldüğünden çek karne düşümü yapılarak mutabakatsızlık giderilmiştir.	Sistemsel sorun nedeni ile şubece gerekli girişim yapılmıştır. Yanıt gerektirmemektedir.
KREDİ KART VE ATM KART MUTABAKATI	KREDİ KARTI 24 ADET ATM KART 12 ADET	KREDİ KARTI 21 ADET ATM KART 13 ADET	VARDIR VARDIR	ATM kartındaki mutabakatsızlığın 1adet kartın nazım girişinin kredi kartı nazımına giriş yapılmasından kaynaklandığı, 2 adet kredi kartının ise teslim edildiği nazım çıkışının yapılmamasından kaynaklandığı tespit edilmiş olup, denetim süresinde nazım hesap kayıtları düzeltilerek mutabakat sağlanmıştır.	Benzer mutabakatsızlıkların yapılmamasına özen gösterilecektir.

Tablo 5: Sayım Ve Mutabakatlara İlişkin Denetim Raporu-Devamı

MUTABAKAT TÜRÜ	HESAP/SİSTEM BAKİYESİ	FİZİKİ SAYIM	FARK	DENETİM TESPİTLERİ	ŞUBE YANITI
İPOTEK	241ADET 12.140.560 TL	242 ADET 12.340.560 TL	VARDIR	200.000 TL lık 19.3.2010 -3455 yevmiye nolu ipoteğin girişinin yapılmaması nedeni mutabakatsızlık olduğu tespit edilmiş, denetim süresinde giriş yapılarak fark giderilmiştir.	Mutabakatsızlığın tekrarına yer verilmeyecektir.
KREDİ SÖZLEŞMELERİ	676 ADET	676	YOKTUR	Mutabakat tamam	Cevap gerektirmemektedir.
SENET MUTABAKATI	43 ADET 453.680 TL	41 ADET 425.245 TL	VARDIR	Farkın Erzurum Şubesine fiziken iadesi yapılan 147 ve 148 numaralı 2 adet toplam 28.435 TL lık senedin nazım kayıt çıkışının yapılmamasından kaynaklandığı anlaşılmış olup, çıkışlar yapılarak fark giderilmiştir.	İşlemin tekrarına yer verilmeyecektir.
DİĞER EMANETLER YEDEK ANAHTAR ÇIKINI	4 ADET	4 ADET	YOKTUR	Mutabakat tamam	Cevap gerektirmemektedir.

Tablo 6:Kasa Sayım Tutanağı

A BANKŞUBESİ				
22.3.2010 TARİHLİ KASA SAYIM TUTANAĞI				
YP KASASI	EUR	ADET	KUPÜR	TOPLAM
		13	200	2.600,00
		53	100	5.300,00
		21	50	1.050,00
				8.950,00
	USD	ADET	KUPÜR	TOPLAM
		145	100	14.500,00
		76	50	3.800,00
		65	10	650,00
		89	1	89,00
			19.039,00	
ATM	TL	ADET	KUPÜR	TOPLAM
		250	20	5.000,00
		885	50	44.250,00
			49.250,00	
TL KASASI	TL	ADET	KUPÜR	TOPLAM
		150	200	30.000,00
		684	100	68.400,00
		300	50	15.000,00
		321	20	6.420,00
		254	10	2.540,00
		415	5	2.075,00
		Madeni para		253,25
			124.688,25	
22.03.2010 Tarihi itibariyle yapılan sayım sonucunda şubenin kasa mevcudu muhasebe kayıtlarına uygundur.				
DENETİM ELEMANI	ŞUBE MÜDÜRÜ		ŞUBE 2.MÜDÜR	
İMZA	İMZA		İMZA	

SONUÇ

Denetim, bir işin olması gerektiği gibi yapılıp yapılmadığının kontrol edilmesi işidir. Denetimle, işletme faaliyetleri sonucu ortaya çıkan gerçek durumun, önceden belirlenen ölçütlere uygunluk derecesi araştırılır.

Muhasebe denetiminin bir türü olan iç denetim, işletmeye hukuken bağlı iç denetçiler tarafından yürütülür. İç denetim, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek, işletme faaliyetlerine değer katmak adına gerçekleştirilen bir süreçtir. IIA tarafından yapılan tanıma göre iç denetim, işletme faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacıyla tasarlanmış bağımsız ve tarafsız bir güvence ve danışmanlık hizmetidir.

İç denetim, işletme tarafından gerçekleştirilen mali nitelikteki faaliyetler ile mali nitelikte olmayan faaliyetlerin gözden geçirilmesi, değerlendirilmesi ve sonuçların işletme yönetimine rapor edilmesi işlemidir. İşletme yönetimine bağlı olarak çalışan, ancak faaliyetlerinde bağımsız olan iç denetçiler tarafından yürütülür. İç denetim ile işletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliği, personel tarafından gerçekleştirilen işlemlerin yasal düzenlemelere, yönetmeliklere, işletme strateji ve politikalarına uygunluk derecesi araştırılır.

İç Denetçiler Enstitüsü'nün 1957 tarihinde yaptığı tanıma göre iç denetim, muhasebe ve finans faaliyetlerinin gözden geçirilmesi faaliyetidir. İç denetim faaliyetleri önceleri, işletme içinde gerçekleştirilen işlemlerin kontrol edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. İç denetim faaliyetleri, zamanla daha geniş bir alanda uygulanmaya başlamış, tüm işletme işlevleri iç denetime tabi tutulmuştur. Günümüzde risk odaklı denetim anlayışı, iç denetim faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Risk odaklı denetim, işletmenin amaçlarına ulaşmasına engel olacak iç ve dış tehditlerin belirlenmesi, mevcut ve ya olası risklere karşı değişim yönetimi uygulanmasını esas alır. İşletmeyi tehdit eden mevcut ve ya olası risklerin, bu risklere karşı alınacak önlemlerin yönetime sunulması ile iç denetim, güvence ve danışmanlık hizmetini yerine getirmiş olur.

İç denetim faaliyetlerinin güvence ve danışmanlık hizmetlerini gereği gibi yerine getirebilmesi ve iç denetimden beklenen yararın sağlanabilmesi için, iç denetim faaliyetlerinin bir dizi standarda bağlanması gerekli görülmüştür. Bu amaçla IIA tarafından iç denetim faaliyetlerine ilişkin bir dizi standart oluşturulmuştur. İç denetim

faaliyetlerini yürütecek olan iç denetçide bulunması gereken özellikleri, denetim çalışmaları sırasında denetçi tarafından uyulması gereken kuralları açıklayan, denetimin kalitesini arttıran bu standartlar İç Denetim Standardı olarak ifade edilmektedir.

IIA tarafından ilk olarak 1978 yılında yayımlanan İç Denetim Standartları, 2002 yılında yeniden düzenlenmiş ve son şeklini almıştır. 2002 yılından itibaren geçerli olan İç Denetim Standartları, esas itibariyle Nitelik Standardı, Performans Standardı ve Uygulama Standardı olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır. IIA, standartları açıklamadan önce iç denetimin tanımını yapmış, ayrıca iç denetim uygulamalarında dikkat edilmesi gereken etik davranışları tanımlamıştır.

Etik kodlar, iç denetçinin, dürüstlük, objektiflik, gizlilik ve yetkinlik ilkelerine uygun bir şekilde iç denetim faaliyetlerini yürütmesi gerektiğini ifade etmektedir. Nitelik standartları, iç denetim faaliyetlerini yerine getirecek olan birim ve ya bireylerde bulunması zorunlu özellikleri açıklamaktadır. Performans standartları ise, iç denetim faaliyetlerinin yönetimi, risk yönetimi, görev planlaması ve sonuçların raporlanmasına ilişkin ilkelere dayanmaktadır.

İç denetim faaliyetleri, finansal sistemin önemli bir kurumu olan bankalar için de önemli bir yönetim fonksiyonudur. Bankalar, kısa vadeli fon transferine aracılık ederek atıl fonların yatırıma dönüşmesini sağlar. Ulusal ve uluslar arası piyasalarda karşılaşılan riskler bankacılık sektörünü, dolayısıyla makro ekonomiyi olumsuz etkileyebilir. Geçmişte bankacılık sektöründe yaşanan problemlerin birçoğunun yetersiz iç kontrol sistemlerinden kaynaklandığı görülmüştür. Yetersiz iç kontrol sistemleri, bankaların finansal kayıplara uğramalarına ve itibar kaybetmelerine neden olmaktadır. Son yıllarda artan uluslar arası ilişkiler, uluslar arası finansal piyasalardan fon temin edilebilmesi, otomasyon ve bilgi teknolojilerinde gözlenen gelişmeler sonucunda bankaların karşı karşıya kaldıkları sistematik ve sistematik olmayan risklerin artması, ekonomik gelişme ve istikrarı sağlamada bir araç olarak görülen bankacılık sektöründe iç denetim faaliyetlerine verilen önemi arttırmıştır.

1974 yılında BIS(Bank for International Settlements-Uluslar arası Ödemeler Bankası) bünyesinde faaliyet gösteren Basel Bankacılık Denetim Komitesi oluşturulmuştur. Komite, bankacılık denetimiyle ilgili konuların açıklanması ve dünya genelinde bankacılık denetiminin kolaylaştırılması amacıyla faaliyet göstermekte ve tavsiye niteliğinde uzlaşmalar yayımlamaktadır.

Basel Komitesi, yaşanan finansal krizlerin sonrasında son olarak, bankaların sermaye yapısını güçlendirmek adına, tamamlayıcı ek düzenlemeler seti niteliğinde olan Basel III'ü yayımlamıştır. Basel III, 12 Eylül 2010 tarihinde, Merkez Bankası Başkanları ve Denetim Otoritesi Başkanları toplantısında kabul edilerek uygulanma kararı alınmıştır. Basel III ile amaçlanan, bankalarda nitelikli sermaye yapısının oluşturulması, bankaların sermaye yapısının güçlendirilmesidir.

Türkiye'de bankacılığın tarihsel gelişimi incelendiğinde, cumhuriyetin ilk yıllarında tarım ve sanayinin gelişmesine destek olmak adına devlet tarafından bankaların kurulduğu görülmektedir. Bankacılık literatüründe Serbestleşme Ve Dışa Açılma Dönemi olarak adlandırılan 1980 – 1994 yılları arasında, çok sayıda yerli ve yabancı sermayeli banka açılmış, küçük ve orta ölçekli banka sayısında artış gözlenmiştir. Özellikle 1990'lı yıllarda bankalar, kamu menkul kıymetlerine yatırım yapmışlar, yabancı paralı açık pozisyonlarını arttırmışlardır. 1994 Krizinde birçok banka, Türk Lirası'nın değer kaybetmesi ile, açık pozisyonlarının yüksek olmasından dolayı büyük kayıplar yaşamıştır.

Yapılan incelemeler sonucu, bu dönemde bankacılık kanununa ilişkin düzenlemelerin yapılmasından, Bankacılık Kanunu'nun uygulanmasından, yerinde denetimlerin yapılması ve gerekirse idari ve cezai yaptırımların uygulanmasından Hazine Müsteşarlığının sorumlu tutulduğu görülmüştür. Buna karşılık bankaların merkezden denetiminden ve TMSF, bankaların temsil ve idaresinden TCMB sorumlu tutulmuştur.

Yaşanan krizlerin bankacılık sektörüne yönelik olumsuz etkilerini gidermek adına yapılan çalışmalar sonucu, bankaların kuruluşu, faaliyete geçmesi ve her türlü bankacılık faaliyetinin düzenlenmesi ve denetlenmesinden sorumlu olmak üzere tek bir kurumun kurulmasının gerekli olduğu görülmüştür. Bu nedenle 18.06.1999 tarihinde kabul edilen, 23.06.1999 tarih ve 23734 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile BDDK'nın kurulmasına karar verilmiştir.

2000 yılında faaliyete başlayan BDDK, bankacılık sektöründe etkin bir denetim sistemi oluşturmak, ülkemizde bankacılık denetimine ilişkin yasal düzenlemeleri BIS(Bank for International Settlements-Uluslar arası Ödemeler Bankası), IMF(International Monetary Fund-Uluslar arası Para Fonu), AB(Avrupa Birliği), OECD(Organisation for Economic Co-operation and Development-Ekonomik İşbirliği

ve Kalkınma Örgütü)'nün benimsediği prensiplerle uyumlu hale getirmek için birtakım çalışmalar yapmıştır.

BDDK, bu kapsamda, 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 9.maddesi 4 numaralı fıkrasına dayanarak Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik'i hazırlamıştır. Söz konusu yönetmelik, 08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4389 sayılı Bankacılık Kanunu, 19.10.2005 tarihinde kabul edilerek, 01.11.2005 tarih ve 25983 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile yürürlükten kalkmıştır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 23.maddesinin 3.fıkrası, 24., 29., 30., 31., 32. ve 93.maddeleri esas alınarak Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik Hazırlanmıştır. 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik'in amacı, bankaların iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin kurulması ve işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik'e göre, banka bünyesinde, yönetim kuruluna bağlı olarak çalışan bir iç denetim birimi oluşturulmalıdır. Mesleki eğitim ve yeterliliğe sahip uzmanlardan oluşan iç denetim birimi, faaliyetlerini iç denetim tüzüğüne uygun olarak tarafsız ve bağımsız bir şekilde devam ettirmelidir. Bağımsızlık ilkesine uygun davranılmadığında, iç denetim faaliyetinin güvenilirliği zedelenir, iç denetimden beklenen yarar sağlanamaz.

İç denetim faaliyetleri, iç denetim birimi tarafından hazırlanan denetim planı doğrultusunda, iç denetim metot ve teknikleri kullanılarak gerçekleştirilir. İç denetim faaliyetleri sırasında, banka faaliyetlerinin planlanması ve yürütülmesi, yetki devri, gerçekleştirilen işlemlerde limitlere uygunluğunun incelenmesi, otomasyon sistemleri, muhasebe bilgi sistemi, raporların hazırlanması, kara para aklanması faaliyetlerinin önlenmesine yönelik çalışmalar, tüm bankacılık faaliyetlerinin mevzuata uygunluğunun sağlanması gibi kontrol alanları denetime tabi tutulur.

Denetim çalışmaları sonucunda taslak denetim raporu hazırlanır. İç denetçi ile denetlenen birimin yöneticisi, taslak denetim raporunda yer alan yanlış bilgilerin düzeltilmesi ve gerekli önlemlerin alınması için görüşme yaparlar. Yapılan görüşme sonucunda ulaşılan her türlü görüş, Türkçe olarak hazırlanan iç denetim raporu ile iç denetim birimine iletilir.

İç Denetim Birimi, periyodik olarak yapılan toplantılarda, iç denetim raporlarında yer alan hususları İç Denetim Komitesi ile paylaşır. İç denetim faaliyetleri sonucu tespit edilen her türlü husus, denetlenen birimin yöneticisi ile müzakereler, görüş ve öneriler denetim raporlarında yer alması gereken hususlardır. İç denetim birimi, hazırlamış olduğu denetim raporu ile güvence ve danışmanlık hizmetini yerine getirmiş olur. İç denetçi, iç denetim raporlarında yer verdiği öneriler ile düzeltici önlemlerin alınıp alınmadığını da izlemekle mükelleftir.

Türk bankacılık sektöründe iç denetim faaliyetlerinin uygulamalı olarak incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemine başvurulmuştur. Birden fazla bankada, iç denetim faaliyetinde yetkili kişilerle görüşülmüştür. Yapılan görüşmeler neticesinde, sermaye sahipleri, işlem hacimleri, hedef pazarları, bankacılık ürünleri farklı olsa da, ticari bankalarda iç denetim sistemlerinin, Bankaların İç Denetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik hükümleri esas alınarak oluşturulduğu tespit edilmiştir.

İç denetim, bankayı genel teftişe hazırlayan bir araç olarak görülmektedir. İç denetim, fon sağlama, fon kullandırma, her türlü bankacılık hizmetlerinin yapılması sırasında karşılaşılan ve ya karşılaşılabilecek olan, mevcut ve ya olası risklerin erken tespit edilmesi, düzeltici önlemlerin alınmasında bir araçtır. Mevduat kabulü, kredi tahsisi, raporlama, muhasebe bilgi sistemi, otomasyon ve bilgi sistemlerinin işleyişi nedeniyle karşılaşılabilecek olumsuzluklar bankanın risk primini arttırıcı unsurlardır. Mevcut ve ya olası risklerin erken tespiti ve düzeltici önlemlerin alınması neticesinde bankanın finansal yapısı korunmuş olacaktır.

İç denetim faaliyetleri sonucunda hazırlanan ve İç Denetim Komitesi tarafından görülen nihai denetim raporu ile bankanın mali tabloları, periyodik dönemlerde BDDK'ya iletilir. Ayrıca, bankanın hizmetlerinden yararlanarak, banka aracılığıyla finansal ve ya finansal olmayan işlem yapan(para yatırma, kredi çekme, teminat mektubu alma, EFT yapma vb.) gerçek ve ya tüzel kişiler ve yapılan işlemler de BDDK tarafından gözetim ve denetim altında tutulmaktadır. Örneğin, gerçek ve ya tüzel kişilerin kredi derecelerinin yapılması, bankalardan kullandıkları kredi tutarlarının toplamalarına göre kredi risklerinin belirlenmesi, kaynağı açıklanamayan yüksek tutarlı bankacılık hizmetlerinin takibe alınması gibi işlemler de BDDK gözetim ve denetiminde olan işlemlerdir.

KAYNAKLAR

- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
- Abdioğlu, Hasan, İç Denetim Alanında Mesleki Yetkinliklerin Güçlendirilmesi Arayışları Ve İngiltere Ve İrlanda İç Denetçiler Enstitüsünün Yetkinlik Tanımları, Sayıştay Dergisi, Ocak-Mart 2008, Sayı 68, Syf.91–103
- Active AR-ME, Teftiş Kurullarının Etkinliğinin Artması İçin Zaman Gerekliyor, Activeline Gazetesi, 01.08.2004, No:49
- Ahmed, Hany B., Information Systems Development and the Changing Role of Internal Audit, MSc Accounting & Finance, The University of Greenwich Business School, Department of Accounting and Finance, October 2007, www.ssrn.com/abstract=1324159, Erişim tarihi:20.01.2011
- Akarkarasu, Nihat, Halka Açık Şirketlerde İç Denetim ve Denetim Kurullarının Etkinleştirilmesi İçin Öneriler, SPK Denetleme Dairesi, Yeterlilik Etüdü, İstanbul 2000
- Akça, Ayşe, Bankalarda İç Denetim Sistemleri Ve Türkiye’deki Uygulamalar, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı, Ankara 2008
- Aktan, Bora, Basel Sermaye Uzlaşısı Kapsamında Türk Bankacılık Sektöründeki Niai Gelişmeler, Journal of Yaşar University, No 10, Vol 3, Nisan 2008, S.1417–1429
- Akyıldız, Hüseyin, Eroğlu, Ömer, Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan İktisat Politikaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi, Y.2004, C.9, S.43–62
- Alagözlü, Nuray, Banka Teminat Mektupları: Türk Bankacılık Diline Bir Bakış, Türkbilig, 2007/14:22–40
- Alptürk, Ercan, Finans, Muhasebe ve Vergi Boyutlarında İç Denetim Rehberi, Maliye Ve Hukuk Yayınları, Ocak 2008
- Arslan, İbrahim, Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2007 – Sayı: 18, Syf:49–66,– ISSN 1302–1796

- Arslan, Ramazan, Hotamışlı, Mustafa, Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Çevrenin Bankaların Yapı ve Uygulamaları Üzerinde Oluşturduğu Teşvik ve Kısıtlamalar, Yönetim ve Ekonomi, Yıl:2007, Cilt:14, Sayı:1
- Aslan, Sinan, Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim, Avcıol Basım-Yayın, İstanbul 2003
- Aytekin, Selda, Pişkinoglu, Arzu, Bankalarda Risk Yönetimi, Teftiş Kurulu ve İç Kontrol Birimlerinin Organizasyonu, Active Dergisi, Yr:2003 No:32
- Bakdur, Alper, Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri, DPT-Uzmanlık Tezi, Yayın No: DPT:2678, Eylül, 2003
- Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik
- Bankaların Muhasebe Uygulamalarına Ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi-Elektronik Bankacılık ve Elektronik Para Faaliyetleri İçin Risk Yönetimi
- Basel Committee on Banking Supervision, Core Principles for Effective Banking Supervision, October 2006, www.bis.org, Erişim tarihi:20.01.2011
- Basel Committee on Banking Supervision, Risk Management For Electronic Banking And Electronic Money Activities, Basle, March 1998, , www.bis.org, Erişim tarihi:20.01.2011
- Basel, March-1998. Basel Commite on Banking. Supervision-Risk Mangement For Electronic Banking ad electronic Money Activities, www.bis.org, Erişim tarihi:20.01.2011
- Başar, Mehmet; Coşkun, Metin, Bankacılık Uygulamaları, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1711, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:893, Eskişehir, 2006,
- Başpınar, Ahmet, Kamuda İç Denetim Ve Merkezi Uyumlaştırma Fonksiyonu, Maliye Dergisi Sayı 151, Temmuz-Aralık 2006
- Başpınar, Ahmet, Türkiye’de ve Dünyada Denetim Standartlarının Oluşumuna Genel Bakış, Maliye Dergisi, Yıl 2005, Sayı 148, Syf.35–62
- Battal, Ahmet, Bankalar Kanunu Şerhi-Sorularla Banka Hukuku, Gazi Kitabevi, 2.Baskı, Nisan 2004

- Battal, Ahmet, Güven Kuruluşu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu, Ankara, Ekim 2001
- Biçer, Ali Altuğ, İç Kontrol Sisteminin Etkinliğini Sağlamada İç Denetimin Rolü Ve Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İşletme Ana Bilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı, İstanbul 2006
- Cascarino, Richard, Esch, Sandy van, Internal Auditing an Integrated Approach, Second edition,2007
- Ceran, Yunus, Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim, Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 2009, Cilt 2, Sayı 2
- Çömlekçi, Ferruh, Yılcı, Münevver, Erdoğan, Nurten, Önce, Saime, Kardeş Selimoğlu, Seval, Kaya Ergün, Muhasebe Denetimi Ve Mali Analiz, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1585,Açıköğretim Fakültesi Yayını No:839, Eskişehir, 2004
- Demirbaş, Mahmut, İç Kontrol Ve İç Denetim Faaliyetlerinin Kapsamında Meydana Gelen Değişimler, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4, Sayı:7 Bahar 2005/1 S.167–188
- Dönmez, Adnan, Ersoy Ayten, Bağımsız Denetim Firmaları Bakış Açısıyla Türkiye Bağımsız Dış Denetim Sisteminin Değerlendirilmesi, bilig, Kış/2006,
- Duranlar, Selçuk, Bankacılık, Kazancı Kitap, Edirne, Nisan 2007
- Durer, Salih, Çalışkan, Arzu Özsüzgün, Akbaş, Halil Emre, Gündoğdu, Erdin, İnternet Bankacılığını Kullanma Kararını Etkileyen Faktörler: Türk Banka Müşterileri Üzerine Bir Araştırma, Marmara Üniv. İ.İ.B.F.Dergisi, Yıl 2009, Cilt XXVI, Sayı 1
- Elitaş, Cemal; Özdemir, Yaşar; Bankalarda İç Kontrol Sistemi, Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl 2006, Sayı 2
- Ercan, Yunus, Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim, Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 2009, Cilt 2, Sayı 2
- Erol, Hayriye Meltem, Dünyada ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi ve Türkiye’de Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Politikası Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006
- European Confederation of Institutes of Internal Auditing(ECIIA)(Ed.), The Role of Internal Audit in Corporate Governance in Europe, Editor:Bernd Schartmann

- Fırat, Gökhan, Türk Bankacılık Sisteminde Aktif Pasif Yönetimi ve Piyasa Riski, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2008
- Finansal Piyasalar Raporu, Haziran2010, www.bddk.org.tr, Erişim Tarihi:20.02.2011
- Framework For Internal Control Systems In Banking Organisations, Basle Committee on Banking Supervision, September 1998, www.bis.org, Erişim Tarihi:20.01.2011
- Gönen, Seçkin, Çelik, Muhsin, Rekabet Üstünlüğü Sağlamada İç Denetim ve İnsan Kaynakları Yönetiminin Stratejik ortaklığı, Ege Akademi Bakış Dergisi, Cilt 5, Sayı 1–2, Ocak-Temmuz 2005
- Güney, Alptekin, Banka İşlemleri, Beta Yayınları, 4.Basım, İstanbul, Ocak 2010
- Hız, Gülay, Türk Bankacılık Sisteminin Avrupa Birliği Standartlarına Uyum Sorunu, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, Haziran 2002
- İnternet ve Mobil Bankacılık İstatistikleri- Haziran 2011, Rapor Kodu DT22, www.tbb.org, Erişim Tarihi:20.03.2011
- Kamiloğlu, Sinem, Merkez Bankalarında İç Denetim: Avrupa Ve Amerika Merkez Bankalarının İncelenmesi Ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Öneri, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Muhasebe Genel Müdürlüğü, Ankara, Haziran 2003
- Kaya, H.Abdullah, İç Denetim, Maliye Bakanlığı, Denetim, Kontrol ve Teftiş Kavramları, İç Denetim Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali kontrol Genel Müdürlüğü, Daire Başkanı, www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/icerikdetaydh224.pdf
- Keskin, Ekrem; İnan, Emre Alpan; Mumcu, Melike; Erdönmez, Pelin; Kılınç, Gonca; Yavuz, Mehmet; Kranda, Ahmet, 50.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi”1958–2007”, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No:262, Kasım 2008
- Korkmaz, Sezer, Gövdeli, Yasemin Esra, Türk Bankacılığında Alternatif Dağıtım Kanalları Ve Ürünleri İle Bunların Gelişiminde Ve Pazarlanmasında Eğitimin Önemi, Esef Dergi, 15.Sayı, www.esef.gazi.edu.tr,

- Korkut, Beliz, Merkez Bankalarında İç Kontrol ve Risk Ölçünü Uygulamalarını TCMB Kambiyo Muhasebesi İşlemleri Açısından Değerlendirilmesi, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB, Ankara 2004
- Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi-BDDK Çalışma Tebliği.29.12.2009
- Kulak, Fatih, Merkez Bankalarında İç Kontrol ve İç Denetim: Kavramsal Çerçeve ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nda İç Kontrol ve İç Denetimin Etkililiği Konusunda Bir Değerlendirme, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı, İstanbul 2009
- Kumar, Ravinder, Sharma, Virender, Auditing Principles and Practice, PHI,2005:
- Kurnaz, Niyazi; Çetinoğlu, Tansel, İç Denetim-Güncel Yaklaşımlar, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2010
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Muhasebe ve Finansman, Banka Kuruluş İşlemleri, Ankara, 2008
- Moeller, Robert R., Sarbanes-Oxley and the New Internal Auditing Rules, John Wiley&Sdns, Inc., 2004, Syf:165-166
- Okur, Yaşar, Türkiye'de Teftiş Ve İç Denetim: Kavramlar, Beklentiler Ve Hayatla Yüzleşme, Maliye Dergisi, Sayı:158, Ocak-Haziran 2010,
- Özeren, Baran, İç Denetim, Standartları Ve Mesleğin Yeni Açılımları, Sayıştay Yayınları, Ağustos 2000
- Parasız, İlker, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, 2.Baskı, Şubat 2007
- Pop, Atanasiu, Bota-Avram, Cristina, Bota-Avram, Florin, The Relationship Between Internal And External Audit, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, 2008, vol. 1, issue 10, pages 18, www. oeconomica.uab.ro, Erişim Tarihi:15.03.2011
- Sarıkamış, Cevat, Ceylan, Ali, Aydın, Nurhan, Coşkun, Metin Sermaye Piyasası ve Finansal Kurumlar, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:186,Açıköğretim Fakültesi Yayını No:962, Eskişehir, 2008
- Sezal, Levent, Banka İşletmelerinde Etkin Bir İç Denetim Ve Risk Yönetim Sisteminde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Ticari Bir Bankanın

Uygulamaları Üzerine İncelemeler, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Adana 2006

- Sorularla Basel III, BDDK Risk Yönetim Dairesi, Aralık 2010
- Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik, www.masak.gov.tr/mevzuat/yonetmelik
- Şendurur, Utku, Ekonomik Krizlerde Bankalardaki İç Kontrol Sisteminin Önemi Ve Etkinliği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008
- Şıklar, İlyas, Para Teorisi ve Politikası, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1583,Açıköğretim Fakültesi Yayını No:837, Eskişehir, 2004
- Takan, Mehmet, Boyacıoğlu, Melek Acar, Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem, Nobel Akademik Yayıncılık, 3.Baskı, Ankara 2011
- Toprak, Metin, Demir, Osman, Türk Bankacılık Sektörü: Sorunlar, Krizler ve Arayışlar, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Yıl 2001, Cilt 2, Sayı 2
- Uçar, Çetin, Basel –II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi ve Denetim Süreçlerine Etkileri ve Örnek Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009
- Uluslar Arası İç Denetim Standartları,
- Uyar, Süleyman, İç Denetim Alanında Ortaya Çıkan Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İç Denetçilerin Değişen Rolü, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İşletme Ana Bilim Dalı,
- Uzay, Şaban, İç Kontrol Kurumsal Yönetime Yardımcı Olur, Kayseri SMMM Odası Erciyes Dergisi, Sayı:4, s.26–28, Nisan 2010
- Uzay, Şaban, İç Kontrol Kurumsal Yönetime Yardımcı Olur: www.iibf.erciyes.edu.tr/akademi/mh/suzay/F1.pdf, Erişim Tarihi: 10.03.2011
- www.ekodialog.com/makaleler/, Erişim Tarihi: 11.03.2011
- www.azmigunes.com/iban-swift-nedir/ , Erişim Tarihi:15.03.2011
- [www.banka-kredileri.org/index.php/bankacılık/](http://www banka-kredileri.org/index.php/bankacılık/) Erişim Tarihi:11.03.2011
- www.bankalar.org/bankacilik-terimleri/, Erişim Tarihi:11.03.2011
- www.bddk.org.tr, Erişim Tarihi:11.03.2011
- www.bis.org/publ/bcbs72.pdf , İnternal Audit İn Banking Organisations and the relationship of the supervisory authorities with internal and external auditors, July 2000, Erişim tarihi:20.01.2011

- www.deloitte.com. Bağcı, Barış, Bilgi Teknolojileri Risk Yönetimine Genel Bakış, Erişim Tarihi:16.03.2011
- www.eciia.eu/certifications, Erişim Tarihi:16.03.2011
- www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/, Erişim tarihi:10.03.2011
- www.raftemizligi.com. Erişim tarihi:10.03.2011
- www.sosyalbilgilerci.com/izmir-iktisat-kongresi-ve-kongrede-anan-kararlar Erişim Tarihi:11.03.2011
- www.tbb.org, İnternet Bankacılığı İstatistikleri, Aralık 2010, Erişim Tarihi:10.03.2011
- www.tc.mb.gov.tr/yeni/mevzuat/BANKACILIK/, Erişim Tarihi:15.03.2011
- www.tcmb.gov.tr. EFT-brosur.pdf, Erişim Tarihi:15.03.2011
- www.tcmb.gov.tr/tarihçe Erişim Tarihi:11.03.2011
- www.tdkterim.gov.tr
- www.tebcan.tr/fortis/bireysel/western.union , Erişim Tarihi:15.03.2011
- www.theia.org/ ,Erişim tarihi:08.01.2011
- www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/denetim.htm, Erişim tarihi:20.02.2011
- Yılcı, Münevver, İç Denetim-Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi İşletmesi Üzerine Bir Araştırma, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Eylül 2006, 2.Baskı
- Yurtsever, Gürdoğan, Teftişten İç Denetime Banka Müfettişliği, Tbb Yayınları Yayın No:265, İstanbul, Kasım 2009